

Cur. Forme.

C. 6. 25

Script. Rom. in Fr.

12. 14.

II. 26. 4

fehlt bei Panger.

Joannes.

Marci Tullij Ciceronis consulis Romani: ac Oratorum principis: ad Marcum Ciceronē filium suū Offitiorum Liber incipit.

EPIGRAMMA MAGISTRI GREGORII Laticephali de Konitz ad Lectorem.

Quicquid habet mundus sperat contingere finem
Qui superum turmas/astraeq; cuncta regit.
Qui gliscit tandem caelorum sumere sedes
Hoc virtute potest:que sibi monstrat iter.
Offitij virtus/studio ingentiq; paratur
Que te concinna Tullius arte docet.
Tullius eloquij laeie quoq; gloria linguae/
Orphea dulcisonum vicerat arte catus.
Amphion victus/clarus quoq; cedit Arion/
Cumq; lyris citharas hinc procul ire iubet.
Non tam Roma potens eratis claruit armis
Arguto quantum Tullius ore nitet.

And vner eloquio conuincit intueat
Syluestri balbos hor tunc tede mih
Hoc equidem sedare vices manoria bella
Hoc vices vedid forma bella vend
Et suadi vlceno dula yfundere laude
Hoc vices fama vaudit amice tibi
Vita me vextro vite duatq; seruido
And memorem vltra dulgare celo
Dellegit vphayor vctro Ciceronis alim
Hoc vices i stabia dhuer eloquia
Neatay ar vom liquido mnd recera amne
Hic vctay adey sampiet arte senes
Vt refoallegq; statimue dno senecta
Cethres adey ne vnes ingenie

In quo dicitur in prolegem et tractatum sit in quorum altero ex veteri instituta tria prenotantur...

Marci Tullii Ciceronis Offitiorum Liber Primus ad Marcum filium.

Quoniam te Marce fili (annu lam audiente L. ratippu: idq Athenis) abudare oportet pceptis institutisq phie: ppter summa et doctoris auctoritate: et vrbis: quoru alter te sciencia augere potest: altera exēplis: tu

ut ipse ad mea vtilitate semp cu grec latina coiunxi (neq id in phia solu: sed etiā in dicēdi exercitatioe feci) ita idē tibi censeo faciendū vt par sis in

utriusq ordis facultate. Quā quidē ad rē nos (vt videmur) magnū adiu mentū attulimus boibus nr̄is: vt nō mō grecarū l̄raz rudes: sed etiā do

cti aliquātulū se arbitrent adeptos: et ad dicēdū et ad iudicandū. Quāob rem discēs tu quidē a p̄ncipe hui⁹ etatis phoy: et discēs q̄ diu volēs: tā diu aut velle debēbis: quoad te quantū pficias nō penitebit. Sed tñ nō

stra legēs nō multū a Peripateticis dissidētia: qm vtriqz z Socratici et Platonici volum⁹ esse: De rebus ipsis vtēre tuo iudicio. nihil em impez

dio. Quātionē aut latinā effitias pfecto legēdis nostris pleniorē: Nec vo arrogatē hoc dicēdū existimari velim. Nā philosophādi sciētia cōcedēs

multis qd est oratoris ppriū: apte: distincte: ornate dicere (qm in eo stu dio etate cōsumpsimus) si id mihi assumo: video: id meo iure quodā mō

vindicare. Quāob rē magnopē te hortor mi Cicero: vt nō solū ordēs me as: s; hos etiā de phia libros: q se iā illis fere equarūt: studiose legas. Vis em dicēdi maior est in illis: sed hoc qz colendū est equabile: et temperatū

oratois genus. Et id quidē nemini grecorū video adhuc cōtigisse: vt idē vtrogz in genere laboraret: sequeretqz et illud forele dicēdi: et hoc quietū

disputandi genus: Nisi forte Demetrius Phalerius in hoc nūero habe ri potest: disputato: subtilis: orator parū vebemēs: dulcis tñ: vt Theo

phraſti discipulū possis agnoscere. Nos aut quantū in vtroqz profeceri mus: alioz sit iudiciū. Vtrūqz certe secuti sum⁹. Equidē z Platonē exi

mus: alioz sit iudiciū. Vtrūqz certe secuti sum⁹. Equidē z Platonē exi mus: alioz sit iudiciū. Vtrūqz certe secuti sum⁹. Equidē z Platonē exi

Marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'In quo dicitur', 'ut ipse ad mea', and 'utriusq ordis'.

Extensive marginal notes on the right side of the page, providing commentary and references to other works or authors.

Quoniam bonum & exterius atq; profectum est illud ad quod in ultimo potest fieri res illa ad aliquid magis quod sensus sui causa & non
alterius commodi expedit si eius gratia omnia alia expendantur & ad illud tantum ad finem referuntur non aut finis bonum ad nihil aliud referri potest

Offitiorum Tullij

Primo: si genus id fore dicendi tractare voluisset: gravissime & copiosissime

Demosthenes orato magis in
adulescentia talis est nature
viri summo labore & industria
traxerunt ut nemo melius eo
quereret & eloquere fuit prodo
sistat ut dicitur antea aliam me
est domi in huius hinc dicitur: ha
buit vixit vltimo oratorum: & vlti
oleo qd vni copendi ut de co
dum hys: ait
vixit summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

potuisse dicere. Et Demostenē si illa q̄ a Platone didicerat tenuisset / et

pronunciare voluisset: ornate splendideq; facere potuisse: Eodemq; modo de Ari

stotele et Isocrate iudico: q̄z vterq; suo studio delectat: contempsit alter.

Sz cū statuissem aliqd h̄ tpe ad te scribere (et m̄ta posthac) ab eo exordi

ri volui: maxie qd̄ & etati tue eet aptissimū: & auctoritati mee gravissimū.

Nā cū m̄ta sint in pb̄ia et gravia et vtilia: accurate copioseq; a pb̄is di

sp̄tata: latissime tñ patere vident ea q̄ de offitijs tradita ab illis et prece

pta sunt. Nulla em̄ vite ps (neq; publicis: neq; priuatis: neq; forensib;: neq;

domesticis i reb;: neq; si tecū agas qd̄: neq; si cū altero cōtrahas) vacare

offitio potest. In eoq; excolēdo sita vite est honestas ois: et in negligēdo

turpitudine. Atq; h̄ qd̄ questio cōis ē oim̄ ph̄oz. Quis ē em̄ q̄ nullis offi

tij p̄ceptis tradēdis ph̄m se audeat dicere Sz sunt nōnulle disciplie: que

pposit; maloz et bonozū finibus offitiū oim̄e peruertūt. Nam q̄ summū

bonū sic instituit: vt nihil habeat cū virtute cōiunctū: idq; suis cōmodis

nō honestate metit: hic (si sibi p̄i cōsentiat: et nō interdū nature bonitate

vincat) sit vt neq; amicitia colere possit: nec iusticia: nec liberalitatē. Forts

vo dolorē summū malū iudicās: aut temperās voluptatē summū bonū

statuēs: esse certe nullo modo potest. Que quāq; ita sint in promptu: vt

res disputatione nō egeat: sunt tñ a nobis alio loco disputata. Nec disci

pline igitur si sibi cōsentanee esse velit: de offitio nihil queant dicere: neq;

vlla offitij p̄cepta firma / stabilia / coniuncta nature tradi possunt / nisi

aut ab his qui solam / aut ab his qui maxime honestatē propter se dicāt

expetendā. Itaq; pp̄ia est ea p̄ceptio Stoicorū et Academicorū et Pe

ripateticorū: qm̄ Aristonis / Pyrronis / et Herilli iampidē explosa sen

tentia est: q̄ tñ haberēt ius suū disputādi de offitio. si rerū aliquē delectū

reliquissent: vt ad offitij inuentionē aditus esset. Sequitur igit h̄ quidē

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

quo munda vltima falsas omne
res qm̄at de summo bono aduocant
& hinc ad dicitur que honestate
vltima qd̄ sit vt nihil in virtute
amorem habere sicut Aristoteles
dicitur vltima que magis se vlti
summo bono vltima & vltima in
vltima vltima que vltima vltima
vltima vltima

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

quo ad sententias & p̄cepta & quādam ad orō
dicitur vltima
sua eloquētia defen
sua eloquētia defen
sua eloquētia defen

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

KATO

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

vt summo labore redderit omnes qd
de rebus sit dicitur de hinc cum
maxime adulescentia oratorum qm
habet ab adulescentia vltimi oratorum
ut ait Plato dicitur de hinc

Offitium hinc dicitur quod ita fit ut emittens sit probabile reddi possit ex qua definitione liquet dicitur de modis offitii que probantur
egent hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur
Offitium hinc dicitur quod ita fit ut emittens sit probabile reddi possit ex qua definitione liquet dicitur de modis offitii que probantur
egent hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

Liber Primus.

De officio in hac questione potissimum Stoicos: non ut interpretes: sed (ut solemus) de
fontibus eorum iudicio arbitrioque nostro: quantum quomodo videbitur habuerimus.

P Lacet igitur (quamvis omnis disputatio de officio futura est) ante de finire
quid sit officium. Quod a Panetio pretermisum esse miro:
Omnia enim que ratione suscipitur: de aliqua re institutio debet a diffi-
nitione proficisci: ut intelligatur quid sit id de quo disputetur.

Divisio officii.

Omnis de officio duplex est questio. Unum genus est quod pertinet ad
finem bonorum. Alterum quod positum est in preceptis: quibus in omnes partes
vite confirmari possit Superioris generis huiusmodi exempla sunt: Dia-
ne officia perfecta sunt: nunquam officium aliud aliis maius sit: et que sunt eiusdem
generis Quorum autem officiorum precepta tradunt: ea quantum pertinet ad finem bo-
norum: tamen id minus apparet: quia magis ad institutionem vite communi spectare vide-
tur: de quibus est nobis his libris explicandum. Atque etiam alia divisio est officii.
Nam et medium quoddam officium dicitur et perfectum. Perfectum autem officium rectum
opino vocem quod greci kathegoma appellat. Hoc autem officium vocatur
atque ea sic definiunt: ut rectum quod sit id perfectum officium esse definiunt. Medium
autem officium id esse dicunt: quod cur factum sit: ratio probabilis reddi possit.

Triplex igitur est: ut Panetio videtur: scilicet capiendi deliberatio. Nam
honestum ne factum sit an turpe dubitatur: id quod in deliberatione ca-
dit: in qua considerando sepe animi contrarias sententias distrabunt. Tum
autem inquirunt: aut consulunt ad vite commoditatem iucunditatemque: ad facultates
rerum atque copias: ad opes: ad potentiam: quibus et se possint iuvare
et suos: conducatur id nec de quo deliberatur: que deliberatio omnis in rationem utilita-
tis cadit Tertium dubitandi genus est cum pugnare videtur cum honesto id quod vi-
detur utile. Tum enim utilitas ad se rapere: honestas contra revocare ad se vi-
detur: fit ut distrabat deliberatio animi: afferatque ancipitem curam cogitantem

offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

KATHEGOMA

Offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

Offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

Offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

Ante officii definitionem cum dicitur
hic dicitur in officio bonum et perfectum
in quo situm bonum radicatur: quod ad
haberi videtur ad ad hoc dicitur
et solus dicitur perfectum dicitur
nulla sit perfectum dicitur
mysterium de quo hoc libro dicitur
ita dicitur dicitur

Kathegoma vocatur a kata dicitur
circumque et opes et rectum dicitur
circumque et rectum dicitur

Offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

Offitium hinc dicitur quare minime necesse fuit offitium ab illis dicitur

De aha dicitur... inuestigat quare dicitur a quibus... est si hoc est illud honestum sit utrum...

Offitium Tullii

di Hac diuisione (cu pterire aliqd maxim vitiu in diuidedo sit) duo preter

missa sunt. Nec em solu vtrum honestu an turpe sit deliberari solet: sed et

duobus ppositis honestis vtru honestius. Itaqz duobus ppositis utili

bus vtru utili. Ita qua ille triplice putauit esse ratione in quibz partes

distribui debere reperit. Primu est igitur de honesto, sed dupliciter: tum

pari ratione de utili: post de comparatione eorum differendum.

Honestum a natura inuestigat: cuius semi

na hominibus ingenita sunt.

Principio generi animatiu omni e a natura attributu: vt se: vita

corpulqz tueat: declinetqz ea q ei nocitura videant: qz sunt ad vi

uendu necessaria inqrat et parat: vt pastu: vt latibula: vt alia eiusde gene

ris. Commune aut animatiu oim e iunctiois appetit: pcreadi causa: et

cura queda eoz q pcreata sunt. Sz inter boiez et bellua h marie interest:

q b tm: quat u sensu mouet: ad id solu qd adest: qd q p sents est se accomo

dat: paulu admodu senties pteritu aut futuz. No aut q rois est pticeps:

p qua psequeta cernit: causas rez videt: earuqz pgressus: q si antecessio

nes no ignorat: silitudies copat: rebusqz p sentsibz adiugit atqz annectit

futuras: facile toti vite cursum videt: ad ea degenda pparat res necessa

rias. Eadegz natura vi ronis boiez cociliat homi: et ad ordis z ad viteso

cietate. Ingeneratqz in primis papuu quendam amore in eos q pcreati

sunt: impellitqz vt boim cet z celebrari inter se et sibi obedire velit. Qd

causqz studeat parare ea q suppeditet ad cultu z ad victu: nec sibi so

li sed coniugi: liberis: ceterisqz qs charos habeat: tueriqz debeat. Que cui

ra exultat etia aios: et maiores ad re gerenda facit. Imprimisqz hois e

ppa veri inq sitio atqz inuestigatio. itaqz cu sum necessarijs negotijs cu

risqz vacui: tu auem aliqd videre audire discere: cognitioneqz rez aut oc

cultaru: aut admirabiliu ad bene bteqz viuendu necessariu ducim: Ex q

Faria offitii dicitur... p... q... r... s... t... u... v... w... x... y... z...

... q... r... s... t... u... v... w... x... y... z...

An ad mirabilem ad hunc hunc mundum

Aristo: h. ethi. dicitur enim esse bonum quod sit bonum quod calamitatis obicit. Et dicitur autem bonum sibi non ad hunc hunc mundum. Sed ad bonum hunc mundum. Sed ad bonum hunc mundum. Sed ad bonum hunc mundum.

Liber Primus.

bona virtudo
si malitia
in d. infrum
tast y. p. p. p.

Intelligit: quod verum simplex sincerumque sit id esse nature bonis aptissimum. **De**

re veri videndi cupiditati adiuncta est appetitio quaedam precipua ut nemi pa-

tere animus bene informatus a natura velit: nisi percipiendi aut docendi: aut uti-

litatis causa iuste et legitime impanti: ex qua animi magnitudo existit: hu-

manarumque reus contemptio. Nec vero illa parua vis nature est rationis quod vnu-

bi aial sentit: quod sit ordo: quod sit quod deceat: in factis dictisque: qui sit modus.

Itaque eorum ipsorum que aspectu sentiunt nullum aliud aial pulchritudine venusta-

temque convenientiam partium sentit. Quam sit itudine natura ratioque ab oculis

ad animam transferens: multo etiam magis pulchritudine constantiam ordinem in con-

siliis factisque servandam putat: cauetque ne quod indecore effeminateue faciat.

tum in omnibus et opinionibus et factis ne quod libidiose aut faciat aut cogitet. Qui

bus ex rebus collat et efficit id quod quoniam honestum quod etiam si nobilitatum non

sit: tamen honestum sit quod quod vere dicimus etiam si a nullo laudetur: laudabile esse na-

tura. Formam quidem ipsam dare filii: et tanquam faciem honesti vides: que si

oculis cerneretur: mirabiles amores: ut ait Plato: exercitaret sapientie

Dividit honestum et singulis virtutibus proprium mu-

nus assignat. Sed omnino quod honestum est: id quatuor partium oritur ex aliquo. Aut enim in psp-

ciencia veri sollertiisque versatur: aut in hominum societate tuenda: tribu-

endo quod suum est cuique: et reus contractarum fide: aut in animi excellenti atque inui-

eti magnitudine ac robore: aut in omnibus que fiunt: queque dicuntur: ordine et modo in-

que inest modestia et temperantia. Que quatuor queque inter se colligata atque

implicata sunt: tamen singulis certa officiorum genera nascuntur. Velut ex ea parte:

que primo descripta est: in qua sapientiam et prudentiam ponimus: inest in da-

gatio atque inuetio veri: eiusque virtutis huius munus est proprium. Ut enim quisque

maxime perspicit: quid in re quaque verissimum sit: quique et acutissime et celer-

rima potest et videre et explicare ratione: is prudens et sapientissimus

rite haberi solet. Quocirca huic quasi materia quam tractet: et in qua verset

zuli dicitur
pra me
fuit d
vamp
fuit m
mre

De temporibus sem
mha ptequit

zuz:
Melles qui
den ranc
axos met
dramg

Concludit

Contracta
concordia
facere fit

Concludit
tenentur ex una quaque virtute octo
officiorum quae oritur

Bolles
fuit
fuit
fuit

Ambrosio: h. offi. dicitur in veni
daganoe tenentur d ut dicitur in
dub quod veni d iniquitat h no
falsa p vere dicit: no obfura
veri modus: no supfluit vel
implet atq ambiguit am
omnitate

Andronicus apertus
dit exponens ei hanc
tati formam qua dicitur
nobis dicitur dicitur
anda fit

Mensura de honesto
fanta quod ex qua
or nalisq virtutibus
complat me dicitur
no illud dicitur
denia h. iusticia
btudine q reuerentia
fata quod minus
sentit vatefacit deho
nesto dicitur maxime
q a prudentia ma
nat

Andronicus offi
colamat qua dicitur
manipulat q intellectus
na comitat

Concludit veritate
esse uiaz q prudentie q sapientie

Quod aliam rem unquam sit offe...
quibus una fuerunt

Officiorum Tullij

Memoria...
subiecta...
necessitates...
ad eas res

subiecta est veritas. Reliquas autem tribus necessitates propositas sunt ad eas res
paradas tuendasque quibus actio vite continetur: ut societas hominum coniunctioque ser-

uet: et animi excellentia: magnitudoque: tum in augendis opibus: utilitatibusque

Plato
Non solum nobis...
sibi et suis copandis: tum multo magis in his despiciendis eluceat.

Quod autem

et constantia et moderatio: et ea que sunt his vitia videntur in eo genere: ad quod exhibenda est quaedam actio: non solum metus agitatio.

Caro...
Sibi...
et moderatio...

His enim rebus que tractantur in vita
modum quandam adhibentes et ordinem: et honestatem: et decus conservabimus

Prudentia.

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

quatuor autem loci: in quibus honesti naturam viamque divisim pro-

mus ille: qui in veri cognitione consistit: maxime naturam attigit humanam

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Primum enim trahimur et ducimur ad cognitionem scilicet cupiditatem in qua excellere

pulchrum putamus: labi autem et errare: nescire et decipi turpe ducimus. In his

genere naturali et honesto duo vitia vitanda sunt: unum ne in cognita pro-

cognitionis habeamus: hisque temere assentiamur. quod vitium effugere que volet

(omnes autem velle debent) adhibebit ad considerandas res: et tempus et diligentiam

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Alter est vitium quod quaedam nimis magnam studium: multaque opera in res obscuras

atque difficiles conferunt: easdemque non necessarias. quibus vitium declinat: quod in re-

bus honestis et cognitione dignis ope cureque ponet: id iure laudabile: ut in

Astrologia L. Sulpitium audiui: in Geometria Sextum Pompeium ipsi

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

cognovimus. multos in Dialecticis plures in iure civili. Que omnes artes in

veri investigatione versantur: cuius studio a rebus agendis abduci contra officium

est. Virtutis enim laus omnis in actione consistit: a qua tamen sepe fit intermissio.

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Multique dantur ad studia redditus: tum agitatio metus que nunquam acquiescit:

potest nos in studiis cogitationes etiam sine opera nostra continere. Dis autem eo

gatio motusque animi: aut in consiliis capiendis de rebus honestis et per-

tinentibus ad bene beatamque vivendum: aut in studiis scientie cognitione-

nisque versabitur. Ac de primo eodem officii fonte diximus.

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Prudentia...
quatuor...
locus...
in quibus...
bonestis...
naturam...
viamque...
divisim...
pro-

Liber Primus.

Justicia.

Injusticia de qua hic agitur est duplex. scilicet distributiva quae bonum quod secundum meritum distribuit pro ut debet. et commutativa quae honorem et similia aequaliter distribuit.

Quoniam iustitia videtur esse duplex. una quae bonum distribuit secundum meritum. et altera quae bonum distribuit aequaliter. Et haec est commutativa.

Tribus autem rebus latissime patet ea ratio quae societas hominum inter ipsos et vite quasi civitas continet. In quibus partibus due sunt. Justicia in qua viri

utis splendore est maximus: ex quo boni viri noiantur. Et huic iuncta est beneficentia quae eandem vel benignitatem vel liberalitatem appellari licet. Sed iusticie

primum munus est: ut ne cui quis noceat: nisi lacessit in iuria: deinde ut coibus

pro coibus utatur: privati autem ut suis. Sunt autem privata natura in la: sicut aut veteri

occupatio: ut quae quondam in vacua venerunt: aut victoria: aut quae bello potius sunt: aut lege: aut pacto: conditio: sorte. Ex quo fit: ut ager arpinas arpinatus

nati dicitur: tusculanus tusculonorum: silis quae est privatam omnium possessionum

descriptio. Ex quo (quod suum cuiusque sit eorum quae natura fuerat condita) quod cuique ob

tingit: id quodque teneat. Et si quis sibi plus appetat violabit ius humane societatis.

Sed quoniam ut patet scriptum est a Platone. Non nobis solum nati sumus: ortusque nostri patriae veditur: parte amici: atque ut placet Stoicis: quae in terris generantur: ad usum hominum omnia creari: homines autem hominum causa esse generatos: ut

ipsi inter se alij alijs prodesse possent: in hac natura debemus ducere sequi et cooperari

utilitates in medium afferre: mutatione officiorum: dando accipiendoque: tum artibus: tum operibus: tum facultatibus devincere hominum inter homines societatem.

De fide fundamento iusticie.

Fundamentum autem iusticie fides: id est dictorum conventio: utque constantia et veritas. ex quo (quod hoc videbitur fortasse cupiam durius) tamen audeamus imitari Stoicos: qui studiose exquirunt unde verba sint ducta: credamusque quia fiat quod dictum est appellatam fidem.

Duo genera iniusticie.

Et iniusticie duo genera sunt. Unum eorum quae inferuntur. alterum eorum quae ab

his quibus inferuntur (si possint) non prostant iniuriam. Nam quae iuste impetuntur in quae prostant facit: aut ira: aut aliqua perturbatio incitatus: is quasi ma

Planus...
In iusticia...
In iusticia...
In iusticia...

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

Offitiorum Tullij

De altero sine iniuria homini non obstat ubi sunt iniuria em...

quod iustitia iungit et iniuria... **Nus violenter videt afferre sctio: q aut no defendit: nec obsistit: si pot iurres**

ta est in vitio: q si pariter: aut amicos: aut patria dederat Atqz ille quide

iniurie q nocedi ca de industria inferunt: sepe a metu pficiscunt: cu is q als

teri nocere cogitat: timet ne nisi id fecerit: ipe aliq afficiat incomodo. Na

rima aut pre ad iniuria faciend i aggrediunt nonnulli: vt adipiscant ea q

cupierut: i quo vitio latissime ptz avaritia. Expetunt aut diuitie: tu ad

vlus vite necessarios: tu ad perfruedas voluptates: in quib aut maior

est animus: in his pecunie cupiditas spectat ad opes: et ad gratificadi fa

cultat: vt nuper Mare Crassus negabat vlla satis magna pecunia ee

ei q in rep. princeps vellet esse: cui fructibus exercitu alere no posset. Dele

etat etia magnifici apparat: viteq cultus cu elegatia et copia: quib res

bus effectu est: vt infinita pecunie cupiditas eet. Nec vo rei familiaris am

plificatio (nemi nocet) vituperada e. Sz fugienda semp iniuria e. Marie

aut adducit pleriq: vt eos iusticie capiat obliuio: cu in impioz: bonoz:

glorieue cupiditate inciderit. Qd em est apd Enniu: Nulla scta societas,

nec fides regni est: id latius ptz. Nam quicqd eiusm oi est: in q no possint

plures excellere: in eo pleruz fit tanta cotetio vt difficillimu sit sctam ser

uare societate. Declarauit id mo temeritas L. Cesaris q oia iura diuia

Causa quibus honeste ad honore...

Obiectum dicitur quia quid dicitur...

Apparatus ad iudicium orator...

De le. Quis est iudex...

Probat de estimo...

Remoto de iniuria que no de in...

quod iustitia iungit et iniuria... si bonum minus d... que aliam...

ta est in vitio: q si pariter: aut amicos: aut patria dederat Atqz ille quide... iniuria em...

iniurie q nocedi ca de industria inferunt: sepe a metu pficiscunt: cu is q als... iniuria em...

teri nocere cogitat: timet ne nisi id fecerit: ipe aliq afficiat incomodo. Na... iniuria em...

rima aut pre ad iniuria faciend i aggrediunt nonnulli: vt adipiscant ea q... iniuria em...

cupierut: i quo vitio latissime ptz avaritia. Expetunt aut diuitie: tu ad... iniuria em...

vlus vite necessarios: tu ad perfruedas voluptates: in quib aut maior... iniuria em...

est animus: in his pecunie cupiditas spectat ad opes: et ad gratificadi fa... iniuria em...

cultat: vt nuper Mare Crassus negabat vlla satis magna pecunia ee... iniuria em...

ei q in rep. princeps vellet esse: cui fructibus exercitu alere no posset. Dele... iniuria em...

etat etia magnifici apparat: viteq cultus cu elegatia et copia: quib res... iniuria em...

bus effectu est: vt infinita pecunie cupiditas eet. Nec vo rei familiaris am... iniuria em...

plificatio (nemi nocet) vituperada e. Sz fugienda semp iniuria e. Marie... iniuria em...

aut adducit pleriq: vt eos iusticie capiat obliuio: cu in impioz: bonoz:... iniuria em...

glorieue cupiditate inciderit. Qd em est apd Enniu: Nulla scta societas,... iniuria em...

nec fides regni est: id latius ptz. Nam quicqd eiusm oi est: in q no possint... iniuria em...

plures excellere: in eo pleruz fit tanta cotetio vt difficillimu sit sctam ser... iniuria em...

uare societate. Declarauit id mo temeritas L. Cesaris q oia iura diuia... iniuria em...

Plato...

De hoc...

De hoc...

De hoc...

De hoc...

Offitiorum Tullij

Et quae virum bonum dicimus: commutantur: fiuntque contraria. ut non red-

dere depositum: etiam ne furioso promissum facere: quaeque pertinent ad

veritatem et ad fidem. ea negare interdum: et non servare sit iustum. Refertur

enim decet ad ea quae proposita in principio fundamenta iustitiae: Primum ut ne cui

noceat: deinde ut cum utilitati serviat. Ea cum tempore commutantur: commutatur offitium:

ut non semper sit idem. Potest enim accidere promissum aliquid et conventum:

ut id effici sit inutile: vel ei cui promissum sit: vel ei qui promiserit. Nam si (ut in fabulis

est) Neptunus quod Theseo promiserat non fecisset: Theseus filio Hypo-

lito non esset orbatus. Ex tribus enim optatis: ut scribit: hoc erat tertium: quod

de Hypoliti interitu iratus optavit. Quo impetrato in maris luctus

incidit. Nec promissa igitur servanda sunt his quibus promiseris: inutilia si

sint: nec si plus tibi noceat quam illi prosint cui promiseris. Contra officium est:

maius damnum anteponi minori: ut si constitueris te cupiam advocatum in re

presentem esse venturum: atque interim graviter egrotare filius ceperit: non sit

contra officium: non facere quod dixeris: Magisque ille cui promissum sit ab officio

discedat: si se destitutum querat. Jam in illis promissis non standum esse quos non

videt: quae coactus quis metu: aut deceptus dolo promiserit. Quae quidem

pleraque iure pretorio liberant: nonnulla legibus. Nam ut in dolo promissis: nonnulla legibus.

Iniurie a militia et vaframento.

Existunt etiam iniurie sepe calumnia quadam et nimis callide: sed ma-

litiola iuris interpretatione. Ex quo illud: Summum ius summa ini-

uria: factum est iam tritum sermone proverbium. Quo in genere etiam in republica mul-

ta peccant. Ut ille qui cum centum triginta dierum essent cum hoste pace inducie: tunc de

noctu populabat agros: quod dierum essent pace non nocturnum indat. Nec non

ster quidem probandus est: si vex est Quintus Fabius Labeone: seu quae alium

(nihil enim praeter auditum habeo) arbitrum Nolanis et Neapolitanis de fin-

ibus agri a senatu datum: cum ad locum venisset: tunc utrisque seperatim locutum

Vertical marginal notes on the left side of the page, providing commentary or corrections to the main text.

Vertical marginal notes on the left side of the page, providing commentary or corrections to the main text.

Vertical marginal notes on the right side of the page, providing commentary or corrections to the main text.

Liber Primus.

ne cupide qd ageret: ne quid appeteret: atq; vt regredi q; pgredi mallet.

Id cu vtriq; fecissent: aliquantum agri in medio relictum est. Itaq; illorum si-

nes: sicut ipsi dixerat: terminavit in medio relictum qd erat ppro Ro. adiu-

dicavit. Decipere h quidem non iudicare est. Quocirca in omni re fugienda

est talis sollertia. Sunt aut quedam officia etiam aduersus eos seruanda:

quibus iniuriam acceperis. Est enim vlciscendi et puniendi modus. Atq;

haud scio an satis sit eum qui lacerit: iniurie sue penitere: vt et ipse ne

quid tale posthac committat: et ceteri sint ad iniuriam tardiores.

Duo genera decertandi.

Quia rep. marie conseruanda sunt iura belli. Na cu sint duo gene-

ra decertandi: vnun per disceptationem: alter per vim. cuq; illud pperit.

sit hois: h beluaz: pfugiendum est ad posterum: si vti no licet superiore. Qua-

re suscipienda qd bella sunt ob ea causam: vt sine iniuria i pace viuat. Par-

ta aut victoria: conseruandi sunt hi q no crudeles i bello nec immanes fue-

runt: vt maiores nri tuscianos: equos: volscos: sabinos: hemicos i ciui-

tate etia acceperit. At Carthaginem et Numantiam fundit sustulit. nolle

Corinthum: Sz credo aliqs secutos oportunitate loci: marie ne posset ali-

qn ad bellum faciendum locus ipse adhortari. Nea quidem sententia: paci q mi-

bil habitura sit insidiaz semp est pfuledum In q si mihi obtemperatum eet:

etsi no optima: at aliqua repu. (q nuc nulla est) haberem. Et cu bis qs

vi deniceris pfuledum est: tu hi q armis positis ad impatoru fide pfugiunt

quis muru aries pusserit recipiendi sunt. In q tanto pe apd nros iusti-

cia culta est: vt hi q ciuitates: aut nationes deuictas bello in fide cepissent:

caru patroni essent more maior. Ac belli quidem eqtas scitissime feciali po-

puli Ro. iure pscripta est. Ex q intelligi pot nullu bellu esse iustu: nisi qd

aut reb repetit gerat: aut denuciatu ante sit et indictu Pompili impe-

rator: tenebat puintia: in cuius exercitu Carthois filius tyro militabat.

Hand millos quinos dicitur m...
lesu apend si dicit vlti q...
oc p rae dicit vlti m...
manq; vlti dicit vlti m...
mbz q alit vlti dicit vlti m...
abul vlti dicit vlti m...
lan est vlti dicit vlti m...
q; vlti dicit vlti m...

In bello ne frangat admo...
net q; vlti dicit vlti m...
vt q vlti dicit vlti m...
enda vlti dicit vlti m...
reza vlti dicit vlti m...
to vlti dicit vlti m...
q; vlti dicit vlti m...
toria q; vlti dicit vlti m...
no vlti dicit vlti m...
Carthois filius tyro...

fficiali ad illatos iuriam...
libat belli iudicio q; vlti m...
fehahn vlti dicit vlti m...
ref ablatos vlti dicit vlti m...
vbi ad fines hostiu vlti dicit vlti m...
vt ref vlti dicit vlti m...
velato lanceo vlti dicit vlti m...
reperit dicit vlti dicit vlti m...
audite fues vlti dicit vlti m...

qui regredere...
aliquid agere...
sed ha debere...
q; vlti dicit vlti m...
qui in medio...
erat quid...
mauo adu...
ita nolari...
uenti que...
inhibi...
tanquam...
fabro

quod ad eoru finem...
intra huius finem...
interdum...
quod ad eoru finem...
intra huius finem...
interdum...
quod ad eoru finem...
intra huius finem...
interdum...

quod ad eoru finem...
intra huius finem...
interdum...
quod ad eoru finem...
intra huius finem...
interdum...
quod ad eoru finem...
intra huius finem...
interdum...

Offitiorum Tullij

Dimissa a Porcio

Cum autem Popilio videret unam dimittere legionem, Catonis quod filium qui eadem legione militabat dimisit. Sed cum amore pugnandi in exercitu remansisset. Lato ad Popilium scripsit: ut si eum pateret in exercitu remanere: scdo eum obligaret militie sacramento: quod priore amisso iure pugnare cum hostibus non poterat. Adeo summa erat observatio in bello movendo, Marci quod Catonis senis est epistola ad Marcum filium: in qua scripsit se audisse eum missum factum esse a consule: cum in Macedonia bello Persico miles esset. Adnet igitur ut caueat ne plium ineat. negat enim ius esse quod miles non sit pugnare cum hoste. Equidem illud etiam aniadverto: quod quod pro nomine pugnantis est: is hostis vocaretur: lenitate ubi

Vertical marginal notes on the left side of the page, providing commentary on the main text.

tristitia rei mitigare. Hostis enim apud maiores nostros: is dicebatur: quem nunc peregrinum dicimus. Indicat. xij. tabule: aut status dies cum hoste. Itemque adversus hostem eterna auctoritas: quod ad hanc mansuetudinem addi potest: eum cum quod bella geras: tam molli nomine appellare: quam quod id nomen durius efficit iam veteritas. A peregrino enim recessit: et prope in eo qui contra ferret arma remansit. Alterum genus decertandi: quod fit vi et officijs in ipso prestantis

Um vero de imperio decertat: belloque querit gloria: omnino subesse: tam causas oportet: easdemque dici paulo ante iustas causas esse bellorum. Sed ea bella quibus imperij gloria proposita est minus acerbis gerenda sunt: ut enim cum civiliter certamus: aliter si est inimicus: aliter si competitor. cum altero certamus honoris et dignitatis est: cum altero capitis et fame. Sic cum celtis beris: cum cymbris bellum aut cum inimicis gerebat: vter esset: non vter imparet.

Cum Latinis: Sabinis: Samnitibus: Penibus: Pyrrho de imperio dimicabat. Peni sedifragi: crudelis Hannibal: reliqui iustiores. Pyrrhi quod de captivis reddendis: illa proclara sententia est. Nec mihi aurum posco: nec mihi pecuniam dederitis. Nec cauponantes bellum: sed belligerantes ferro non auro vitam certamus. Vos ne velit an me regnare vera: quidque ferat fors: virtute experiamur: et hoc simul accipe dictum. Quorum virtuti belli fortuna per-

Vertical marginal notes on the right side of the page, providing commentary on the main text.

Liber Primus.

pericit: hoc unde me libertati p̄cere certum est: dono ducite: dogz volētibz

cum magnis dijs. Regalis sane et digna Eacidarum genere sententia.

fides etiam hostibus seruanda.

a **Q**uod etiā: si quid singuli t̄pibz adducti hosti p̄miserit: est in eo

ip̄o fides p̄seruāda. Ut p̄rio punico bello Regulus captus a Pe-

nis: cū de captiuis cōmutādis Romā missus esset: iurasset se redituro: pri-

imum vt venit captiuos reddendos in senatu nō censuit. Deinde cum re-

tineret a p̄p̄i quis: et ab amicis: ad supplitium redire maluit, q̄s fidē bo-

sti datam fallere. Ac de bellicis quidem offitijs satis dictum est.

Justicia etiam erga infimos seruanda.

m **E**minerim autē 7 aduersus infimos iusticiā eē seruandā. Est

autē infima p̄ditio et fortuna seruoꝝ: quibz nō male p̄cipiūt: q̄

ita iubet vti: vt mercenarijs operā exigēdam et iusta p̄bedā. Cum autē

duobz mōis: id ē aut vi: aut fraude fiat iūria: fraus q̄si vulpecule: vis leo-

nis videt: vtrūqz alienissimū ab hoīe est. Sed fraus odio digna maiore.

Totius autē iniusticie nulla capitalior: est: q̄s eoꝝ q̄ tum: cū m̄. xie fallunt:

id agunt vt viri boni esse videant. De iusticia satis dictum est.

Liberalitas.

d **E**inceps: vt erat p̄positū: de b̄nificētia: ac liberalitate dicat: q̄ q̄

dē nihil est nature hoīs accommodati? S; bz multas cautioēs.

Videndū est em̄ p̄mū: ne obsit benignitas: et i his q̄bz benigne videbit

fieri: et ceterz. Deinde ne maior benignitas sit q̄ facultas. Tū vt p̄ digni-

tate cuiqz tribuat. Id em̄ est iusticie fundamentū: ad quā b̄ oia sunt refe-

renda. Nā et q̄ gratificant cupiā: q̄s obsit illi qui p̄desse velle videant: nō

b̄nifici neqz liberales: s; p̄nitiosi assentatores iudicādi sunt. Et q̄ alijs nō

cēt: vt i alios liberales sint: i eadē sunt iniusticia: vt si in suā rē alienā cōuer-

tant. Sūt autē multi q̄dē cupidi splēdoris et glorie: q̄ eripiūt ab alijs q̄d

B ij

Nam veniunt ei a
p̄cipiis dāto d a
quo vālopost ta
beferet

De tribu infimos

Concludu

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Offendit liberalitate
vltas eē dūat q̄
bare quibz op̄at q̄
q̄d q̄ q̄d q̄d q̄d
liberalem op̄at eē
p̄ndentem
dū dabo op̄at q̄d
ad op̄am

Admittit vt carceribus dicitur ammittat
eos in libe. 208 vel vinctu

Hostibus fidem eē seruandā dicitur
q̄ ea que hostibz addunt vna
sunt quod vltis q̄ regūti eē
probat qui vna mōte sub
re voluit q̄ fidem hostibz
imfringere

que vna dicitur
romā dicitur
Chariagmū
vlt a p̄ capto
ē mīuēt q̄
des romā
uocatoꝝ vna
debetur reddi

Officijs bellicis ab hostibz dicitur
iusticiā eē seruandā vt mīlita
seruandā m̄ ab hostibz aliquid dā
hor exp̄mū eē que dicitur
p̄standa

Plato h̄ 7 de le. Est m̄ ser
uandā recta dicitur vt mīlita
vna dicitur m̄ seruat: dicitur
ad seruoꝝ aliorū quod dicitur
m̄ seruat sit vna vna vna
vna vna vna vna vna

Quia vna dicitur
qua hūana sonctas q̄
net dicitur vna dicitur
s; liberalitate dicitur q̄
d m̄ dicitur vna dicitur
am̄ dicitur vna dicitur
que vna dicitur vna dicitur

Quia vna dicitur
qua hūana sonctas q̄
net dicitur vna dicitur
s; liberalitate dicitur q̄
d m̄ dicitur vna dicitur
am̄ dicitur vna dicitur
que vna dicitur vna dicitur

Quia vna dicitur
qua hūana sonctas q̄
net dicitur vna dicitur
s; liberalitate dicitur q̄
d m̄ dicitur vna dicitur
am̄ dicitur vna dicitur
que vna dicitur vna dicitur

Quia vna dicitur
qua hūana sonctas q̄
net dicitur vna dicitur
s; liberalitate dicitur q̄
d m̄ dicitur vna dicitur
am̄ dicitur vna dicitur
que vna dicitur vna dicitur

Quia vna dicitur
qua hūana sonctas q̄
net dicitur vna dicitur
s; liberalitate dicitur q̄
d m̄ dicitur vna dicitur
am̄ dicitur vna dicitur
que vna dicitur vna dicitur

Quia vna dicitur
qua hūana sonctas q̄
net dicitur vna dicitur
s; liberalitate dicitur q̄
d m̄ dicitur vna dicitur
am̄ dicitur vna dicitur
que vna dicitur vna dicitur

Liber Primus.

Ed de benevolentia aut quam quisq; habeat erga nos: primū il

lud est in officio: vt ei plurimū tribuamus: a quo plurimū dila

mur Sed benevolentiam non adolescentulorum more ardore quodam
amoris: sed stabilitate potius et constantia iudicemus.

Quomō beneficia in nos collata spectāda sint.

In erūt merita: vt nō ineūdas referēda sit grā: maior qdā cura

adhibēda est. Nullū em officiu referēdi grā magis necessariū ē

si ea q; acceper; vtēda maiore mēsurā (si mō possis) iubet reddere De

siodus. qdā bñfitio puocati facere debemus An nō imitari agros ferti

les. q; multo plus afferūt q; acceperūt. Et em si i eos q; speram⁹ nob; pfu

turos nō dubitam⁹ officia cōferre: q;les i eos esse debem⁹ q; iam pfuerūt.

Nā cū duo genera liberalitat; sint. vūū dādi bñficiū. alter; reddēdi: dem⁹

nec nei nra potestate est: nō reddere bono viro nō licet: si mō id facere poz

set sine iuria Acceptor; aut bñfitio; sunt delect⁹ habēdi: nec dubiū quin

mario cuiq; plurimū debeat. In q; tñ imprimis. q; quisq; aīo studio: be

nevolentia fecerit: ponderādū ē st. Dulci em faciūt multa temeritate qua

dant: sine iudicio vel mō in oēs: vel repētino quodā quasi vento: impetu

animi incitati. q; beneficia eque magna nō sunt habēda: atq; ea q; iudicio

considerare cōstanter delata sunt. sed in collocando beneficio: et in refe

rēda gratia: si cetera paria sint: hoc maxie officij est: vt quisq; maxie opis

indigeat: ita ei potissimū opitulari. Quod contra fit a plerisq; a quo em

plurimū sperant: etiam si ille his non eget: tamē ei potissimū inseruunt.

Quō cōsiderāda sit vite cōmunitas et societas.

ptime aut societas boim: coniuictioq; seruabit: si vt quisq; erit

cōiunctissim⁹: ita in eū benignitatis plurimū cōferet. Sed q; na

ture p̄cipia sint cōmunitat; et societatis hūane repetendū altius videt.

Est em primū: qd cernit: in vniuersi generis hūani societate. Eius autē

Verbum apud grecos & d. latio habet
Numeros quatuor sicut sunt esse edendos autem v. v. amicos unum excolendi sit

Offitiorum Tullij

vinculū est ratio et oratio q̄ docēdo: discēdo: comunicādo: disceptādo: iur
dicādo p̄ciliat inter se boies iungitq̄ naturali q̄dā societate Necq̄ vlla re
longius absum⁹ a natura ferarū: i quib⁹ inesse fortitudinē sepe dicim⁹ vt
in equis: i leonib⁹: iusticiā equitatē bonitatē nō dicim⁹: sunt em̄ rōnis et
ordis exptes. ac latissime q̄dē patēs boibus inter ipsos: oib⁹ inter ois so
cietas h̄ est in q̄ oim rerū (q̄s ad cōem vsum boim natura genuit) est ser
uanda cōitas. vt que descripta sunt legibus. vt iure civili. h̄ ita teneant vt
sit cōstitutū. E quibus ipsis cetera si obseruent (vt in greco:ū puerbio ē)
amico: um esse oia coia. Omnia aut cōia boim vident ea q̄ sunt generis
eiusdē. qd̄ ab Ennio positū i vna re transferri p̄ multas pōt: bō qui errati
comiti mōstrat viā: q̄si de suo lumie lumē accēdat facit vt nihilomin⁹ ipsi
luceat cū illi accēderit. Qua ex re satis precipit: vt quicq̄d sine detrimēto
possit cōmodari id tribuat cuiq̄ vel ignoto: ex quo sunt illa cōmunia: nō
prohibere aquā profuētē: pati ab igne ignē capere. Si quis velit cōsiliū
fidele deliberātū dare: que sunt bis vtilia qui accipiūt: danti nō molesta.
Quare ex his vtendū est: et semper aliqd̄ ad cōmunē vtilitatē afferendū.
Sed qm̄ copie parue singulozū sunt: eoz aut q̄ bis egeat infinita est mul
titudō: vulgaris liberalitas referenda est ad illum Enniū finē nihilomi
nus vt ipsi luceat: vt facultas sit quā in nostros simus liberales.

Gradus humane societatis.

Gradus aut̄ plures sunt societatis boim. Vt em̄ ab illa discedat
infinitate. ppior est eiusdē gentis: natiōis: lingue: q̄ maxie boies
cūiungunt. Interi⁹ etiā est eiusdē esse ciuitatis. multa em̄ sunt ciuib⁹ inter
se coia: forū: pbana: porticus: vie: leges: iura: iudicia: suffragia: cōsuetudi
nes. Preterea ac familiaritates: multe q̄ cū multis res: rationesq̄ cōtra
cte. Arcioz vō colligatio est societatis. p̄pinq̄uo:ū. Ab illa em̄ immēsa so
cietate hūani generis: in exiguū angustūq̄ cōcludit. Nam cū sit h̄ natura

modi sola
sunt quae
magna sunt
no.

suū. amicos omnia
ta, et id est, a cetera
hoc enīd vō h̄ 2 msi: a h̄ 2 p
7 h̄ 12 i' dilectissimi. rōia suū
oia h̄c necessitate ad zēru cō
feruntur

hoc q̄ nobis
nō nocet
alij vōdē
carum q̄
vō h̄ 2 offi

De aquis nō fluentib⁹ vt de
xofoma alij h̄c nō p̄prie s̄
fūctoz cap̄ referendū

hoza
ad vōzū sine
te alio est
vhoz

Commis hōm. fone
tast vōm gradū quib⁹ decla
rat societatem. in quib⁹ d̄
esse arcioz. 7 quid maḡ de
beatū 7 qui in liberalitate
excedēde p̄concedi sūt cō
nō oib⁹ xxi' nōstra cōp̄ntatē
equē b̄i fore p̄concedi: q̄
cōm vāntatē 2 infōrēnda
nō alij sūt nobis q̄m oib⁹
p̄prie
quia nisi aliter intelligat
nō possit seruari societas.
Tāntū gradū nō necessitate

quod quare d̄ agat
in cōm societate
p̄p̄nq̄uo:ū cō
cludit

Liber Primus.

eō animantū vt habeāt libidinē pcreādi. Prima societas est i ipso cōiu

gio: priā in liberis: deide vna domus: oia coia. Id aut est picipiū vrbis:

et qsi seminariū reip. Sequunt fratru cōiunctiōes: post cōsobrinor sobri

no: ūq: qui cū vna domo capi nō possint in alias domos: qsi in colonias

ereunt. Sequunt cōnubia et affinitates: ex quibus etiā plures ppinqui

Que ppagatio et soboles origo est rerū publicarū. Sanguinis aut con

iunctio et bñolētia deuincit charitate hoies. magnū est em eadē bre mo

nimenta maiory: eidē vti sacris: sepulchra habere coia. Sz oim societati

nulla prestatio: nulla firmior: q cū viri boni moribus siles sunt familia

ritate cōiuncti. Illud em honestū qd sepe dixim: etiā si in alio cernimus

tñ nos mouet: atq: illi i quo id inesse videt amicos facit. Et quanq: ois

virtus nos ad se allicit: facitq: vt eos diligamus: in quibus ipsa inesse vi

deant: tñ iusticia et liberalitas id maxie efficit. Nihil aut amabili nec co

pulatius q: morū similitudo bonor. In quib: em eadē studia: sunt eedē vo

luntates: in his fit: vt eque quisq: altero delectet ac seipso / Efficitq: id qd

Pythagoras vult in amicitia: vt vn: fiat ex plurib: Magna etiā illa cō

munitas est q cōficiet ex beneficijs vltro et citro datis acceptisq: q mutua

grata dū sunt inter q: ea sunt: firma deuiciunt societate. Sz cū oia ratōe

aiog: iustitaueris: oim societati nulla est gratio: nulla chario: q: ea q cū

rep. est vnicuiq: nrm. Chari sūt parētes: chari liberi: ppiqui: familiares.

Sz oēs oim charitates patria vna cōplexa est: p q: q: bon: dubitet mor

tē oppetere: si ei sit pfutur. Duo est detestabilio: istoz immanitas: q la

cerarūt oim scelere patriā: et i ea funditus delēda occupati et sunt et fue

rūt. Sz si ptētio qdā et cōpatio fiat: quib: plurimū tribuendū sit offitij:

pripes sunt patria et parētes: q: beneficijs maxie obligati sum: proxi

mi: liberi: totaq: domus q spectat in nos solos: neq: aliud vllū potest ha

bere pfugiu: deiceps bene cōueniētes. ppinqui quibus cōis etiā plerūq:

Handwritten marginal notes on the right side of the page, providing commentary and examples for the main text.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, providing commentary and examples for the main text.

Offitiorum Tullii

Fortuna est. Quamobrem necessaria presidia vite debent bis maxie qd an- te dixi. Vita aut victusq; comunis: consilia: sermones: cōbortationes: psola- ciones: interdū etiā obiurgationes in amicis vident maxie. Est eadē iu- cundissima amicitia quam similitudo morum coniugavit.

De offitijs a circumstantia.

Edi his oibus offitijs tribuēdis vidēdū erit: qd cuiq; maxie ne- cesse sit: et qd quisq; nobiscū vel sine nob; aut possit cōsequi: aut nō possit. Ita nō idē erūt necessitudinū gradus q et tpm. Sūtq; offitia q alijs mag; q alijs debeant: vt vicinū citius adiueris i frugibus pēpi- endis: q; aut fratrē aut familiārē. At si lis i iudicio sit: ppinquū pot; et amicū q; vicinū defenderis. Nec igit; et talia circūspiciēda sunt in omi offi- tio et cōsuetudo exercitatioq; capienda: vt boni ratiōatores offitioz esse possunt: et addendo deducēdoq; videre q reliq; summa fiat: ex q quantū cuiq; debeat intelligas. Sed vt nec medici: nec impatores: nec oratores (quis artis precepta perceperint) quicq; magna laude dignū: sine vsu et exercitatione cōsequi possunt: sic officij cōseruandi precepta tradunt: illa quidē vt faciam; ipsi. Sed rei magnitudo vsum q; exercitatioq; desit- derat. Atq; ab his rebus que sunt in iure societatis humane: quēadmo- dum ducatur honestum: et quo ortum est offitium: satis fere diximus.

Fortitudo et Magnanimitas.

Intelligendū est aut cū pposita sint genera quattuor: e quibus honestas offitiūq; maneret splendidissimū videri qd anio ma- gno claroq; hūanas res despiciēte factū sit. Itaq; i pbis maxie in prom- ptu est: si qd tale dici potest. Vos etem iuuenes anios geritis muliebres: Illaq; virgo viri: et si qd est eiusmodi. Salmacidas spolia sine sanguie et su- dore. Contraq; in laudibus q magno aio et elato fortiter excellēterq; ge- sta sunt: ea (nescio quomō) qsi pleno ore laudamus. Dincrbetoz cāpus

Marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'In rebus...', 'Oste...', and 'Fortitudo...'

Marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'ubi...', 'offitio...', and 'dehem...'

et herodotus dicit per se habuisse fortitudinem milia de regno a trecenta milia de amicitia et manu

Exempla grecorum ad huc qui solent persequi

Libri Primus

de Marathonis Salaminis: plateis: thermopylis: leuctris: stratocle. Sic

Decis: hic Sineus et Publii Scipiones: hic Marcus Marcellus: innuera

biles alii: maxieque ipse populus Ro. animi magnitudinem excellit. Declarat autem studium bellice glorie quod statuas quod videmus ornatu fere militari.

De animi elatione: que vitio datur: et audacia potest appellari.

Ad ea animi elatio que cernitur in periculis et laboribus si iustitia vacat: pugnatque non pro salute communi: sed pro suis commodis in vitio est. Non enim non modo id virtutis non est: sed potius immanitatis omnem humanitatem repellentis.

Itaque probe definit a Stoicis fortitudo: cum eam virtutem esse dicunt pugnantem pro equitate. Quocirca nemo qui fortitudinis gloriam consequitur est: iniustis et malitia laudatus: nihil enim honestum esse potest quod iustitia vacat.

Præclarus igitur Platoni illud: non solum inquit scientia que est remota a iustitia calliditas potius quam sapientia est appellanda: verum etiam animus paratus ad periculum: si sua cupiditate non utilitate communi impellitur: audacie potius nomen habet quam fortitudinis.

Itaque viros fortes: magnanimos: eosdem bonos et simplicis veritatis amicos minimeque fallaces esse volumus: qui sunt ex media laude iusticie.

Sed illud odiosum est quod in hac elatione et magnitudinis animi: facillime pernitentia et nimia cupiditas precipit in nati. Ut enim apud Platonem est omnem morem Lacedæmoniorum inflammatum esse cupiditate vincendi. Sic ut quisque animi magnitudinis maxie excellit: ita maxie vult princeps omnium esse: vel potius solus esse.

Difficile autem est cum preestare omnibus concupiueris servare equitatem: que est iusticie maxie propria. Ex quo fit ut neque disceptatione vici se: nec villo publico ac legitimo iure paciantur. Existuntque in rebus plerumque largitores et factiosi: ut opes que maxie consequantur: et sint potius superiores vi quam iusticie pares.

Sed quod difficilius habet placari. Nullum enim est tempus quod iusticia vacare debeat. Fortes igitur et magnanimi sunt habendi non quod non faciunt: sed quod repellunt iniuriam. De

ubi Mithradates dicitur

ut quod dicitur verum esse

dehinc dicitur quod

ostendit quod maxie

tanquam sententia

Plato et

De obitu illis

De thomani qui se

fortitudinis commendatione

una sententia Platoni

Eandem sententiam alia

Obiectio obicitur qua

Obiectio obicitur qua

Offitiorum Tullij

prudens ut cognoscat quid optinetur... non est malum malum fore si malum facit...

ra aut et sapiens animi magnitudo honestu illud: qd maxie natura sequit... in factis positu: no i gloria indicat: pncipiqz se esse manuit qz videri Etem

q errore imperite multitudis pendet / s i magnis viris no est habendus.

Facilime aut ad res iniustas impellit / vt quisqz est altissimo aio: 7 glorie

cupidus. Qui locus est sane lubricus / qz vix invenit / qui laboribus susce

ptisqz periculis additis / no quasi mercedem reru gestaru desideret gloria.

De his circa q fortis animus et magnus verset.

Ad nino fortis animus 7 magnus duabus rebus maxie cernit. Quaz

vna i reru externarum despicietia ponit: cu persuasum sit nihil homines

(nisi qd honestu decoyqz sit) aut admirari: aut optare: aut expetere oportere: nulli neqz homini: neqz perturbatione animi: nec fortune succubere. Alter

ra est res: vt cu ita sis aio affectus (vt supra dixi) res geras magnas: illas

qde et maxie vtilis: s vt vehemeter arduas: plenasqz laborum et periculorum: tu

causa vite: tu multarum reru q ad vitam pertinet. Harum reru duarum splendor

ois et amplitudo est: addo etiam vtilitatem i posteriore. Causa autem et ratio efficiens

magnum viros est i prioribus. In eo enim est illud qd excellentes aios et bona

na prestantes facit. Id autem ipsum cernit i duobus: et si solus id qd honestu bonu

si iudices: et animi perturbatione liber sis. Nam et ea q eximia plerisque et

placida videntur pua ducere: eaqz ratione stabili firmasqz pretere: fortis animi magni

gnisqz dicendum est. Et ea q videntur acerba (qz multa et varia i hominum vita fortunam

vsant) ita ferre: vt nihil a statu nature discedas: nihil a dignitate

sapiens: robusti animi est magneqz constantie. Non est autem prestante: q metu non

fragat: eu fragi cupiditate. Nec q inuictu se a labore presterit: vici voluptate.

Quaobrem et vita da sunt: et pecunie fugienda cupiditas est. Nihil enim

est tam angusti animi tamqz pui qz amare diuitias. Nihil honestius magni

ficitusqz quam pecuniam pretere: si non habeas: si habeas ad beneficentiam liberalitatemqz referre. Quaedam est etiam glorie cupiditas: vt supra dixi. Excipit

Veru sane... in factis positu... q errore imperite...

Ad nino fortis animus... vna i reru externarum...

ra est res: vt cu ita sis aio affectus... qde et maxie vtilis...

Plurimqz malis... non sit iudices: et animi perturbatione...

Pendit hic frat... qui nimo velle... deo alio rei...

Secunda pars... quod velle... magis no...

Probat quod... quod velle... magis no...

Concludit magis... quod velle... magis no...

Marginal notes on the right side of the page, including 'Offitiorum' and other commentary.

Spem dicitur qui glorie d' impud' ad est sui iure & affectu ferunt mare Stovis solum sapiente esse libere dicitur. malos aut dicitur senos

Liber Primus.

em libertate: p q magnanis vir' ois dz ee pretio. Nec vo imperia expete
da: at potius aut no accipienda interdū: ac deponeda nonunq. Vacandū
aut est oi animi pturbatiōe tū cupiditate et metu: tū etiā egritudine et vo
luptate animi: et iracūdia: trāquillitas adsit et securitas q afferat pstantiā

tū etiā dignitatē. Multi aut et sunt z fuerit q eā quā dico tranquillitatē ex
petētes a negotijs publicis se remouēt ad ocūqz pfugierūt. In his z no
bilissimi pbi longeqz pncipes: z qdē hoies seueri et graues: nec popli nec
pncipū mores ferre potuerit. Dixerūtqz nonnulli i agris delectati re sua fa
miliari. His idē ppositū fuit qd regib: vt ne q re egerēt: ne cui parerēt: li
bertate vterent: cui p pū est sic viuere: vt velis. Quare cū h cōe sit poten

tie cupidoy cū his quos diri ociosis: alteri se adipisci id posse arbitrant:
si opes magnas habeāt: alteri si cōtēti sint et suo et puo. In quo neutroy
oīno ptenenda est sentētia. Sed et facilioz et tutioz et min' alijs grauis
aut molesta vita est otiozoy. Ifructuosioz aut hoim generi et ad claritatē
amplitudinēqz aptioz: eoz: q se ad remp. et ad magnas res gerēdas accō
modauerūt. Qua ppf et bis forsitā cōcedēdū sit rep. nō capescētib: q ex
cellēti ingenio doctrine sese dediderūt. Et bis q aut valitudinis ibecillitate
aut aliqz grauiore eā ipediti a rep. recesserūt: cū ei' administrāde potestatē
alijs laudēqz cōcederēt. Quibus aut talis nulla si causa sit: despiciere se di

cāt ea q pleriqz admirent iperia et magistratus. bis nō mō non laudi ve
rūetiā vitio dandū puto: qz iudiciū i eo q gloriā cōtemnāt z p nibilo pu
rēt: difficile factu nō est pbare. Sed vident labores et molestias: tū offen
sionū: tū repulsarū qsi quandā ignominia timere et infamia. Sūt em q i
rebus cōtrarijs paz sibi cōstēt: voluptatē seuerissime cōtemnāt: i dolore
sint molliozes: gloriā negligāt: frāganf infamia. Atqz ea quidē nō satis
cōstanter. Sz bis q hnt a natura adiumenta rez gerēday: abiecta oi cūis

ctatione adipiscēdi magistratus sunt: et gerenda respublica est. Nec em
necū habimū sūl. quare sapientiss' temp' max' dicitur pro q utilitate ne vram impetret

Nemo sapiens nisi in anima
mittit libertatem

Magnam varere debet omnia
tranquillitas liber tene feruntur

Demergit se
in aqua
et aliquid
pro reu
delicat

Ille vult ut vult qui res
sunt liberta

ta se quia p q qui gaudet
gratia rem.

7 legibus parat non causa me
hys h' m' 7 honesti 7 decori
causa

Quosdam vult: quosdam
betat qui ad se excellenti

ingemo se solum explorari ad
dicant: aut valitudinam su
vt reyo: immensa obire ne

queat 7 que talis homi of
fina de se becat declarat

Probat quare vult magna
reuo 7 demisso ano 7 se
no aduocatos quod vult

arbitrant. nō q homo
zel g' dicitur si reponit li

ment

ment

Offert eum eoz
pni ut tranquillitas
habere dicitur
negotij publici
contenti sunt
omni cooperantur
quod in vult
effere qui bo' p
tue q' uentat
nāz optima dicit
fuit hie: huanat
vult q' uentat

Vult qui vult hie
si qui vult vult
vult 7 beatus
qui vult vult
ne vult vult

ad vult
vult vult
vult vult
vult vult
vult vult

Defin hie qui hie
te vult vult
vult vult
vult vult
vult vult
vult vult

Offitiorum Tullij

aliter aut regi dultas: aut declarari animi magnitudo pot. Capessenti

bus aut rep. nihil min: q: pbis baud scio an magis etia et magnificentia

et despicietia adhibenda sit reru humanaz qua sepe dico: et tranquillitas

anumi atq: securitas. Siq: nec anxi futuri sunt: et cu gravitate: constan

tiatq: victuri: q: eo facilio: a sunt pbis: q: minus patet multa in eoz vita q

fortuna feriat: et q: minus multis rebus egent: et q: si qd aduersi eueniat

ta grauer cadere no pnt. Quocirca no sine causa maiores motus aiox

coctant: maioratq: efficiendi rep. geretibus: q: quietis: q: magis bis et ma

gnitudo animi est adhibenda et vacuitas 7 ab angoribus. Ad re gerenda

aut qui accedit: caueat: ne id mo consideret q: illa res honesta sit: s: etia vt

babeat efficiendi facultate. In q: considerandum est ipsi: ne aut temere dispe

ret ppter ignauia: aut nimis cofidat ppter cupiditate. In omnibus au

tem negotijs: priusq: aggrediare adhibenda est preparatio diligens.

Disputatio qua ostendit res urbanas maiores

esse bellicis: et rogatorum consilia imperatoris laudi preponit.

Ed cu pleriq: arbitrent res bellicas maiores esse: q: vrbanas:

minueda est hec opinio. Multi em bella quesuerunt ppe glorie

cupiditate: atq: i magnis ais ingenijsq: id pleriq: cotingit: eoq: magis

si sunt ad re militare apti et cupidi bellor gerendoz. Vere aut si volumus

iudicare: multe res extiterunt vrbane maiores clario: esq: q: bellice. Quas

uis em Themistocles iure laudet: et sit ei nome q: Solonis illustri: cite

turq: Salamin clarissime testis victoria: q: anteponat consilio Solonis

eius q: primu constituit ariopagitas. no min: pclaz h q: illud iudicadu e.

Illud em semel pfuit: h semp pderit ciuitati. h consilio leges Atheniesiu:

h maior instituta seruant Et Themistocles qdē nihil dixit i q: ipe ariopa

gu adiuverit: at ille adiuuit Themistocle, est em bellu gestu consilio fena

tus ei q: a Solone erat constitus. Licet eade de Pausania Lysandroq:

La nos quare zil huam
despondende su ab his qui
remp: regis: addnat

Deorū qui remp: rectorū
se sūnt considerat an idoneū
sit an ne q: magis vrbis dū
gent melior vlt Solon ait
Cūq: rege cu xru dū dū
rege: dū dū h s de lu: dū
uare de dū hū hū id quū
debet quod qui hū hū sū
mū in laude dignū vrbis
mū est vrbis: dū mag
alō uari vrbis q: hū sū
mū q: q: dū dū hū sū

fronaco dū
Julius dū

Companac addū v dū
ta magi confirmet dū
nendo feta solonū Them
hū hū no themistocle
a pagis v sū hū hū vrbis
Salaminū de xru
dū qua vrbis res vrbis
dū esse maiores q: bellice
q: hū hū hū hū hū hū

ysander Lacedemona dū
claz qui Atheniensis bello
sūpant quod vrbis confert: vlt dū dū hū hū hū hū hū hū
vlt dū dū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū

Donit dū hū hū
quare migratū
sū dū dū hū hū

Concludit remp:
adū dū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū
vrbis hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū

Deorū qui remp: rectorū
se sūnt considerat an idoneū
sit an ne q: magis vrbis dū
gent melior vlt Solon ait
Cūq: rege cu xru dū dū
rege: dū dū h s de lu: dū
uare de dū hū hū id quū
debet quod qui hū hū sū
mū in laude dignū vrbis
mū est vrbis: dū mag
alō uari vrbis q: hū sū
mū q: q: dū dū hū sū

fronaco dū
Julius dū

Companac addū v dū
ta magi confirmet dū
nendo feta solonū Them
hū hū no themistocle
a pagis v sū hū hū vrbis
Salaminū de xru
dū qua vrbis res vrbis
dū esse maiores q: bellice
q: hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū

ysander Lacedemona dū
claz qui Atheniensis bello
sūpant quod vrbis confert: vlt dū dū hū hū hū hū hū hū
vlt dū dū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū hū

Liber Primus.

Pla. h. de. l. i. ... de imp. ... ad v. ...

dicere Quoz reb⁹ gestis q⁹ imperiū Lacedemonijs dilatātū putat: tñ ne

minima qdē ex pte Licurgi legib⁹ et disciplie pferēde sūt: quietiā ob has

ip̄e causas 7 paratiores habuerit exercit⁹ 7 fortiores. Mibi qdē neq⁹ (pue

ris nob⁹) Mar. Scaur⁹ L. Mario: neq⁹ (cū vsaremur et i rep.) Quitus

Latullus. Bneo Pōpeiō cedere videbant. Parua em̄ sunt foris arma

nisi ē cōsiliū domi. Nec plus African⁹ singularis et vir impator in excidē

da Numātia reip. pfuit: q̄ eodē tpe Pub. Nafica priuatus cū Tyberii

Dracchū interemit. Quāq̄ h̄ qdē res nō solū ex domestica est rōe attin

git em̄ et bellicā: qm̄ vi manuq̄ cōfecta est: s̄ tñ idipm̄ gestū est cōsilio vr

bano sine exercitu. Illud aut̄ optim est i q̄ inuadi solere ab inuidis et im

probis: me audio Ledant arma toge: pcedat laurea lingue. Ut em̄ alios

omittā: nob⁹ rēp. gubernātib⁹: nōne toge arma cessere: Neq⁹ em̄ i rep. pe

riculū fuit graui⁹ vnq⁹: nec mai⁹ odiū. Ita cōsilijs diligētia nr̄a celeriter

de manib⁹ audacissimoz ciuiū delapsa arma ip̄a ceciderint. Que res igit

gesta est vnq̄ i bello tāta: q̄s triūphus pferēdus. Licet em̄ mibi Marce

fili apd te gloriari: ad quē 7 hereditas bu⁹ glorie 7 factorz imitatio ptiet.

Mibi qdē certe vir abūdās bellicz laudib⁹ Sn. Pōpei⁹ multz audiētib⁹

tribuit: vt diceret frustra se tertiu triūphū deportatur fuisse: nisi meo in

rep. bn̄ficio. vbi triūpharet esset habitur⁹. Sūt ḡ domestice fortitudines

nō inferiores militari⁹ in qb⁹ etiā plus q̄ i his ope studijsq̄ ponēdū est.

Dino em̄ illud honestū qd ex aio excelso magnificoq̄ querim⁹: ani effici

nō corpis virib⁹. Exercendū tñ corpus 7 ita afficiēdū est: vt obedire cōsi

lio rōniq̄ possit i exequēdis negotijs et i labore tolerādo. Honestū aut̄

id qd exq̄rim⁹ totū est positū i ani cura et cogitatiōe. In q̄ nō minore vti

litatem afferūt q̄ togati reip. p̄sunt: q̄ q̄ bellū gerūt. Itaq̄ eoz p̄silio sepe

aut nō suscepta: p̄fecta bella sunt: nōnūq̄ aut̄ illata. vt Marci Latois bel

lū tertiu punicū: i q̄ etiā mortui valuit auctoritas. qre expetēda qdē ma

Marginal notes on the left side of the page, including 'Dicitur de...', 'Ceterum...', and other commentary.

Marginal notes on the right side of the page, including 'Lacedemonij...', 'Tyberius...', and other commentary.

Offitium Tullij

gis est decernedi rō: q̄ decertā di fortitudo. S; canēdū: ne id bellādi ma-
 gis fuga q̄ vtilitatis rōne faciam. Bellū aut ita suscipiat: vt nihil aliud
 nisi pax q̄sita videat. Fortis vō anī z cōstatis ē nō pturbari i reb⁹ asperis:
 nec tumultuātē de gradu deici vt dicit: s; pnt⁹ anī vti cōsilio: nec rōne dil-
 cedere: q̄ q̄ h⁹ anī: illud etiā ingenij magni ē: p̄cipere cogitātiōe futura: et
 aliq̄ ante cōstituere qd accidere possit in vtrāq; ptē: et qd agendū sit cū
 qd euenerit nec cōmittere aliqd: vt aliq̄ dicēdū sit: nō putarā. Dec sunt
 opa magnanimiti z excelsi: et prudētia cōsilioq; fidētis. Temere aut i acie
 versari: et manu cum hoste confligere: immane quiddam et beluarum si-
 mile est. Sed cum tempus necessitasq; postulat decertandum manu est:
 et mors seruituti turpitudinēq; anteponenda.

Offitium imperatoris in bello urbeq; euertenti

da diripiendaq;
 Euerteris aut diripiēdisq; vrbib⁹ valde illd⁹ considerādū ē ne qd te
 mere: ne qd crudelē fiat. Idq; ē viri magnanī reb⁹ agitatz punire
 fontes: mltitudinē p̄seruare: oī fortūa recta atq; honesta retiere. Vt em̄
 sunt (quēadmodū supra dixi) q̄ vrbis reb⁹ bellicas anteponūt: sic repe-
 ries mltos q̄b⁹ piculosa et callida p̄cilia: q̄t⁹ cogitatōib⁹ z splēdidiora z
 maiora videant. Nunq̄ oīno piculosa fuga cōmittēdū est: vt ibelles timi-
 diq; videamur. S; fugiēdū etiā illd⁹: ne offeram⁹ nos piclis sine causa: q̄
 nihil pōt eē stulti⁹. Qua pp̄ i adēdis piculis p̄suetudo imitāda medi-
 corū ē: q̄ leuiter egrotātes leuī curant; grauiorib⁹ aut morib⁹ periculosas
 curatōes et ancipites adhibere cogunt. Quare in trāquillo tempestate
 aduersam optare demētis est. subuenire aut tempestatei quis rōne sapi-
 entis. eoq; mag⁹ si plus adipiscare re explicita boni q̄ addubitata mali.
 Diuidit actiones que afferunt periculum et do-
 cet quid agendum sit.

similitudine loquitur
 de corā q̄suepudme qm
 timore concussū gradū sta-
 larū ascedit q̄ ab hīs corā
 dat z nō deiciunt

quid magno viro agendū sit hīc dixit
 a monēt nō impōnita rāsa in quēq; mōdū mōchi fortitudo: z ne
 quid crudelē agendū qd q̄
 magnā naturā est
 Alato h⁹ de reo: nō em̄
 q̄rēna nō grē: s; d̄st mlt
 hūq; bonos m̄cedit m̄q;
 p̄ntat in singul⁹ cōmittit
 oī sibi adūp̄ est: z vrbis z
 p̄ntat z m̄heret: s; p̄ntat
 admodū dimos eos d̄st mlt
 qui fuerit d̄st d̄st rāsa:
 q̄o neq; rōnēz corā d̄st mlt
 tabat neq; bonos subinet
 si catenā d̄st d̄st mlt
 qui d̄st d̄st rāsa d̄st mlt
 m̄p̄ntat: p̄ntat p̄ntat

quid magno viro agendū sit hīc dixit
 a monēt nō impōnita rāsa in quēq; mōdū mōchi fortitudo: z ne
 quid crudelē agendū qd q̄
 magnā naturā est
 Alato h⁹ de reo: nō em̄
 q̄rēna nō grē: s; d̄st mlt
 hūq; bonos m̄cedit m̄q;
 p̄ntat in singul⁹ cōmittit
 oī sibi adūp̄ est: z vrbis z
 p̄ntat z m̄heret: s; p̄ntat
 admodū dimos eos d̄st mlt
 qui fuerit d̄st d̄st rāsa:
 q̄o neq; rōnēz corā d̄st mlt
 tabat neq; bonos subinet
 si catenā d̄st d̄st mlt
 qui d̄st d̄st rāsa d̄st mlt
 m̄p̄ntat: p̄ntat p̄ntat

Horē Ven
 similitudine loquitur
 de corā q̄suepudme qm
 timore concussū gradū sta-
 larū ascedit q̄ ab hīs corā
 dat z nō deiciunt

Liber Primus.

Propterea...

Ericlose aut rex actioes: p[ro]tim bis sunt q[ue] eas suscipiunt partim reip. It[em] alij de vita: alij de gl[ori]a z beneuol[ent]ia ciu[um] in discrim[en]e

vacant. Propterea: igitur debemus esse ad n[ost]ra picula q[ue] ad co[m]m[un]ia: dimicare q[ue] paratius de honore et gloria q[ue] de ceteris comodis. Inu[er]ti aut[em] m[ul]ti sunt

q[ui] n[on] m[od]o pecuni[am]: s[ed] vit[am] eti[am] p[ro]fundere p[ro] patria parati essent: eid[em] gl[ori]e iacturam: ne minima quid[em] facere vellent: ne rep[ublic]e q[ue]d postulante. vt Lalli

cratides: q[ui] cu[m] Lacedemonio[rum] dux fuisset Peloponesiaco bello: m[ul]taq[ue] fecisset egregie: vertit ad extremu[m] o[mn]ia: cu[m] consilio n[on] paruit eor[um] q[ui] classem

ab Arginussis remouenda: ne cu[m] Atheniensib[us] dimicandu[m] putabat. Qui bus ille resp[on]dit: Lacedemonios classe illa amissa alia parare posse: se fu

gere sine suo dedecore n[on] posse. Atq[ue] h[oc] q[ue]d Lacedemonijs plaga medio cris fuit. illa pestifera: q[ue] cu[m] Leonbrotus inuidia timens: temere cu[m] Epami

minunda co[n]flicisset Lacedemonio[rum] opes corruerunt. Quanto Quitus Maxim[us] meli[us]: de q[ui] Ennius Unus ho[m]o nob[is] cunctando restituit re. N[on]

ponebat em[er]sum rumores ante salute[m]. Ergo postq[ue] magisq[ue] viri nunc gloria claret. N[on] genus peccandi vitandu[m] est etiam in rebus vrb[an]is. S[un]t em[im]

qui q[ui]d sentiunt: etiam si optimu[m] sit: tamen inuidie metu n[on] audent dicere

Officia illorum qui rempublicam gerunt.

Primo q[ui] reip[ublice] p[ro]futuri su[n]t: duo Platonis p[re]cepta teneat. Unu[m] vt utilitate[m] ciu[um] sic tueant: vt quicq[ui]d agunt ad eam referant: ob

liti comodoz suoz. Alteru[m] vt totu[m] corpus reip[ublice] curet: ne dum p[ar]te[m] aliqua[m] tuent: reliq[ua] deserat. Vt em[im] tutela sic procuratio reip[ublice]: ad utilitate[m]

eor[um] q[ui] co[m]missi su[n]t: n[on] ad eor[um] quibus co[m]missa est gerenda est. Qui aut[em] p[ar]te[m] ciu[um] co[n]sulant: p[ar]te[m] negligunt: rem perniciosissima[m] in ciuitate[m] inducunt se

ditione atq[ue] discor diam. Ex q[ui] euenit: vt alij populares: alij studiosi: opti mi cuiusq[ue] videant: pauci vniuersoz. Hinc apud Athenienses magne disc

cordie or[ati]o. In n[ost]ra rep[ublic]e n[on] solu[m] seditioes: sed pestifera etiam bella ciuilia:

Vertical marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'Vostre verigula' and 'Illis tribus m[en]sibus'.

Vertical marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'Affectu colit' and 'Quia istum'.

Offitiorum Tullij

bella i vniuersa conparati qui habent
ut p' uincere possit
vitabit
odno habebit tantu
ad p'p'era
que grauis et fortis cuius in rep. digno principatu fugiet atqz oderit: tra-
reuerentia
grauis fortis
sitatu
detqz se totu reip. Neqz opes aut potentia co'sectabit: totaqz ea sic tuebit:
q' u'z habebit
calidiss
alioqz
no ad dng que p'ra d' obui alioqz p'ra
ut oibus consulat. nec vo criminibus falsis in odiu: aut inuidia quengz vo-
reuerentia
recte
uirtutis
ad h' habit
instid q' multu d'are d'minat' q'm
cabit. Duno itaqz iusticie honestatqz adherescet ut du ea co'seruet quis
uirtutis
ad h' habit
instid q' multu d'are d'minat' q'm
graüter offendat: morte oppetat potius: qz deserat illa que dixi.

h'artem temp' capere me'
qui honore
uincit
si
h'artem temp' capere me'
qui honore
uincit
si

Ambitio.

Stertia est oino ambitio honoruqz petio. de q pelare apd eude
Stertia est oino ambitio honoruqz petio. de q pelare apd eude
est Platonē si'r facere eos q inter se cotenderet vter poti' rep.
est Platonē si'r facere eos q inter se cotenderet vter poti' rep.
admistret: vt si naute certaret qs coz potissimu gubernaret. Idcoqz preci-
admistret: vt si naute certaret qs coz potissimu gubernaret. Idcoqz preci-
pit vt eos aduersarios existiem' q arma co'tra ferat: no eos q suo iudicio
pit vt eos aduersarios existiem' q arma co'tra ferat: no eos q suo iudicio
rueri rep. velit. qlis fuit inter P. Africanu et Q. Metellu sine acerbitate
rueri rep. velit. qlis fuit inter P. Africanu et Q. Metellu sine acerbitate
dissensio. Nec vo audiedi sunt q graüter irascedu inimic' putabunt. idqz
dissensio. Nec vo audiedi sunt q graüter irascedu inimic' putabunt. idqz
magnani et fort' viri ee censebut. Nihil em laudabili: nihil magno z pre-
magnani et fort' viri ee censebut. Nihil em laudabili: nihil magno z pre-
claro viro digni' placabilitate atqz clemetia: In liberis vo pplis et iuris
claro viro digni' placabilitate atqz clemetia: In liberis vo pplis et iuris
equabilitate exerceda est facilitas z altitudo ani q dicit: nec si irascamur:
equabilitate exerceda est facilitas z altitudo ani q dicit: nec si irascamur:
aut int'pestiue accedeb' : imprudeter rogatib' : in morositate inutile t-
aut int'pestiue accedeb' : imprudeter rogatib' : in morositate inutile t-
odiosam incidam' . Et tu ita pbanda e masuetudo atqz clemetia: vt ad-
odiosam incidam' . Et tu ita pbanda e masuetudo atqz clemetia: vt ad-
bibeatur reip. causa seueritas: sine qua administrari cinitas non potest.
bibeatur reip. causa seueritas: sine qua administrari cinitas non potest.

An eos inuenit qui fuit
ima r'atend' ee d'm'e
An eos inuenit qui fuit
ima r'atend' ee d'm'e

Offitiu illius qui in alios animaduertit.

Onis aut et animaduersio et castigatio cotumelia vacare debet
Onis aut et animaduersio et castigatio cotumelia vacare debet
neqz ad ei' q puniet aliquē aut vbi castigat: sz ad reip. utilitatē
neqz ad ei' q puniet aliquē aut vbi castigat: sz ad reip. utilitatē
referri. Cauendu e etia ne maior pena qz culpa sit. et ne isdē de causis alij
referri. Cauendu e etia ne maior pena qz culpa sit. et ne isdē de causis alij
plectant: alij ne appellent qdē. Prohibēda aut maxie est ira in puniēdo.
plectant: alij ne appellent qdē. Prohibēda aut maxie est ira in puniēdo.
Nunqz em irat' q accedit ad pena mediocritate illa tenebit: q est inter ni-
Nunqz em irat' q accedit ad pena mediocritate illa tenebit: q est inter ni-
anū et parū: q placet peripateticis. et recte placet: mō ne laudaret iracun-
anū et parū: q placet peripateticis. et recte placet: mō ne laudaret iracun-
dia: et diceret vtiliter a natura datā. Illa vo oib' in rebus repudiada est.
dia: et diceret vtiliter a natura datā. Illa vo oib' in rebus repudiada est.
Optandūqz vt hi q psūt reip. legū siles sint: q ad puniēdū nō iracūdia sz
Optandūqz vt hi q psūt reip. legū siles sint: q ad puniēdū nō iracūdia sz

Alind vnt' p'p'ri' q
moriet nermine r'atu
ad p'mid vel milita' r'
zo p'and' accedere v'la
mediocritate p'mare no
et q' aut p'me: m'le
hing q' r'asti d'ez p'm
viciat' m'
vult: vult na p'as' adē
m p'merem q' oia d'm'e

Con
Con
Con
Con
Con
Con
Con
Con
Con
Con

Solon dicit solentur...
Inmanitas in salutaris...
Adulator...
Deo dicitur...
sue na se plare...

Liber Primus.

equitate ducunt. Atque etiam in rebus prosperis et ad voluptatem nostram fluentibus...

supbia magnopere fastidii: arrogantiq; fugiamus. Nam ut adversas res: sic...

secundas immoderate ferre leuiter est: placidiorq; est equitas in omni vita: et idem...

semper vult eademq; frons: ut de Socrate. idem de Laio q; Lelio accepimus...

Philippum quidem Macedonum regem gestis et gloria superatum a filio: facit...

litate et humanitate video superiorem fuisse. Itaque alter semper magnus: aliter...

pe turpissimum. Ut recte percipere videantur quod monent: ut quanto superiores sumus...

tanto nos submissius geramus. Paneti quidem auditori Africanum et familia...

re suam solitum ait dicere: ut equos propter crebras et terribiles pliorum ferocitate...

exultantes domitoribus tradere soleat: ut his facilio:ibus possint uti. Sic...

hoies secundis rebus effrenatos sibiq; perfidetes: tanquam in gyrum romis et do...

ctrine duci oportere: ut prospicerent rerum humanarum imbecillitate varietateq;

fortune. Atque etiam in secundissimis rebus maxime est vtilis consilio amicorum: hisq;

maior quam ante tribuenda est auctoritas. Unde quibus temporibus cauendum est ne assentato...

ribus patefaciamus aures: nec adulari nos sinamus: in quo falli facile est. La...

les enim nos esse putamus ut iure laudemur. Ex quo nascuntur innumerabilia peccata...

cum hoies inflati opinionibus turpiter irrident et in maris versantur erroribus. Et...

quod dicitur baten. Illud autem sic est iudicandum maxime gerere res et maxime ani...

ab his qui reipublicam regunt: quod eorum administratio latissime pateat: ad plurimosq;

pertineat. Esse autem magni animi et fuisse multos: etiam in vita otiosa: qui aut iuue...

stigarunt: aut conarentur magna quodammodo sequi suarum rerum finibus et iterum...

etiam in philosophis: et eos qui reipublicam administrarent: delectarentur re sua familiari. non ea...

quod omnino ratione exaggerantes: neque excludentes ab usu suis: potiusque et amicis...

impartientes et reipublice. si quibus usus esset. qui primum bene parta sit nullo neque turpi...

questu neque odioso: tum quibus plurimum modum dignis se vtiliter prebeat. Deinde augetur...

ratione diligentia: parsimonia. nec libidini potius luxurieque quam liberalitati...

et beneficentiae pareat. Nec prescripta seruantem: licet magnifice gratia...

Carone sub...
adulator...
deus dicitur...
sue na se plare...
Philippum...
litate et...
pe turpissimum...
tato nos...
re suam...
exultantes...
hoies secundis...
ctrine duci...
fortune. Atque...
maior quam...
ribus patefaciamus...
les enim nos...
cum hoies...
quod dicitur...
ab his qui...
pertineat. Esse...
stigarunt: aut...
etiam in...
quod omnino...
impartientes...
questu neque...
ratione diligentia...
et beneficentiae...

Quid dicitur...
ne nunc debet...
tina nam id...
se fit que a...
an aliena...
Xanthopo...
quod in...
cas unde...
feditur...
rebraha...
polsis...
runt...
sine in...
tis: male...
teq;...
in infima...
nozi...
reuti...
in diuina...
tenda...
Boccha...
comitia...
interrogat...
mihere...
illa domi...
suis...
for...
mua...
adulato...
lenda...
maledic...
in none...
mori...
annu...
est...
Xanthopo...
res...
Ostendit...
Esop...
mudo...

Concludit

Offitiorum Tullij

ut decet grande ut decet solum sine fraude sine timore sine alicuius ab humilitate alieni
uiter / animoseque vivere: atque etiam simpliciter: fideliter: vite boni amice

Temperantia.

Marianus honestum prociem
aggrederi tunc dicitur ab ipso
que Romanus dicitur de
recondita modestia dicitur
constantia et omnia ad hunc
temperantia cum dicitur
sine offensa consilium acerbis
interueniant vero dicitur
sacrum matrem et hoc dicitur
lat

Equit ut dicitur vna reliqua parte honestatis dicitur sit. in qua verecundia et quasi

quodam ornatu vite temperantia: et modestia omnesque sedatio perturbationum

animi: et rerum modus cernitur. Hoc loco continetur id quod dicitur latine decorum potest

brece enim dicitur. Huius vis est ea: ut ab honesto non queat separari. Nam

et quod decorum honestum est: et quod honestum est decorum. Qualis deus sit honesti et de

cori: facilius intelligi quam explanari potest. Quicquid enim est quod deceat: id tamen appa

ret cum antegressa est honestas. Itaque non solum in hac parte honestatis: de qua h

loco differendum est: sed etiam in tribus superioribus quod deceat apparet. Nam et ratio

partis atque ordine prudenter et agere quod agas considerate: omnia in re quod sit veri vi

dere et tueri decorum: Contraque falli: errare: labi: decipi: tam dedecet: quam deli

rare et mente captum esse: Et iusta omnia esse decora sunt: iniusta omnia contra: ut

turpia sic decora. Silis est ratio fortitudinis. Quod enim virilitatis atque magno sit

id dignum viro et decorum videtur. quod contra: id est turpe sic indecorum. Quare parti

net quod ad omnem honestatem huius quod dico decorum: et ita pertinet ut non recodita

quadam ratione cernatur: sed sit in proprio. Est enim quoddam (id est intelligitur in omni virtute)

quod deceat: quod cogitatio magis a virtute potest quam se separari. Ut enim venustas et

pulchritudo corporis: secerni non potest a palitudine. sic huius de quo loquimur

illud totum quidem cum virtute mente confusum: sed et cogitatio distinguitur.

Diuisio ipsius decori et diffinitio: differentiaque inter decorum philosophicum et poeticum.

inter decorum philosophicum et poeticum.

Et autem eius descriptio duplex. Nam et generale quoddam decorum intel

ligimur: quod in omni honestate versatur. et aliud huic subiectum quod pertinet ad

singulas partes honestatis. Atque illud superius sic fere definitur solet. Decorum id

esse quod consentaneum sit bonis excellentie in eo quod natura eius a reliquis animati

bus differat. Que autem pars subiecta generi est: eam sic definiunt (ut id

Et quo decorum
miserabile sit xapio te
veronam hoc loco dicitur
dumtaxat et dicitur noster
velens et sit dicitur
decorum sit et honorare
dicitur subiectum ut in dicitur
decorum honesta facit dicitur
decorum honestum esse: et forte
magnum et sit de singulis
partibus honestatis quibusque
vni decorum dicitur dicitur

ut decet grande
ut decet solum
sine fraude
sine timore
sine alicuius ab humilitate alieni
viter / animoseque vivere
atque etiam simpliciter
fideliter
vite boni amice
Equit ut dicitur
vna reliqua parte
honestatis dicitur
sit. in qua
verecundia et quasi
quodam ornatu
vite temperantia
et modestia
omnesque
sedatio
perturbationum
animi: et rerum
modus cernitur.
Hoc loco
continetur
id quod dicitur
latine decorum
potest
brece enim dicitur.
Huius vis est
ea: ut ab
honesto non
queat separari.
Nam
et quod decorum
honestum est:
et quod
honestum est
decorum.
Qualis deus
sit honesti
et de
cori: facilius
intelligi
quam
explanari
potest.
Quicquid enim
est quod
deceat:
id tamen
appa
ret cum
antegressa
est honestas.
Itaque non
solum in
hac parte
honestatis:
de qua h
loco
differendum
est: sed etiam
in tribus
superioribus
quod deceat
apparet.
Nam et ratio
partis atque
ordine
prudenter
et agere
quod agas
considerate:
omnia in
re quod sit
veri vi
dere et tueri
decorum:
Contraque
falli: errare:
labi: decipi:
tam dedecet:
quam deli
rare et mente
captum esse:
Et iusta
omnia esse
decora sunt:
iniusta
omnia contra:
ut
turpia sic
decora.
Silis est
ratio
fortitudinis.
Quod enim
virilitatis
atque magno
sit
id dignum
viro et
decorum
videtur.
quod contra:
id est
turpe sic
indecorum.
Quare parti
net quod ad
omnem
honestatem
huius quod
dico
decorum:
et ita
pertinet
ut non
recodita
quadam
ratione
cernatur:
sed sit
in proprio.
Est enim
quoddam
(id est
intelligitur
in omni
virtute)
quod deceat:
quod
cogitatio
magis a
virtute
potest
quam se
separari.
Ut enim
venustas
et
pulchritudo
corporis:
secerni
non potest
a palitudine.
sic huius
de quo
loquimur
illud totum
quidem
cum
virtute
mente
confusum:
sed et
cogitatio
distinguitur.

Liber Primus.

^{specialis} ^{hunc} ^{romenentis} ^{decore} ^{id est} ^{moderatio} ^{et} ^{temperantia}
Decore esse vellet quod ita nature consentaneum sit: ut in eo moderatio et temperantia

appareat cum specie quodam liberali. nec ita intelligi a plerisque possumus existari ex

eo decore: quod poetae sequuntur, de quo alio loco plura dici solent. Sed tu servare

illud poetas dicimus quod deceat: cum id quod quaque persona dignum est et fit et di-

ci. ut si Aeneas aut Priamus diceret: oderit dum metuat: aut natae sepulchro

ipse est parens: indecorum videret: quod eos fuisse iustos accepimus. At Aeneas di-

cite: plausus excitant enim digna persona oratio. Sed poete quod quaeque deceat

ex persona iudicabunt. Nobis autem persona imposuit ipsa natura: magna cum

excellencia praestantiaque amentium reliqua. Quo circa poete in magna varietate

personarum etiam viciosis quod conveniat et deceat videbunt. Nobis autem eum a na-

tura constanti: moderatioris: temperantiae: verecundiae partes date sunt: cumque eadem

natura doceat non negligere quae admodum nos adversus homines geramus.

efficax ut et illud quod ad omnem honestatem pertinet decorum quod late fusum sit appa-

reat et hoc quod spectat in vno quoque genere virtutis. Ut enim pulchritudo corporis

apta compositio membris movet oculos: et delectat hoc ipso quo inter se omnes

res cum quodam lepore sentiunt. sic hoc decorum quod elucet in vita: movet approba-

tionem eorum: quibus cum vivit ordo et constantia: moderatio dictorum omnium atque fa-

ctorum. Adhibenda est igitur quodam reverentia adversus homines et optimi cuiusque

et reliquorum. Nam negligere quod de se quisque sentiat: non solum arrogans est

sed etiam omnino dissoluti. Est autem quod differat in omnimoda habenda inter ius-

ticiam et verecundiam. Iusticiae partes sunt non violare homines. Verecundiae non of-

fendere. In quo maxime perspicit vis decori. Dis igitur expositis quae

sunt id quod decere dicimus intellectum puto.

Via officii quod a decore manat et utilitas.

Offitium autem quod ab eo ducitur: hac primum via qua ducit ad conveni-

entiam observationemque nature. Quam si sequemur ducem nunquam

aberrabimus. Sequemur et id quod acutum et perspicax natura est: et id

non debet nobis cum natura: agere ergo quod debet contra naturam et irrationabiliter

^{Deceat bonas et malas et} ^{Ami omnium} ^{sonas in rationem loquent} ^{ratione qualiter} ^{est ut non sit deus et utant} ^{et trahunt} ^{ut sibi accommodat} ^{itaque personam si non} ^{atque humana personam} ^{ca tui quae humana esse} ^{na d et non sita more} ^{roent: et non de} ^{rom ab ea servari si ab ea} ^{excellencia non degnat} ^{et agat quod vult quod} ^{ut poete ad libitum} ^{personam finem et in} ^{bonis et malis vult} ^{ut tyrannus decorum finem} ^{si tendit loquitur}

^{Comparat pulchritudinem} ^{omni in aliis rebus} ^{est quae non deorum} ^{honori spectat ut ea lon-} ^{gibus consequens que} ^{in a vita sunt et odium} ^{constantiam et moderatorem} ^{bonum et peccatum}

^{Plato h de be. ad opem e ad ante vo} ^{ponit priusquam vult prolo-} ^{quatur in rebus aliis videtur} ^{et est contentum} ^{in rebus aliis non} ^{non nisi non sinit} ^{tantis}

^{Concludit}

^{Quae sit via et officii utilitas} ^{quod a decore manat videtur} ^{et quod nos ad humane natu-} ^{re observationem ducit que} ^{ut singulari bene sit ad ex-} ^{emplum et ad ducem mundum} ^{debetur que nisi degnare} ^{in vult erroribus a tenet} ^{omni et referentur non deus}

Marginal notes in the left margin:
hem
specialis
clucifit
hunc
romenentis
decore
id est
moderatio
et
temperantia
appareat
cum
specie
quodam
liberali
nec
ita
intelligi
a
plerisque
possumus
existari
ex
eo
decore
quod
poetae
sequuntur
de
quo
alio
loco
plura
dici
solent
Sed
tu
servare
illud
poetas
dicimus
quod
deceat
cum
id
quod
quaque
persona
dignum
est
et
fit
et
di
ci
ut
si
Aeneas
aut
Priamus
diceret
oderit
dum
metuat
aut
natae
sepulchro
ipse
est
parens
indecorum
videret
quod
eos
fuisse
iustos
accepimus
At
Aeneas
dicitur
plausus
excitant
enim
digna
persona
oratio
Sed
poetae
quod
quaeque
deceat
ex
persona
iudicabunt
Nobis
autem
persona
imposuit
ipsa
natura
magna
cum
excellencia
praestantia
que
amentium
reliqua
Quo
circa
poetae
in
magna
varietate
personarum
etiam
viciosis
quod
conveniat
et
deceat
videbunt
Nobis
autem
eum
a
natura
constanti
moderatioris
temperantiae
verecundiae
partes
date
sunt
cumque
eadem
natura
doceat
non
negligere
quae
admodum
nos
adversus
homines
geramus
efficax
ut
et
illud
quod
ad
omnem
honestatem
pertinet
decorum
quod
late
fusum
sit
appa
reat
et
hoc
quod
spectat
in
vno
quoque
genere
virtutis
Ut
enim
pulchritudo
corporis
apta
compositio
membris
movet
oculos
et
delectat
hoc
ipso
quo
inter
se
omnes
res
cum
quodam
lepore
sentiunt
sic
hoc
decorum
quod
elucet
in
vita
movet
approba
tionem
eorum
quibus
cum
vivit
ordo
et
constantia
moderatio
dictorum
omnium
atque
fac
torum
Adhibenda
est
igitur
quodam
reverentia
adversus
homines
et
optimi
cuiusque
et
reliquorum
Nam
negligere
quod
de
se
quisque
sentiat
non
solum
arrogans
est
sed
etiam
omnino
dissoluti
Est
autem
quod
differat
in
omni
habenda
inter
ius
ticiam
et
verecundiam
Iusticiae
partes
sunt
non
violare
homines
Verecundiae
non
of
fendere
In
quo
maxime
perspicit
vis
decori
Dis
igitur
expositis
quae
sunt
id
quod
decere
dicimus
intellectum
puto

Offitiorum Tullij

quod ad hominum consociationem accommodatum: et id quod vehementer atque forte

sed maria vis decori in hac inest parte: de qua disputamus. Neque enim solum

corporis: qui ad naturam apti sunt: sed multo etiam magis animi motus

probandi: qui item ad naturam accommodati sunt.

Dividit motus animorum: docens appetitum de

bere parere rationi.

Duplex est enim vis animorum atque nature. Una pars in appetitu posita est:

quae docet et explanat quod faciendum fugiendumque sit: ita fit: ut ratio presit appetitui

ut obtemperet. Quis autem ratio vacare debet temeritate et negligentia

nec vero agere quicquam: cuius non possit causam probabiliter reddere. Nec est enim

descriptionis officium. Efficiendum autem est ut appetitus rationi obediatur: eamque

neque precurret: nec propter pigritiam aut ignaviam derideat: sintque tranquilli: atque

omni perturbatione animi careant. Ex quo elucebit omnis constantia omnisque moderatio.

Non quia appetitus longius evagant: et tanquam exultantes siue cupiendo siue fugiendo

non satis ratione retinent: hi sine dubio finem et modum transeunt: relinquunt

enim et abiciunt obedientiam: nec rationi parent cui sunt subiecti lege nature. Ad

quibus non modo animi perturbantur: sed etiam corpora. Licet ora ipsa cernere

iratores: aut eorum qui aut libidine aliqua aut motu commoti sunt: aut voluntate

nimia gestiunt. Quorum omnium vultus: motus: statusque mutantur.

Ex quibus illud intelligitur (ut ad officium forma revertatur) appetitus omnes

contrabendos: sed ad id quod excitandaque esse animadversionem et diligentiam

et ne quid temere: ac fortuito inconsiderate/negligenterque agamus. Neque

enim ita generati a natura sumus: ut ad ludum et iocum facti esse videamur

sed ad severitatem potius et ad quedam studia graviora atque maiora. Ludum

autem et iocum illis quidem uti licet sed sicut somno et quietibus ceteris: tum cum

gravioribus seriisque rebus satisfecerimus. Ipsumque genus iocandi non pro-

bat a fili

Marginal notes in Latin script providing commentary on the main text. Includes phrases like 'Optendi quare motus sunt...', 'Duple est enim vis...', and 'Nona pars in appetitu...'. Some notes are written in the left margin, others in the right, and some between lines of text.

Liber Primus.

fusum nec immodestū sed ingenuū et facetum esse debet. vt enim pueris non omnem licentiam ludendi damus: sed eam que ab honestatis actio nibus non sit aliena sic in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat.

Duplex iocandi genus.

Duplex oīno ē iocādi gen^o. Vnū illiberale: petulās flagitiosum: obscenū. Alter elegās: vrbānū: ingeniosum: facetū. Duo genes

re nō mō Plautus nr: et Attico: ū antiqua comedia: sed etiā phoz^o So craticorū libri referti sunt. Multaq; mltorū facete dicta: vt ea q̄ a sene La tone sunt collecta: que vocāt^{ur} αἰσχρολογία. Facilis igit est distinctio ingenui et illiberalis ioci. Alter est si tempore fiat ac remisso animo boie dignus.

Alter ne libero quidē si rerum turpitudini adhibet verborū obscenitas:

Quō ludendū sit.

Ludendi etiam est quidam modus retinēdus: vt ne nimis omnia perfūdāmus: elatiq; voluptate in aliquam turpitudinem

dislabamur. Suppeditant autem et campus noster et studia venandi bo nestia exempla ludendi.

Qua ratōe offitiū quod a decore manat inuenit

Ed pertinet ad oēm offitij questionē semp in promptu habere quantū natura hoīs pecudib⁹ reliquisq; bestijs antecedit. Ille

em̄ nihil sciūt nisi voluptatē ad eāq; ferunt toto ipetu. Hoīs aut mens discēdo alit: et cogitādo semp aliqd ingrit aut agit: vidēdiq; et audiēdi de lectatiōe ducit. Quietiā si q̄s est paulo ad voluptates ppēsio: (mō ne sit

ex pecudū genere. sunt em̄ quidā hoīs nō re sed noie. Sed si q̄s est paulo electio: Quis voluptate capiat: occultat et dissimulat appetitū volupta

tis ppter verecundiā. Ex q̄ intelligit corporis voluptatē nō satis esse di gnā hoīs prestātia: eamq; cōtemni et reijci oportere. Sin sit quispiā qui

aliqd tribuat voluptatē: diligēter sciat ei tenendū esse modū eius fruēde.

D

[Marginal notes on the left side of the page, including fragments of text and symbols.]

[Extensive marginal notes on the right side of the page, providing commentary and references.]

Offitiorum Tullij

Quid circa voluntate agendū sit vixit ut ad vultu fuisse
 Itaq; victus cultusq; corporis ad valitudinē referant et ad vires non ad
 voluptatē. Atq; etiā si cōsiderare volum⁹ q̄ sit in natura hoīs excellētia z
 dignitas: intelligim⁹ q̄ sit turpe defluere luxuria: et delicate ac molliter
 vivere quāq; honestū parce: continenter: Severe: sobrieq;.

Varietas animorū et diuerse qualitates.

Intelligēdū est etiā duab⁹ q̄si nos a natura indutos esse psonis
 Quarū vna est cois: ex eo q̄ oēs pticipes sumus rōis p̄statiēq;
 q̄ antecellimus bestijs: a q̄ oē honestū: decozūq; trahit: et ex q̄ rō inue
 niendi offitij exquirat. Altera autē q̄ p̄e singulis est attributa. Ut em̄ cor
 porib⁹ magne dissilitudies sunt: alios em̄ videm⁹ velocitate ad cursum:

alios virib⁹ ad luctādū valere. Itēq; i formis: alijs dignitatē inesse: alijs
 venustatē. Sic et in ais existūt etiā maiores varietates Erat i Lu. Cra
 tō et i Lu. Philippo mult⁹ lepos: maiō: etiā magisq; de industria i L.
 Cesare Lucij filio. At iisdē t̄pib⁹ i Mar. Scauro et i Mar. Druso adu
 lescente singularis severitas: et i L. Lelio m̄ lra hilaritas: i eius familiari
 Scipiōe ambitio maiō: vita tristior. de grec⁹ autē dulcē z facetū festinigs
 sermōis: atq; in oī orōe simulatorē: quē Eicovox accepim⁹. Contra Pytha
 gorā et Pericle summā auctoritatē psequutos sine vlla hilaritate. Calli
 dū Hannibalē ex Penozū: ex nris ducib⁹ Quittū Maximū accepimus
 facile celaret acere: dissimulari: insidiari: p̄ripere hostiū cōsilia. In q̄ gene
 re greci Themistocle Atheniēsem et P̄bereū Jasonē ceteris antepōnūt.
 imprūnisq; versutū z callidū factū Solonis: qui q̄ et tutior: vita eius eet:
 plus aliquātō reip. pdesset: furete se simulavit. Sūt bis alijs multū dispa
 res: simplices et apti: q̄ nihil ex occulto: nihil ex insidijs agēdū: putāt: veri
 tatis cultores: fraudis inimici. Itēq; alijs: quiduis p̄piciant: cuius deser
 uiāt: dū qd velit psequant. vt Syllā et M. Crassum videbamus. Quo i
 genere versutissimū z paciētissimū Lacedemoniū Lysandrū accepimus

Thom affert p̄stidue
 motū de Caio lecto q̄ si
 vide familiā qui erat ple
 na anpouat in honorib⁹
 xerxē q̄ vultū p̄cedit
 Na em̄ erat hilar
 Quis eximius de romanis
 ad greco transit adducendū
 Gortate qui fuit dula
 farca in oī orōe: na d̄ssi
 milant sibi ea non mē
 que mērat z d̄rabat sēd
 vna fore q̄ nihil foret z
 se p̄hibē exposuit qui
 dia fore p̄hibē: q̄ sua
 de vna alios d̄hibebat
 Solonis d̄m̄ fert fuisse
 celebratū de Galam
 ne m̄sula m̄ megare
 sep z Atheniensis p̄poua
 hē d̄m̄aret m̄tōq; d̄m̄
 h̄ accepit: copulatē erat
 vna Atheniensis d̄i q̄m̄
 legem de v̄ndicanda m̄su
 la fere auderet: q̄e bo
 lon vt reip. q̄hiberet: a si
 bi d̄sulendo noteret: sibi
 tā d̄m̄ena simulant
 z habim̄ more v̄cordē in v̄ndicandū
 p̄aret: m̄sulaq; Atheniensis d̄m̄et
 hostib⁹ fuerit

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
 urn:nbn:de:gbv:3:1-161375-p0036-3

Handwritten marginal notes on the right edge of the page, including the name 'D. J. J. J.' and other illegible text.

...thebanor crederet tal tragedia tal tragedia magna voce tunc tunc ut clamores hollid m ubi carones representarent
...Menealippa regina amazonum qua hercules demit et muniti...
...Chere nestra duxor agamemnonis que...
...hoc id gestu de oro effugere...

Officium Tullij

vellet. doni vo et cotumelias seruoꝝ ancillarūqꝝ pertulit: vt ad id aliqñ
qd cupiebat pueret At Aiar q aio tradit millies oppetere mortē q̄ illa
ppeti ab alio maluisset. Que pteplates expedere oportebit: qd quisqꝝ ba
beat sui: eaqꝝ moderari: nec velle experiri: q̄ se aliena dedecea. Id em ma

xime queqꝝ decet: qd est cuiusqꝝ suū maxie. Suū igit quisqꝝ noscat ingeni
um: acreqꝝ se et vitioꝝ et bonoꝝ suoru iudice pbeat: ne scenici plus q̄ nos
videant habere prudētie. Illi em nō optias s; sibi accōmodatissimas fa

bulas eligūt. Qui em voce freti sunt: Epigonos: Nedeamiqꝝ: Qui gestu:
Menalippa: Litēestrā. Semp Rutilus (quē ego memi) Antioḡ nō
sepe Esop^o aiacē Ergo histrio h videbit i scena: qd nō videbit sapiēs vir

i vita Ad q̄s igit res aptissimi erim^o in bis potissimū elaborabim^o Sin
aliqñ necitas nos ad ea detruserit: q nri ingenij nō erūt: ois adhibēda erit
cura: meditatio: diligēcia: vt ea si nō decore atqꝝ minie idecore facere possi

mus. Nectā enitēdū: vt bona q nob; data sūt seq̄mur q̄ vt vitia fugiam^o
Aliē plone q̄s aut calus iponit aut iudiciū nostrū
At duabus his psonis: q̄s sup; a dixi tertia adiūgū: quā casus

aliq̄s vel tps imponit. Quarta etiā quā nobismetipsis iudicio
nro accōmodabimus. Nā regna: imperia: nobilitates: honores: diuitie/
opes: eaqꝝ q̄ sunt bis cōtraria i casu sita: tpb^o gubernant. Ipsi aut quā p

sonā gerere velimus a nostra voluntate pficiscit. Itaqꝝ se alij ad pbiam:
alij ad ius civile: alij ad eloquētiā applicat: ipsarūqꝝ virtutū i alia ali^o ma
uult excellere. Quoz vo p̄res aut maiores i aliq̄ glia p̄stiter̄: eoz pleriqꝝ

i h gñe laudis studēt excellere. vt D. Duti^o. Pu. fili^o i iure civili. Pauli
fili^o Aphrican^o i re militari. Quidā aut ad eas laudes q̄s a patrib^o accē
perūt: addūt aliquā suā: vt h idē Aphrican^o eloquētia cumulauit bellica

gloriā. Qd idē fecit Timothe^o Cononis fili^o q cū belli laude nō inferior
fuisse q̄ p̄: ad eā landē doctrine et igenij gloriā adiecit. Ifit aut interdū vt

Antioḡa duxor in regi the
banoru a quo respondit
magnam bene uolentiam
tantū q̄ n̄ erat q̄ p̄cipue
a ioue in Babylonia
ca dōp̄tē q̄ p̄cipue
Amphione qui nō adole
uit nō regē in manu
dōp̄tē nō p̄cipue
Xiaz fortis p̄cipue
lem h̄ acutis eris q̄ dōp̄
illa arma uict h̄ p̄cipue
sua eloqꝝna illa a m̄dōp̄
accipit quare aiaz p̄cipue
m̄fama n̄ m̄dōp̄
m̄fama n̄ m̄dōp̄
Whitem n̄ s̄cipue
m̄dōp̄ n̄ p̄cipue
effera gladio h̄ uōm n̄cipue
que rep̄ magno clamore
delebat

Quabz euidan vōm p̄cipue
ca que p̄cipue
terna que casu nobis aliqñ
enem̄ ad h̄cipue
que ad h̄cipue
nostra m̄dōp̄
a nā m̄cipue
erit fac tot em̄ q̄ p̄cipue
Exemplū h̄cipue

ffantia v̄cipue
nile tanq̄ hereditare ha
ceant

Timothen^o tota p̄cipue
accēp̄ gloriā m̄cipue
et v̄cipue
m̄cipue
ad h̄cipue

[Extensive marginal glosses in a smaller hand, providing commentary on the main text. Some words are written in red ink. The glosses are dense and cover most of the right side of the page.]

[Further marginal glosses on the right edge of the page, partially cut off.]

Offitiorum Tullij

Firmio: est et constantior: ut fortuna non nunquam ipsa mortalium cum immortalium natura pugnare videat. Qui igitur ad naturam suam non vitiose generis prolium vite omne contulerit: is constantiam teneat. id enim maxime decet. Nisi forte se errasse intellexerit in deligendo genere vite. Quod si acciderit (potest autem accidere) faciendum morum institutorumque mutatio est. Ea igitur mutatione si tempora adiuvabunt facilius commodiusque faciemus. Sin minus lenis fuerit pedetemptimque faciendum: ut amicitias quae minus delectent et minus praesentent: magis decere censent sapienter: sensum dissuere quam repetere praecidere. Commutato autem genere vite omni ratione curandum est: ut id bono consilio fecisse videamur. Sed quoniam paulo ante dictum est imitandos esse maiores: primum illud exceptum sit ne vitia sint imitanda. Deinde de si natura non ferret ut quaedam imitari possint: ut superioris Aethiopiae si lius quam hunc Paulo natum adoptavit (propter infirmitatem valetudinis) non tam potuit praesentis esse: quam ille fuerat sui. Si igitur non poterit: siue causas defensionis: siue propter invidiam tenere: siue bella gerere: illa tamen praestare debet: quae erunt ipsius potestate: iusticia: fides: liberalitas: modestia: temperantia: quae minus ab eo id quod desit requiratur. Optima autem hereditas a patribus traditur liberis: omnisque patrimonio praestatur gloria virtus: rerumque gestarum: cui dedecori esse nefas et vitium iudicandum est. Et quoniam officia non eadem disparibus etatibus tribuuntur: alia quae sunt iuvenum: alia senum: aliquid etiam de hac distinctione dicendum est.

Adulescentis officia.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Concludit quod agendum est ut qui de optio ad sua natura optat quod genus vite eligat ad quod sua natura motus

Probat a se de amicis que a nobis forte propter amorem de quo non sunt laudanda si pariter diffident: magis quae diffident inde

Offitium de bono manum uti affuram filio valetudinis natum qui propter sui gestis se parum facere nequirit tunc ad esse valetudinis ad optant sibi bonorum parum tunc filium ut ille ea facere non crederet propter quae tunc attingere attingere non possunt

Plato Gloria parentum etiam magnificam praestantibus

Virumque adulescentem detur et qui senumque defere revent vlt aut tunc si 13 Magna debet prore re verencia anni. Et debet hoc grande meritis et a placitum de legibus de quo immensum veritatem a se in ore id ob senum teneat ad parentum fere dicitur quae fustant ut quibus senum rem et re et vo colat

Sat prore pro quod adulescentem facere debet in sunt laboribus casti

stabilis et via magis pugnare quam fortuna que est mutabilis immutabilis constanti et stabili

natura pugnare videat. Qui igitur ad naturam suam non vitiose generis prolium vite omne contulerit: is constantiam teneat. id enim maxime decet. Nisi forte se errasse intellexerit in deligendo genere vite. Quod si acciderit (potest autem accidere) faciendum morum institutorumque mutatio est. Ea igitur mutatione si tempora adiuvabunt facilius commodiusque faciemus. Sin minus lenis fuerit pedetemptimque faciendum:

ut amicitias quae minus delectent et minus praesentent: magis decere censent sapienter: sensum dissuere quam repetere praecidere. Commutato autem genere vite omni ratione curandum est: ut id bono consilio fecisse videamur. Sed quoniam paulo ante dictum est imitandos esse maiores: primum illud exceptum sit ne vitia sint imitanda. Deinde de si natura non ferret ut quaedam imitari possint: ut superioris Aethiopiae si lius quam hunc Paulo natum adoptavit (propter infirmitatem valetudinis) non tam potuit praesentis esse: quam ille fuerat sui. Si igitur non poterit: siue causas defensionis: siue propter invidiam tenere: siue bella gerere: illa tamen praestare debet: quae erunt ipsius potestate: iusticia: fides: liberalitas: modestia: temperantia: quae minus ab eo id quod desit requiratur. Optima autem hereditas a patribus traditur liberis: omnisque patrimonio praestatur gloria virtus: rerumque gestarum: cui dedecori esse nefas et vitium iudicandum est. Et quoniam officia non eadem disparibus etatibus tribuuntur: alia quae sunt iuvenum: alia senum: aliquid etiam de hac distinctione dicendum est.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Et igitur adulescentis maiores natum vereri. ex hisque eligere optios et probatissimos: quos pro silio atque auctoritate nitatur. Invenit enim etatis inscitia senum constitueda et regenda prudentia est. Maxime autem haec aetate a libidine arcenda est: exercendaque in labore: praedictaque et animi et corporis ut eorum et in bellicis et civilibus officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare animos et dare se iucunditati volent: caveant intemperantiam: meminerit verecundiam: quod erit facilius si eiusmodi quam rebus maiores natum interesse velint.

Liber Primus.
Offitia senum.

I Enib⁹ aut labores corporis sunt minuendi: exercitatioes aut etia
augede vident. **D**ada vo opa: vt et amicos et iuuetute z marie
remp. cosilio et prudetia q⁹ plurimu adiuuet. Nihil aut mag⁹ cauedu e se
nectuti q⁹ ne languori desidieq⁹ se dedat. **L**uxuria vo cum oi etati turp⁹
tu senectuti fedissima e. **S**i at et libidin⁹ itepantia accesserit duplex malu
e: q⁹ z ipa senect⁹ p⁹cipit dedee: et facit adulescetiu ipudetioe itepantia.

Offitia diuersaru personarum conditionumq⁹.

A **N**e illud q⁹ de alienu est: de magistratu: de priuatoz ciuiu: de
peregrioz offitijs dicere. Est igit ppriu mun⁹ magistrat⁹ intel

ligere se gerere psona ciuitat⁹: debereq⁹ ei⁹ dignitate et dec⁹ sustiere: serua

re leges: iura describere: z ea fidei sue comissa memisse. **P**riuatu aut opoz

tet eq⁹ z pari cu ciuib⁹ iure viuere: neq⁹ submissum et abiectum: nec efferente

tu i rep. ea velle q⁹ traquila z honesta sint. tale em et sentire z bonu ciue dice

re solem⁹. **P**eregrini aut z icole offitiu est nihil pter suu negotiu agere: ni

hil de alio inq⁹reremineq⁹ i aliena esse rep. curiosum. Ita fere offitia repe

rient cu q⁹reret q⁹ deceat z q⁹ aptu sit psonis: t⁹rib⁹: etatib⁹. Nihil est aut

quod ta deceat: q⁹ in omni re gereda: cosilioq⁹ capiedo seruare constantia.

Decoru quod in dictis consistit et corporis motu.

I **E**d qm decoz illd qd i oib⁹ fact⁹ et dict⁹: i corpis deniq⁹ motu

et statu cernit: idq⁹ potissimu est i trib⁹ rebus. **F**ormositate: or

dine: ornatu ad actione apto, **d**ifficili⁹ ad eloquedu: sed satis erit intelli

In his aut tribus cotinet cura etiam illa vt probemur ab his cu quibus

et apud quos viuamus. **H**is quoq⁹ de rebus pauca dicantur.

Decorum a verecundia.

P **R**incipio corporis nri magna natura ipsa videt habuisse ratio

nem: que forma nostra reliquaq⁹ figurat: in qua esset species ho

*Ala: h z de legi
paxiens legista
tor senibz tot
vret in cora
vme mba ver
mndi fil x fil
oye rancat ne
ahaput unem
cop audiat tricia
loquens*

*De vnari hono
fno
mola qui mal
teriq rone ha
bitat x m abea
timpate at z*

*Ynani coroz
compositioez
adignit vt su
bat mra xudo
z p ac hnd
dne na x oq
arroz nupne
accomodari
podiere abt
decoru non
pimat*

*Altera q⁹ parte
pnt de iud affi
a coroz laboribz
se abgi
neal si nrm
exereant
z m mediu
corisidort
prudentia
alioz repoz*

*Unde agend
sit in iudiciu
p⁹sentia q⁹
quid dicitur
quid iudicij
quid p⁹sentij
edat x que
vniuersa sit
officia
Eoru qui
in iudiciu
offina assignat
vt ita bi
nom quo iudiciu
tas retineat
vniuersa sa
nat quod illam
dmini
at m iudiciu
sit iudiciu
legu z iudiciu*

*De ofino peregrini
in sua ciuitate
no est
Sic fere vt
vniuersa sit*

*De q⁹ gualit
p⁹sentij de de
vno p⁹sentio*

*Decoru quod in
fatu consistit
absoluit nrm
quod in dictis
corporisq⁹ motu
v⁹at: de
clarat*

*quid no ois
arroz end
dem x quoz
dmas
p⁹sentia m
recombrus
eo ornatu
vniuersa
quo dicit z
que coroz
v⁹at: a hinc
habeamz
m ambulo ad
vniuersa
z am dnmz
qui dicitur
vniuersa
vniuersa
vniuersa*

*re p⁹sentia
vniuersa
vniuersa
vniuersa*

Offitiorum Tullij

nesta: eā posuit i p̄optu. Que aut ptes corpis: ad nature necessitatē date:

aspectū essent deformē habiture atq; formam: eas contexit atq; abdidit.

Hāc nature tā diligentē fabricā imitata est hoim verecūdia. Que em̄ na

tura occultavit. eadē oēs (q̄ sana mēte sunt) remouet ab oculis: ipsiq; ne

cessitati dāt operā vt q̄ occultissime pareāt. quarūq; ptiū corpis vsus sūt

necessarij: eas neq; ptes earū vsus suis noib⁹ appellāt: qd̄q; facere nō est

turpe mō occulte: id dicere obscenū est. itaq; nec actio rerū illaz apta pe

tulātia vacat: nec orōis obscenitas. Nec vō audiēdi sūt cynici aut si q̄ fue

rūt stoici pene cynici: q̄ reprehēdūt et irridēt: q̄ ea q̄ turpia re nō sint v̄bis

flagitiosa dicam⁹. Illa aut̄ q̄ turpia sunt noib⁹ appellem⁹ suis Latroci

nari fraudare adulterari turpe ē: s; dicit nō obscene Liber⁹ dare operā re

bonestū ē: noie obscenū. pluraz i eā sententiā ab eisdē cōtra verecūdiā dis

putant. Nos aut̄ naturā seq̄mur: et ab oī qd̄ abhorret ab ip̄a oculoꝝ auri

umq; cōprobatide fugiam⁹. Status / cessus: sessio / accubatio / vult⁹ / oculi /

manuū mot⁹: teneant illud decoꝝ. Quib⁹ i reb⁹ duo sunt maxie fugiēda,

ne qd̄ effeminatū aut molle: aut ne qd̄ durū aut rusticū sit. nec vō histrio

nibus oratoribusq; cōcedēdū est: vt i his h̄ apta sint: nob; dissoluta. Sce

nicoꝝ qd̄ mos tantam habet veteris disciplie verecūdiā: vt in scena sine

subligaculo p̄deat nemo. Verent̄ em̄ ne si q̄ casu euenerit: vt corpis ptes

qd̄ aperiānt: aspiciant nō decoꝝ. Nostro qd̄ more cū parētibus pube

res filij: cū soceris qd̄ generi nō lauant. Retinenda est igitur huius gene

ris verecundia: p̄sertim natura ipsa magistra et duce.

Duo genera pulchritudinis.

Um aut̄ pulchritudis duo genera sint: q̄z i altero venustas sit /

in altero dignitas. Venustatē muliebri ducere debem⁹: digni

tatem virilē. Ergo et a forma remoueat ois viro nō dignus ornatus. et

huic sile vitij in gestu motuq; caueat. Nam et palestrici mot⁹ sepe sunt

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Probat hanc imitatio...

Liber Primus.

odiosiores & histrionū nōnulli gestus ineptijs nō vaāt: & i vtroq; genere

q̄ sunt recta simplicitia laudant. forme aut dignitas coloris bonitate tue

da est. color exercitatioib; corpis. Adhibēda est p̄terea mūdicia nō odio

sa: neq; exq̄sita nimis / tantūq; fugiat agreste et inhuana negligētia. Ea

dē ratio est habēda vestit; In q̄: sicut i pleriq; reb;: mediocritas optia ē

Lauēdū est aut ne aut tarditibus vtamur i gressu molliorib;: vt sil'es

pomparū ferculis esse videamur. aut i festinatib; suscipiam; nimias

celeritates. Que cū fiūt: anbelitus mouent; vultus mutant; ora to: quēt;

ex quibus magna significatio fit nō adesse ostantiā. S; multo etiā magē

elaborandū est: ne ani motus a natura recedāt. Qd assequimur: si cauebis

mus ne in pturbatiōes atq; examiatōes incidamus: et si attētos anios

ad decoris cōseruationē tenebim;. Motus aut anioꝝ duplices sunt: alte

ri cogitatiois: alteri appetitus Cogitatio in vero exquiredo maxie vers

satur. Appetitus impellit ad agendum. Curandum est igitur vt cogita

tione ad res q̄ optias vtamur Appetitū rationi obedientē prebeamus.

Duplex orationis vis.

Equā magna vis orōis ē: eaq; duplex: altera p̄tētiōis altera ser

monis. Contētiō disceptatioib; tribuat iudicioꝝ: cōtioniū: se

natus. Sermo i circulis: disputatioib;: p̄gressioib; familiar; vsq; p̄sequat

etiā cōiunia. Contētiōis p̄cepta rhetorū sunt. nulla p̄mōdis: quanq; haud

scio an p̄t h qz esse. S; discētū studijs inueniunt mgrū: huic aut q̄ stude

ant sunt nulli Rhetorū turba referta oia: quanq; q̄ verbor; sentētiarūq;

p̄cepta sunt: eadē ad sermonē ptinebūt. S; cū orōnis indicē vocē habear;

m; i voce a. duo seq̄mur: vt clara sit: vt suavis: vtrūq; oīno a natura pe

tendū. verū alter exercitatio augebit: alterū imitatio p̄esse loquētū et le

uiter. nihil aliud fuit in Latulis: vt eos exquisito iudicio putares vti lite

rarū: quanq; erant literati sed et alij. Ni autem optime vtī lingua latina

Discreta de m...
subinquit quō
eo mag; vel vobis
vō q̄ quō plerūq;
vō debet

Nam rhetores p̄
vnde q̄ q̄ quō v
tend; sit cōtentiō
ne si nō quō f
mone vbat dicit
cū resp; ē q̄
vt orō quib; q̄
vtrū in cōtē
forasib; suas
vtrū a dēnostra
tūm q̄ p̄mo
ne ad nihil
vtrū quo f
vtrū q̄ vtrū
vtrū q̄

palatium motib; & hystion
gestu
p̄tētiōis
p̄sequat
p̄mōdis
p̄gressioib;
p̄cepta
p̄tētiōis
p̄sequat
p̄mōdis
p̄gressioib;
p̄cepta
p̄tētiōis
p̄sequat
p̄mōdis
p̄gressioib;
p̄cepta

Nam ita locuti sūt vt quē
m nō essent admodū littera
ti tū de lingua latina vsq;
sūt optime iudicate

Liber Primus.

Sario: si nlla repit alia medicia. Sz tn ira pcul absit: cu q nihil recte fieri/ nihil cosiderate pot. Magna aut pte clemeti castigatide licet vti: gravita te tn adiucta: vt severitas adhibeat: et cotumelia repellat. Atqz etiã illud ipm qd acerbitat: hz obiurgatio significandũ est ipsius causa q obiurge tur susceptũ esse. Rectũ est aut etiã i illis cotentioibus q cu inimicissimis fiunt: etiã si nob indigna audiamus: tn gravitate retinere iracundiã re pellere. Que em cu aliqua pturbatide fiunt neqz ea costater fieri possunt: nec ab his qui adsunt approbari. Deforme etiam est de seipso predicare falsa presertim: et cum irrisione audientium imitari militem gloriosum

Qualis debet ee domo honorati civis et principis

Quom oia psequimur (volum qdẽ certe) dicẽdũ e etiã qualẽ hois honorati z principis domũ placeat esse: cui finis est vsus ad quẽ accõmodãda est edificãdiz descriptio: et tn adhibẽda dignitatis comõditatisqz diligẽtia. L. Octavio (q primus ex illa familia cõsul factus est)

honorũ fuisse accepimus: q pclarã edificasset i Palatino z plenã dignita tis domũ: q cu vulgo viseret: suffragata dno nouo homi ad cõsulatũ puz tabat. Nãc Scavrus demolitus accessione adiuxit edibus. Itaqz ille in suã domũ cõsulatũ primus attulit: hic summi et clarissimi viri filius in domũ mltiplicatã nõ repullam solũ attulit: sz ignominiã etiã z calamita tẽ. Dnãda est em dignitas domo: nõ ex domo dignitas tota querenda

Nec domo dñs: sz dno domus honestãda est. Et vt i ceteris habẽda ratio nõ sua solũ: sz etiã alior: sic i domo clari hois: in quã z hospites multi reci piedi: et admittẽda hoim cuiusqz generis multitudo: adhibẽda cura laxi tatis. Alit x em ampla domus dedecori dno sepe fit: si est in ea solitudo: et maxie si aliqũ alio dno solita est frequetari. Odiosum est em cu a prete reuntibus dicat. Q domus antiqna qẽ dispari dno dominaris: qd quidẽ his tpibus i mult: licet dicere. L auendũ est etiã: psertim si ipse edifices:

Abiam dat canoiz de domo edificanda vt edificans teneat modũ z pro modo dimensio exponi dat vt deoim seruet

Vertical marginal notes on the left side of the page, including fragments like 'milla aliud de medic...', 'Sario: si nlla repit...', 'Dico, deroo quod...', 'q dno...', 'scimo...', 'mã ad...', 'Dard...', 'magis...', 'solita...', 'reuntibus...', 'his tpibus...'

Vertical marginal notes on the right side of the page, including fragments like 'na d'ia...', 'Sario: si nlla repit...', 'Dico, deroo quod...', 'q dno...', 'scimo...', 'mã ad...', 'Dard...', 'magis...', 'solita...', 'reuntibus...', 'his tpibus...'

Offitiorum Tullij

ne extra modū sumptu et magnificentia prodeas. Quo in genere multū mali etiā in exemplo est. Studiosē em̄ pleriq; presertim in hac pte: facta principū imitant. ut Lucij Luculli summi viri virtutē q̄s: at q̄ multi vilarum magnificentiam imitati sunt: Quarum quidē certe est adhibēdus modus: ad mediocritatē reuocāndus: eademq; mediocritas ad omnem vsuū cultumq; vite referenda est Sed hec hactenus.

Tria in omni actione obseruanda.

Tria in omni actione obseruanda sunt. Primum ut appetitū rationi pareat: quod nihil est ad officia cōseruanda accommodatius. Deinde ut animaduertat quāta illa res sit: quā efficere velimus neu maior neue minor cura et opera suscipiat q̄ causa postulet. Tertium est caueamus: ea que pertinent ad liberalem speciē et dignitatem moderanda sint. Nodus autē est optimus: decus ipm tenere: de q̄ ante diximus: nec progredi longius. Horū autē triū prestatissimū est appetitū obtemperare rationi.

I Nō autē actiōe suscipiēda: tria sunt tenēda. Primum ut appetitū rōni pareat: q̄ nihil est ad officia cōseruanda accommodatius. Deinde ut animaduertat quāta illa res sit: quā efficere velimus neu maior neue minor cura et opera suscipiat q̄ causa postulet. Tertium est caueamus: ea que pertinent ad liberalem speciē et dignitatem moderanda sint. Nodus autē est optimus: decus ipm tenere: de q̄ ante diximus: nec progredi longius. Horū autē triū prestatissimū est appetitū obtemperare rationi.

Ordo rerum ac temporū oportunitas.

Ordo rerum ac temporū oportunitas. Primum quod in omni actione oportet attendere est quāta illa res sit: quā efficere velimus neu maior neue minor cura et opera suscipiat q̄ causa postulet. Tertium est caueamus: ea que pertinent ad liberalem speciē et dignitatem moderanda sint. Nodus autē est optimus: decus ipm tenere: de q̄ ante diximus: nec progredi longius. Horū autē triū prestatissimū est appetitū obtemperare rationi.

Dinceps de ordine rerū et tpm oportunitate dicēdū est. Nec autē sciētia cōtinet eam quā greci eutaxia noiant: nō hāc quā interpretamur modestiā: q̄ in verbo modus inest: sed illa est eutaxia in q̄ intelligit ordinis cōseruatio. Itaq; ut eandē nos modestiā appellemus sic diffinit a Stoicis: ut modestia sit sciētia eaz rerū q̄ agent aut dicent loco suo collocandarū. Itaq; videt eadē vis ordinis et collocatiōis fore. Nā et ordinē sic diffiniūt cōpositionē rerū aptis et accommodatis locis. Locū autē actionis oportunitatē tpm esse dicūt. Tempus autē actionis oportunū grece eutaxia: latine appellat occasio. Sic fit ut modestia: hec cōm̄ interpretamur ita ut dixi sciētia sit oportunitas idoneorū ad agēdū tpm. Sed potest esse eadē prudentiē diffinitio: de qua p̄cipio dixim. Hoc autē loco de moderatiōe et tēperatiā et alijs sibi virtutibus querim. Itaq; q̄ erāt occasio d̄ p̄p̄ hēnd m̄ se aliq; rei faciēde aut nō faciēde idonea oportunitate ut ait Ciceron.

Ordo rerum ac temporū oportunitas. Primum quod in omni actione oportet attendere est quāta illa res sit: quā efficere velimus neu maior neue minor cura et opera suscipiat q̄ causa postulet. Tertium est caueamus: ea que pertinent ad liberalem speciē et dignitatem moderanda sint. Nodus autē est optimus: decus ipm tenere: de q̄ ante diximus: nec progredi longius. Horū autē triū prestatissimū est appetitū obtemperare rationi.

Libet Primus.

prudētie propria loco suo dicta sunt. Que aut harum virtutū de quibus iam dudum loquimur que pertinent ad verecundiam ⁊ ad eorum approbationem; quibus cum vivimus: nunc dicenda sunt.

De modo actionum cum decore.

Alis est igitur ordo actionū adhibendus ut quē admodū in ordo con- stat: sic in vita sint oia in se apta ⁊ veniētia Turpe ē em̄ valdeq; vitiosum in re severa: conivio dignū aut delicatū aliquē inferre sermonē.

Bene Pericles cū haberet collegā in p̄tura Sophocle poeta: hiq; de cō- officio cōvenissent: et casu formosus puer p̄teriret: dixissetq; Sophocles

O puerū pulchrū Pericle. At em̄ Pericles: pretorē Sophocle decet nō

solū manus: s; etiā oculos abstinētes habere Atq; h̄ idē Sophocles si in

athletarū approbatiōe dixisset: iusta rephēsiōe caruisset Tanta vis est lo-

ci et t̄pis: ut si q̄s cū causam sit actur⁹ i itinere aut in ambulatiōe secū ipse

meditet: aut si qd aliud attētius cogitet: nō reprehēdat. Ad h̄ idē si in con-

vivio faciat inbūan⁹ videat inscitia t̄pis. S; ea q̄ multū ab hūanitate di-

screpāt (ut si q̄s in foro cantet: aut si q̄ est alia magna pueritas) facile ap-

parēt: nec magnope admonitiōe et p̄cepta desiderāt. Que aut parva vi-

dent esse delicta: neq; a mult⁹ itelligi p̄nt: ab his est diligēt⁹ etiā declinā-

dū: ut in fidibus aut i tibijs; quis paululū discrepēt: tñ id a sciēte aniad-

uerti solet. Sic vivēdū est i vita ne forte aliqd discrepet: vel multo etiam

magis: q̄ maior et melior actio: nunq; sonorū cōcentus est. itaq; ut i fidib⁹

musicorū aures vel minima sentiūt. Sic nos si acres ac diligētes indices

esse volum⁹ aniadversoresq; vitiorū: magna intelligeremus sepe ex puis-

Ex oculoꝝ obtuitu: sup̄cilioꝝ aut remissioe aut cōtractioe: ex mesticia: ex

hilaritate: ex risu: ex locutiōe: ex reticētia: ex cōtentiōe vocis: ex submissioe:

ex ceteris sibi facile iudicamus qd apte eorū fiat: qd ab officio naturaq;

discrepet. Quo in genere nō est incōmodū q̄le qdq; eorū sit ex alijs iudi-

Inalem odme mfer
nabima dport m d
fuh amobno de quo
ram dformat ut ladi
Zsona ahaspi rrisia
nas mclndat que mō
ze ut decora sermetur
confermande sue Nam
cherno amustara
in d illa q qstunt of
fina ut possit reddi re
sa rō mē tale ita fitm
Pericles collega sua
m p̄tura rēchēdit
qm ille habnerat rōq;
loci hōis ⁊ p̄pone qua
fistmēbat nā erat o
tos fūit ⁊ Sophocles
qm ⁊ erat vocat rapa
⁊ mēvōatū mē p̄ccos
optmēnt

Distendit de hōno eē o
suis rōmē que manū
ta fūit ⁊ ab oib⁹ facile
rōgnosāt si de hōis que
na vident et m rōgnos
r ab oib⁹ mēvōat fūit
habnē hōis m d rōmē
quada fūit rōmē d rōmē
la diligēt⁹ q̄ d rōmē: et
q m alijs iudicand est
vixit

A p̄p̄hac
Anacharis m d rōmē fū
u quo nō quo ab p̄mē
fieri possit fūit si d rōmē
malis an oib⁹ rōmē
māre p̄lato ebrū ⁊ rōmē
rōmē ⁊ rōmē solēbat ut
fūit vultus p̄mē mē
ceret quo vīp d rōmē
E mna fūerant

Probat ab effectu
mate ab sit ad
inberdy qm d
deret si nō habe
at rōmē ⁊ hōi
⁊ p̄pone ⁊ sic a
re cōtra rōmē
mē argumē
m quo dicit id
landan quod rō
pore nō fūit
Coris datus p̄o
i ⁊ m rōmē
non semabāt
decorū laudādo
formosū p̄mē
quod si fūit d
m mēvōatū vbi
vale p̄mē si cō
eāt ⁊ hōmē
rōmē semāsi ⁊
rōmē hōmē rōmē
mē

Aspet ecomē
m mēvōatū nā m
m fidib⁹ aliq; fū
ut d rōmē nō
rōgnosāt nisi a
rōmē mēvōat
d rōmē mēvōat
aliquid p̄mē
h habent nō
rōgnosāt nisi ab
hōis qm hō fū
nō fūit rōmē
Aut a p̄mē
quarū hōis vīa
adolēscētū e rō
p̄mē

Liber Primus.

dant. Nihil enim proficiunt nisi admodum metiantur: nec vero quicquam est turpius vanitate. Opificesque omnes in sordida arte versantur: Nec vero quicquam ingenium potest habere officia: minimeque artes. probare quae in istis sunt voluptatum. **Et** artium: lanam: coci: fartores: piscatores: ut ait **Terentius**. adde bis si placet vinguetarios:

Saltatores: totumque ludum talarium. Quibus autem artibus aut prudentia maiore inest. aut non mediocri utilitas queritur: ut medicina architectura: ut doctrina rerum honestarum: haec sunt bis quae ordini conveniunt honeste. Mercatura autem si tenuis est: sordida putanda est. si magna et copiosa: multaque vendicatio appo: tans: multisque sine vanitate imparties: non est admodum vituperanda. Atque etiam si faciatam questum vel contentam potius: ut sepe ex alto in portum ex ipso portu se in agros possessionesque contulerit) videtur iure optio posse laudari. Dim autem rerum ex quibus aliquid exquiritur: nihil est agricultura melius: nil verius: nil dulcius: nil homini libero dignius. de qua quoniam in **Latone** maiore re satis multa diximus: illinc assumes quae ad hunc locum pertinebunt.

Comparatio duorum honestorum inter se.

Ed ab his partibus quae sunt honestatis: quae admodum officia ducere satis expositum videtur. Eorum autem ipsorum quae honesta sunt potest incidere de sepe contentio et comparatio de duobus honestis utrum honestius. Quia locus a Panetio est pretermisus. Nam cum omnis honestas maneat a partibus quatuor: quae una sit cognitio: altera communitas: tertia magnanimitas: quarta moderatio: haec in deligendo officio inter se comparent necesse est. Placet ergo aptiora esse naturae ea officia quae ex communitate quam ea quae ex cognitione ducantur. Idque hoc argumentum confirmari potest. Quod si contigerit ea vita sapienter ut omnium rerum affluentibus copiis ditetur: quis ea quae cognitione digna sunt summo otio secum ipse consideret et contemplet. Tametsi si solitudo tanta sit ut hominem videre non possit excedat e vita: princepsque omnium virtutum est illa sapientia quam greci vocant prudentiam eam quam greci aliam quandam intelligimus quae

dere sepe contentio et comparatio de duobus honestis utrum honestius. Quia locus a Panetio est pretermisus. Nam cum omnis honestas maneat a partibus quatuor: quae una sit cognitio: altera communitas: tertia magnanimitas: quarta moderatio: haec in deligendo officio inter se comparent necesse est. Placet ergo aptiora esse naturae ea officia quae ex communitate quam ea quae ex cognitione ducantur. Idque hoc argumentum confirmari potest. Quod si contigerit ea vita sapienter ut omnium rerum affluentibus copiis ditetur: quis ea quae cognitione digna sunt summo otio secum ipse consideret et contemplet. Tametsi si solitudo tanta sit ut hominem videre non possit excedat e vita: princepsque omnium virtutum est illa sapientia quam greci vocant prudentiam eam quam greci aliam quandam intelligimus quae

omnium rerum affluentibus copiis ditetur: quis ea quae cognitione digna sunt summo otio secum ipse consideret et contemplet. Tametsi si solitudo tanta sit ut hominem videre non possit excedat e vita: princepsque omnium virtutum est illa sapientia quam greci vocant prudentiam eam quam greci aliam quandam intelligimus quae

omnium rerum affluentibus copiis ditetur: quis ea quae cognitione digna sunt summo otio secum ipse consideret et contemplet. Tametsi si solitudo tanta sit ut hominem videre non possit excedat e vita: princepsque omnium virtutum est illa sapientia quam greci vocant prudentiam eam quam greci aliam quandam intelligimus quae

omnium rerum affluentibus copiis ditetur: quis ea quae cognitione digna sunt summo otio secum ipse consideret et contemplet. Tametsi si solitudo tanta sit ut hominem videre non possit excedat e vita: princepsque omnium virtutum est illa sapientia quam greci vocant prudentiam eam quam greci aliam quandam intelligimus quae

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including the word 'CANO' and various annotations.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including the word 'CANO' and various annotations.

Offitiorum Tullij

Comit denaz m/...

reru expetendaru fugiendaruq sciētia. Illa aut sapiētia qua picipē dixi...

Ostendit contemplatione...

ducat officiu id ee maxim. Etem cognitio cōtemplatioq nature man...

ca quodammodo atq inchoata sit: si actio nulla reru cōsequat. ea vo actio...

in hoim cōmodis tuēdis maxie cernit. Pertinet igit ad societate generis...

hūani. q h cognitioni antepōnda est. atq id optim quifq re ipsa osten...

dit et iudicat. Quis est em tā cupidus in prospiciēda cognoscēda reru na...

tura: vt si ei tractati: cōtemplati res cognitioe dignissimas: subito fit alla...

tum periculū discrimēq patrie: cui supuenire opitulariq possit: nō oia il...

la reliquat atq abijciat: etiā si dimuerare se stellas: aut metire mudi ma...

gnitudinē posse arbitraret. Atq h idē in parētis: in amici re: aut periclo...

fecerit. Quib reb intelligit studijs offitijq sciētie pponenda esse offitia...

iusticie: q ptinet ad hoim vtilitate: q nihil hoim debet ee antiquius. Atq...

illi qz studia: vitaq ois in reru cognitioe versata est: tñ ab augēdis hoim...

vtilitatibus z cōmodis nō recesserūt. Nā z erudierūt multos quo melio...

res ciues vtilio: esq in rebus suis publicis essent: vt thebanum. Epami...

Examinandus... thebanus fuit...

Alia addunt sententia...

Concludit

Epami... thebanus...

Epami... thebanus...

Epami... thebanus...

Offitiorum Tullij

De his rebus dicitur fit ad alia transferantur

atq; b qdē bacter. Patefactus est em locus ipse vt nō sit difficile i exqui...
rendo officio qd cuiq; sit preponēdū videre. In ipsa autē comunitate sunt...
gradus officiorū: ex quibus qd cuiq; prestet itelligi possit: vt prima dis...
immo: talib: scd a patrie: tertia parentibus. Deiceps gradatim reliqua...
reliq; debeant. Quibus ex rebus breuiter disputatis itelligi potest: nō...
solū id hoies solere dubitare honestū ne an turpe sit: sed etiā duobus pro...
positis honestis: vtrū honestius. Sic locus a Panetio est: vt supra dixi...
pretermissus. Sed ad reliqua pergamus.

Marci Tullij Ciceronis de Offitijs

Liber Secundus.

Venadmodū offitia ducerent ab honestate Marce fili/
atq; ab offiū genere virtutis sat; explicatū arbitror: libro
superiore. Sequit vt h offitiorū genera psequar q ptinet

ad vite cultum: et ad earū rerū quibus vtunt hoies facultate: ad opes: ad
copias. In quo tū queri dixi qd vtile: qd inutile. Tum ex vtilibus qd vti

lius: aut quid maxie vtile. de quibus dicere aggrediar si pauca prius de
Instituto ac de iudicio meo dixero. Quāq; em libri nostri cōplures: non

mō ad legēdi: sed etiā ad scribēdi studiū excitauerit: tū interdū vereor: ne
quibusdā bonis viris pbie nome sit iniusum: mirentq; i ea tantū me ope

re et tps ponere. Ego aut q; diu resp. per eos regebat: quibus seipa com
miserat: oēs meas curas cogitationesq; in eam conferebā. Tum aut do

minatu vnus oia tenerent neq; esset vsq; cōsilio aut auctoritati locus: so
cios deniq; tuende reip. summos viros amissem: nec me angoribus de

di: quibus essem pfectus nisi bis restitiffem nec rursus indignis hoie do
cto voluptatibus Atq; vtinā respublica stetiffet quo ceperat itatu: nec in
hoies: non tam cōmutandarū rerum q; euertendarū cupidus: incidiffet.

Primū em: vt stante rep. facere solebamus: in agēdo plus q; in scribēdo.

Chindato honesto...
vt: rationis attentio: q;
dicit quare p hanc vocat

rationes aserit quare penis
forensis dendi y reyo: m

Nonit que vix faceret in
reyo: non amoxata a Cesare

Handwritten marginal notes in Latin, including phrases like 'in quoniam quid sit magis' and 'offitium quod dicitur'.

Handwritten marginal notes in Latin, including phrases like 'de his rebus dicitur' and 'atque ab omni genere virtutis'.

Handwritten marginal notes on the right edge of the page, including phrases like 'in quoniam' and 'offitium'.

Liber Secundus.

opere poneremus. Deinde ipsis scriptis: non ea quae nunc sed actus nostras

mandarem: ut sepe fecimus. Cum autem res (in qua omnis mea cura: cogitatio: opera: poni solebat) nulla esset omnino: ille scilicet literae contigerunt foreles

et senatorie. Nihil autem cum agere animus non posset in studiis ab initio versatus

et aetatis: existimaui honestissime molestias deponi posse: si me ad philosophiam

retulisset. Cui cum multum adulescentis discedi causa temporis tribuissent: postea quae honoribus inseruire cepi: meque totum reipublicae tradidi: tantum erat philosophiae

loci quantum superfuerat amicorum et reipublicae. Id autem omne consumebat in legendo: scribendi otium non erat. Maxime igitur in malis hoc tamen boni

assequuti videmur: ut ea literis mandarem quae nec satis erant nota nostris: et erant cognitione dignissima. Quid est enim per deos optabilius sapientia: quod praestantius: quid bonae melius: quid bonae dignius? Hanc qui

expetunt igitur philosophi nominant: nec quicquam aliud est philosophia: si interpretari velis: quam studium sapientiae. Sapientia autem est (ut a veteribus philosophis

definitum est) rerum divinarum et humanarum causarumque quibus haec res consistit scientia. Cuius studium qui vituperat haud sane intelligo quidnam sit quod

laudandum putet: Nam siue oblectatio queris animi: requiesque curarum: quae conferri cum eorum studiis potest: qui semper aliquid acquirunt: quod spectet et valeat

ad bene beatamque vivendum: siue ratio consistat in virtutisque queris: aut haec ars est aut nulla omnino per quam eas assequamur. Nulla dicere maxime rerum artem esse: cum minimarum sine arte nulla sit: hominum est parum considerate loquentium: atque in majoribus rebus errantium. Si autem est aliqua disciplina virtutis ubi ea

queris: cum ab haec discedi genere discesseris? Sed haec cum ad philosophiam cohortamur accurati solent disputari: quae aliquid de libro fecimus. Hoc autem tempore tamen nobis

declarandum est: cur orbi reipublicae muneribus: ad hoc nos studium potissimum contulisset. Occurrit autem nobis: et quidem a doctis et eruditis querentibus: satis nec constanter facere videamur: qui cum percipi nihil posse dicimus

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

et nonnulli reprehendunt. Sed quod dicitur in archademio sequitur quod dicitur

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'de na deum' and 'nos aut no subito'.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'maudo st aliq' and 'mau scriben'.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'et sic on' and 'et sic on'.

Offitiorum Tullij

mus: tñ et alijs de rebus differere soleam: et hoc ipso tpe precepta offitij

persequamur. Quibus vellè satis cognita esset nostra sententia. nō em̄ su-

mus hi: qz vaget animo errore: nec habeat vniqz qd sequat. Que em̄ esset

ista mens: vel que vita potius nō solū disputadi s; etiā viuēdi rōne subla-

ta. Nos aut vt ceteri: qui alia certa alia incerta esse dicūt: sic ab his dissen-

tientes: alia pbabilia: cōtra alia improbabilia esse dicim̄. Quid est qd

me impediāt: ea q̄ mihi pbabilia videant sequi: q̄ cōtra improbare. atqz

affirmādi arrogantia vitantē: fugere temeritatē q̄ a sapiētia dissidet plu-

rumū: cōtra aut oia disputant a nostris: q̄ h̄ ipsum probable elucere non

possit nisi ex vtrāqz parte causaru esset facta cōtentio Sed hec explanata

sunt i academijs nris: vt arbitro: diligēter. Tibi aut mi Cicero (quanqz

in antiquissima nobilissimāqz philosophia Cratippo auctore versaris:

his sumillimo qui ista preclara pepererunt) tñ hec nostra finitima vestris

ignota esse nolui. Sed iam ad instituta pergamus.

De his que ad utilitatē ptinet vitāqz degendam

Quinqz aut rōnib; pposit; offitij psequēdi. qz due ad decus ho-

nestatēqz ptinet: due ad comoda vite: copias: opes: facultates

quita: ad eligēdi iudiciū: si qn ea q̄ dixi pugnare int se viderent. Donesta-

tis ps pfecta est: quā qdē tibi cupio esse notissimā. Hoc aut de q̄ nūc agi-

mus idiplum est qd vtile appellat. In q̄ vbo lapsa cōsuetudo deflexit de-

via sensimqz eo deducta est: vt ab honesto vtile secerneret: et constitueret

honestū aliqd qd vtile nō eēt: z vtile qd nō honestū. q̄ nlla pnities maioz

boim vite potuit afferri. Summa qdē utilitate phi seuerē sane atqz honeste

h̄ tria genera cōfusa cogitatione distinguūt. Quicqd em̄ iustū sit id vtile

etiā esse cēsent. Itēqz qd honestū sit id esse iustū. Ex q̄ efficit: vt quicqd ho-

nestū sit: id sit vtile. Qd q̄ parū spiciūt hi sepe verutos hoies z callidos

admirates. eozū malitiā sapiētia iudicant. Quozū error eripiendus est:

*feracē / respondet sibi obnoxius
falsū / bñd in cōfirmat
vero in
tate*

*De probabilia ee sequim
mud dicit nec plane
academicos imitari qui
nihil affirmabat si in v
pnaqz ptem dissonabat
Vt imitari dicitos qui
oia cōfirmant affirmabat
Et vult tenere medium*

*Reflectit sermone ad filium
que hōtatue ut hec sra p
repta legat*

*Aggreditur vias tractandi
z dicitur que vrosunt vt
ad id quod respicit vqz
fit z audit quibz rebus
glā cōmunt z quā alio
in aūqz z beneuolentia
nobis dēdicere vrsim
Detestatur tydnoqz qui
reprobatur labefanāt
Inde audit quid agēdi
sit gubernandū*

*Probat vtrū honestū z
vtile ee quādam ex pla
tōmōrū pēnsat z dicit
sententia qui vtile ad ho
nesto mltā mō pēnsat*

*heco
idi
m
m
m
a
Cad
Theb
bas
me
7 m
dne
7 Cat
mfu
dne
Ath
qu
Choz
enf
far
4 p*

Libri Secundus.

omnisq; opinio ad eam specie traduce da: vt honestis consilijs iustisq; factis: no fraude et malitia: se intelligat: ea que velint consequi posse.

Diuidit ea que ad vitam degendam pertinent.

De q; ad vita hoim tuenda ptinet ptim sunt inaniata: vt aurum argentu: vt ea q; gignunt e terra: vt alia eiusde generis. Partim

aiata: q; bnt suos impet? 7 reru appetit? Foru aut: alia rois expertia sut:

alia rone vtetia. Exptes rois sunt: eq; boues reliq; pecudes apes: q; opo aliqd efficit ad hoim vsum atq; vita. Ratiode aut vtentiu duo gna ponut:

vnū deoru: alter hoim. Deos placatos pietas efficiet et scitias. Porie aut et sm deos: hoies hoibus marie vtiles esse pnt. Earuq; iteru reru q;

noceat 7 no psint eade diuisio e. Sz q; deos nocere no putat: bis exceptz:

hoies hoib? plurimu obesse vt pdesse arbitrāt. Ea em ipa q; inaniata dixi

mus pleraq; sunt hoim effecta operisq;: nec haberem? nisi manus et ars

accessissent: nec bis sine hoim admistratiode vteremur. neq; em valitudis

curatio: neq; nauigatio: neq; agricultura: neq; frugū: fructuūq; reliq; p

ceptio et cōseruatio sine opa hoim vlla esse potuisset. Jam vo et earu reru

quibus abūdarem? exportatio. et earu qb? egerem? inuectio certe nulla

esset: nisi bis munerib? hoies fungerent. Eadeq; rone nec lapides excide

rent a fra ad vsum nr̄m necessarij: nec ferrū: aurū: es: argentū effoderetur

penit? abdita sine hoim labore et manu. Lecta vo qb? et frigorū vis pel

leret: et calorū molestie sedarent: vnde aut initio generi būano dari potu

issent: aut postea subueire: si aut vi tepestat: aut i terremotu: aut vetustas

te cecidissent: nisi cōis vita ab hoib? haru reru auxilia petere didicisset.

Adde duct? aquaru: deriuatiōes fluminū: agrorū irrigatiōes moles op

positas fluctibus port? manufactos: q; no sine hoim ope h̄re possemus.

Ex qb? oib? multisq; alijs pspiciū est q; fructus queq; vtilitates ex reb?

bis q; sunt inanimate pcipiant: eas nos nullo mō sine hoim manu atq;

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including 'Sunt autem' and 'herodotus h'.

Extensive handwritten marginal notes on the right side of the page, providing commentary on the main text.

Officiorum Tullij

De arboribus... hinc de arboribus...

operare capere potuisse. Qui denique ex bestiis fructus aut commoditates nisi...

hinc de arboribus... quod si...

capere possent. ab eis de quibus et ea que nocet interficiunt: et que usui possunt esse...

Leget sui fundamenta... hinc de arboribus...

non potuissent nec edificari nec frequentari. Ex quo leges morales constituti...

hinc de arboribus... hinc de arboribus...

res et mansuetudo animorum consecuta et verecundia est effectusque est ut esset vita...

hinc de arboribus... hinc de arboribus...

neminem neque ducem bello nec principem domi magnas res et salubres sine...

hinc de arboribus... hinc de arboribus...

tas res efficere potuisse. Ut in re non dubia testibus non necessariis: atque ut...

hinc de arboribus... hinc de arboribus...

interitu hominum peripatetici magni et copiosiusque collectis ceteris causis allu...

hinc de arboribus... hinc de arboribus...

quodam generis hominum esse presumpta. Deinde copat quanto plures delati sunt homines...

hinc de arboribus... hinc de arboribus...

aut: proprium habet statum esse virtutis conciliare sibi animos hominum: et ad usus suos...

Liber Secundus.

adiungere. Itaque in rebus inanis: quae in usu et tractatione beluorum sunt: utiliter
ad hominum vitam: artibus ea tribuuntur operosis. Non enim aut studia ad amplifi-
cationem nostram: prompta et parata: viros praestantiam sapientiam et virtute excitantur.

Etenim virtus omnis in tribus fere vertitur: quae una est in prospiciendo quod in quaque re
verum sincerumque sit: quod praesentaneum cuique: quod consequens: ex quo quaeque gignantur: quae

cuiusque rei sit causa. Alter ex cohibere motum animi turbatos: quos graeci dicunt
noiant: appetitumque illi obediens efficere rationi. Tertium his quibus
congregemur: uti moderate et scienter: quorum studiis ea quae natura desiderat

expleta cumulatque habemus. Per eos denique si quod importet nobis incom-
modi propulsemus: vlciscamurque eos qui nocere nobis conati sunt: tantaque pes-

na afficiamus quantum equitas humanitasque patitur. Quibus autem rationibus haec facta
cultate assequi possimus: ut hominum studia complectamur eaque teneamus: dice-

mus: neque ista multo potest: sed pauca ante dicenda sunt. Magnam vim esse in
fortuna in utraque parte: vel scdas ad res vel aduersas quis ignorat: Nam et

cum prospero flatu eius utamur: ad optatos exitus prouebimur: et cum reflaue-
rit affligimur. Nec igitur ipsa fortuna ceteros casus rarior habet. Primum

ab inanibus percellas: repestates: naufragia: ruinas: incedia. Deinde a be-
stis: ictus: morsus: impetus. Nec igitur ut dixi rariora. At vero interitum ex-

ercituum: ut prae triu: sepe multorum clades impatorum: ut nup summi ac sum-
gularis viri. Inuidie propterea multitudinis: atque ob eas benemeritorum sepe-

ciuum expulsiones: calamitates: fuge: rursusque scdes res: honores: imperia: vi-
ctorie quancumque fortuita sunt: tamen sine hominum opibus et studiis neutra in parte

effici possunt. Hoc igitur cognito dicendum est quoniam modo hominum studia ad utri-
lites nostras allicere atque excitare possimus. Quae si longior fuerit oratio
cum magnitudine utilitatis comparetur: ita fortasse breuior videbitur.

Quibus rationibus homines mouentur ad aliquem honestatum

Decumque igitur homines homini tribuunt ad eum augendum atque honestan-

Alia que humani
vite utilia sunt
et ex usu beluorum
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Tres vocantur
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Terna vocantur
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

ut possit
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

ant in grauioribus
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

in magna
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Secunda vocantur
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Quo quare
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Quomodo
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Unde ad naturam
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Qua de forma
et ad utilitatem
et ad utilitatem
et ad utilitatem

Waei

Officiorum Tullij

Ann: aut benivolente qd a faciut cu aliqua de causa que pta dilligit: aut bo
no: is si cui? virtute suscipiunt: si que dignu fortuna qd amplissima putat:
aut cu fide bnt et bnt de rebus suis consulere arbitrant: aut cui? opes metu
unt. aut cōtra a quibus aliqd expetant: vt cu reges populare sue boies lar
gitiones aliqs pponūt: aut postremo pretio aut mercede deducunt: que
sordidissima qdē est ratio et inquinatissima et bis q ea tenent: et ilis q ad
ea cōfugere conant. Male em se res habet cu qd virtute effici debet: id ten
tat pecunia. S; qm nonnunq; h subsidiū necessariū est: que admodum sit
vtendū eo dicim: si prius bis de rebus q virtuti priores sunt dixerimus.
Atq; etiā subiiciūt se boies ipio alteri? et potestate plurib? de causis Du
cunt em aut bñuolētia: aut bñficioz magnitudie: aut dignitat; prestatia
aut spe sibi id vtile futur; aut metu ne vi parere cogant: aut spe largitiōis
pmissio isq; capti: aut postreo: vt sepe i nra rep. videm? mercede cōducti.

Nilh utilius q amari.

Rerū aut oim: nec apti? est quicq; ad opes tuēdas actenēdas q;
dilige: nec alieni? q; timeri. **D**eculare Ennius Quē metuūt ode
rūt: quē quisq; odit perisse expetit. **A**dultorū aut odijs nullas opes posse
obstistere: si antea fuit ignotū nuper est cognitū. **N**ec vō hui? tyrāni solū
(quē armis oppressa ptulit ciuitas) interit? declarat: quantū odiū boim
valet ad pestē: s; reliquorū siles exitus tyrannorū: quoz haud fere quisq;
interitū similē effugit. **M**alus em custos diuturnitat; met: cōtraq; bene
uolētia fidelis est: vel ad ppetuitatē. **S**ed bis q vi oppressos impio coera
cēt sit sane adhibēda seuitia. vt heris i famulos: si aliter teneri nō possunt.
Qui vō in libera ciuitate ita se instruit vt metuant: bis nihil potest esse
demētius. **Q**uis em dimerse sint leges alicui? opibus: quis tremefacta
libertas: emergūt tñ h aliqn: aut iuditijs tacitis: aut occultis de bonore.
suffragijs **A**criores aut mo: sus sunt intermisit libertatis q; retēt: qd igi

suorum

Quo quare huius
modus amandi hōis
is fit hōis q magis
his qui amant q nec
rele alios dūmōdū

Quia causa revent q
heres motari et alius va
reat q d benivolentia q
nihil d vltim ad res me
fas: nihilq; peius nō
amari: quod ego hōis
paximus declarat qui
nō vult timeri nō am
f nec hoc magnificat
ideo corū ptas nō d hōis
bilis nō caret benivolētia
que nō voluntaria sit. d
poretatē optima nō pōt

Quis rep pariam fuit
filijs moriens dicit nō
d anū hoc fecerū quod
regni seruat s; nō
Anno hōis scriptū regis
maxime seruat.

[Marginal notes in Latin and Greek script, including 'Dignitas', 'Fama', 'Honor', 'Virtus', 'Fortuna', 'Libertas', etc.]

[Marginal notes on the right side, including 'Fama', 'Honor', 'Virtus', 'Fortuna', 'Libertas', etc.]

Offitiorum Tullij

In socios iniquum, cum extitisset etiam in ciues tanta crudelitas... honestam causam: non honesta victoria. Est enim ausus dicere (basta posita cum bona in foro venderet: et bonorum viro: et locupletum et certe civium) predictam suam se vendere. Sequitur: et in causa impia: victoria etiam fediore: non solum in gulo: civium bona publicaret: sed universas provincias: regionesque vno calami ratis genere comprehenderet. Itaque veras et patris exteris nationibus ad exemplum amissum perit peritari in triumpho Massilia vidimus: et ex ea urbe triumphari sine qua nunquam nostri imperatores ex transalpinis bellis triumpharunt. Multa propterea commemorare nefaria in socios: si hinc vno sol quicquam vidisset indigni: iure igitur plectimur. nisi enim multorum impunita scelera tulissemus: nunquam ad unum tanta pervenisset licentia: a qua quidem re familiaris ad paucos cupiditatum ad multos improbos venit hereditas. nec vero nunquam bellorum civilium semine deerit: dum boies patiti basta illa cruenta et meminerit et sperabunt. Quia P. Sylla cum vibrasset dictatore prope in quo suo idem sexto et tricesimo anno post a sceleratio: e basta non recessit. alter autem qui illa dictatura scriba fuerat: in hac questore v. banus. Ex quo debet intelligi talibus propositis nunquam defutura bella civilia. Itaque parietes urbium non stant et manent: ipsi iam extrema scelera metuentes. re vero publica penitus amissum. Atque in hac clades incidimus (redeundum est enim ad propositum dum metui quod chari esset et diligi maluum). Que si populo romano iniuste imperanti accidere potuerunt: quod debent putare singuli. Quod cum prospicuum sit benevolentie vim esse magnam: metus imbecille: sequitur ut differamus quibus rebus possumus facillie ea quam volumus adipisci cum bono: et fide charitate. Sed ea non pariter oes regem. Nam ad cuiusque vitam instituta accommodanda est a multis ne opus sit an satis sit a paucis diligi. Certum igitur hoc sit et id quod et primum et maxime necessarium familiaritates bene fidei amatum nos amicum: et nostra mirantium. Nec enim est una res prosum ut non differat multum inter summos et medio

Vendere sub hasta publica vendere.

Tempus Caesaris qui... fuit dictamen... fuit maior...

Dictator.

Cum dicitur... Vindicat bonorum... Anno post a sceleratio...

Argumentat a maiore... Probat nos non... an satis sit a paucis diligi...

20 na dicit

Libert Secundus

**res viros: eaq; est vtriusq; ppe modū cōpanda bonore et gloria: et bene
 uolētia civiū: fortasse nō eque oēs egēt. Sed tñ si cui b suppetūt adiuuat
 aliquantū: tū ad cetera: tū ad amicitias cōpandas. sed de amicitia alio li
 bro dictū est: qui inscribit Lelius. Nunc dicam⁹ de gloria (quanq; ea q;
 de re duo sunt nostri libri) Sed attigamus: quandoquidē ea i rebus ma
 ioribus administrandis adiuuat plurimum.**

De his ex quibus gloria constat.

**Omnia igitur et perfecta gloria constat ex tribus: si diligit multitu
 do: si fidē habet: si cū admiratōe quadā bonore nos dignos pu
 tet. Nec autē (si est simpliciter breuiterq; dicendū) quibus rebus parum
 a singulis: eisdem fere a multitudinē. Sed est alius quoq; quidem aditus
 ad multitudinē: ut in vniuersorū animos tanq; influere possimus.**

Qua ratioe beneuolētia multitudinis cōparet.

**Primum de illis tribus ante dixi: beneuolētie pcepta videam⁹
 q; qdē capit bñficijs maioris. Secūdo autē loco benefica voluntate be
 neuolētia mouet. etiā si res forte nō suppetit. Debemeter autē amor mul
 titudinis cōmouet ipsa fama et opinione liberalitatis: bñficiē iusticiē
 fidei: oimq; eaz v̄tutū q; p̄tinēt ad mansuetudinē mox ac facilitatē. Et
 em̄ illudipm qd decorū honestūq; dixim⁹: q; p se nobis placet: animosq;
 oim natura et sp̄s sua cōmouet: maxieq; q̄si plucet ex his q̄s p̄memoravi
 v̄tutib⁹: iccirco illos i qb⁹ eas v̄tutes esse remur a natura ip̄a diligere co
 ginur atq; be qdē cāe diligēdi grauissie: p̄nt. n. p̄teia nō h̄le eē leuiorē**

Quibus rebus acquiratur.

**Ades autē ut habeat: duabus reb⁹ effici pōt: si existimabimur con
 iunctā cū iusticia prudētia. Nam et his fidē habebim⁹ q̄s plus
 intelligere q̄ nos arbitramur: quosq; r̄ futura p̄spicere credim⁹: r̄ cū res
 agat in discrimēq; ventū sit: expedire r̄ et cōsiliū ex tpe capere posse bāne**

si i

Omnia v̄tutū
 refertur illarū
 equib⁹ p̄fecta
 gloria constat
 quibus rebus
 beneuolētia
 multitudinis
 mouet

Quibus rebus
 gloria constat
 tria sunt
 quibus
 gloria
 constat
 si diligit
 multitudinē
 si fidē
 habet
 si cū
 admiratōe
 quadā
 bonore
 nos
 dignos
 putet

Ut a singulis
 aut a mult
 tudinē
 nobis
 beneuolētia
 comparētur
 hominū
 et bon
 orū
 et mult
 itudinē
 et singulis
 comparētur

Quibus rebus
 acquiratur
 si existimabimur
 con
 iunctā
 cū
 iusticia
 prudētia
 nam
 et
 his
 fidē
 habebim⁹
 q̄s
 plus
 intelligere
 q̄
 nos
 arbitramur
 quosq;
 r̄
 futura
 p̄spicere
 credim⁹
 r̄
 cū
 res
 agat
 in
 discrimē
 q;
 ventū
 sit
 expedire
 et
 cōsiliū
 ex
 tpe
 capere
 posse
 bāne

De secunda pte
 si fide
 creta
 dat
 qui
 queri
 nos
 sit
 et
 quid
 agendū
 sit
 ut
 no
 bis
 fidē
 habeat
 docet
 que
 nos
 in
 fide
 mag⁹
 sit
 et
 adhibenda
 ut
 homi
 nū
 iudicia
 nobis
 corroboret

et hoc ad
 v̄tutū
 p̄t
 in
 v̄tutū
 tate
 et
 v̄tutū

Officiorum Tullij

em oēs existimant vtilē verāq; prudētiā. Justis autē et fidis hoibus: id

est bonis ita fides babeatur: vt nulla sit in his fraudis iniurięq; suspitio.

Itaq; his salutē nostram: his fortunās: his liberos rectissime cōmitti

arbitramur. Harū igitur duarū ad fidē faciendā iusticia pl^o pollet. Quippe

cū ea sine prudentia satis babeat auctoritatis: prudentia sine iusticia nihil

valet ad faciendā fidē. Quo em q̄s versutior et callidior: h̄ inuisior et susper

ctior: detracta opiniōe p̄bitat. Quāobrem intelligētie iusticia p̄iuncta quā

tū volet babeat ad faciendā fidē viriū. Iusticia sine prudentia multū potes

tic: sine iusticia nihil valebit prudentia. S; ne q̄s sit admiratus: cur cū inf

oēs p̄bos constet: a meq; ipso sepe disputatū sit: q̄ vnā haberet oēs habe

ret virtutes: nūc ita se iungā: quasi possit quisq; qui nō idem prudens sit

iustus esse. Alia est cū illa veritas ipsa limatur in disputatione subtilitas

Alia cū ad opinionē communē omnis accomodat oratio. Quamob

rem vt vulgus: ita nos hoc loco loquimur: vt alios fortes alios bonos vi

ros: alios prudentes dicamus. Popularibus em verbis est agendum et

vsitatis: cū loquamur de opinione populari. Idq; eodē modo fecit Pa

netius: sed ad propositum reuertamur.

Quibus rebus consequimur vt multitudo nos

de seip̄ admiretur et honore dignos putet.

Rat igitur ex tribus q̄ ad gloriā p̄tinēt: h̄ tertiū: vt cū admiratiōe

boim honore ab his digni iudicemur. Admirant igitur cōmū

ter illi quidē oia que magna et preter opinionē suā aniaduēterūt sepe

tim aut in singulis si p̄spiciūt quēdā bona nec opinata. Itaq; eos viros

suspiciūt: maxime q̄ effert laudib;: i q̄b; existimāt se excellētē quosdā et

singulares virtutes p̄spicere. Despiciūt autē eos et cōtemnūt in quib; ni

hil virtutis: nihil animi: nihil periorū putāt. Non em oēs eos cōtemnūt:

de quibus male existimāt. Nam q̄s improbos maleficos: fraudatos pu

Comparat iusticiā et prudentiā
nam in se et vtrūq; nisi
na vbi vult ut alteri si
des habeat et prudentia

Comparat se ad multitudine
Quim loquat et sem
pat vtrūq; nā quicq; et o
vultas adeo vt separari nō
possit: nā vna vna vtrūq;
vult: oēs q̄ op̄ndunt vtrūq;
vna multitudine alit et
loquendū et p̄sonarū id ha
beat: nā nō op̄ndunt vtrūq;
vtrūq; vtrūq; vtrūq;
et quicq;

Ad ea digressio ad tercia
tenetur: et tunc de seip̄
glā constat: s; vt homi mult
tudo nos honore dignos
putat: et hoc exequit affari
Vā sōs sāt et vtrūq; hō
qui dicit vtrūq; s; vtrūq;
nō posse nec iusticiā sine
prudentia ep̄stet et vtrūq;
q̄dō videt quō hōm p̄ndia
nobis cōtinuū

[Extensive marginal glosses in Latin script, including words like 'iusticia', 'prudentia', 'fides', 'virtutes', 'opinionem', 'popularem', 'admiratio', 'gloria', 'honore', 'dignos', 'putet', 'tribus', 'gloria', 'ptinet', 'tertiu', 'vt', 'cū', 'admiratiōe', 'boim', 'honore', 'ab', 'his', 'digni', 'iudicemur', 'Admirant', 'igitur', 'cōmū', 'ter', 'illi', 'quidē', 'oia', 'que', 'magna', 'et', 'preter', 'opinionē', 'suā', 'aniaduēterūt', 'sepe', 'tim', 'aut', 'in', 'singulis', 'si', 'p̄spiciūt', 'quēdā', 'bona', 'nec', 'opinata', 'Itaq;', 'eos', 'viros', 'suspiciūt', 'maxime', 'q̄', 'effert', 'laudib;', 'i', 'q̄b;', 'existimāt', 'se', 'excellētē', 'quosdā', 'et', 'singulares', 'virtutes', 'p̄spicere', 'Despiciūt', 'autē', 'eos', 'et', 'cōtemnūt', 'in', 'quib;', 'nihil', 'virtutis', 'nihil', 'animi', 'nihil', 'periorū', 'putāt', 'Non', 'em', 'oēs', 'eos', 'cōtemnūt', 'de', 'quibus', 'male', 'existimāt', 'Nam', 'q̄s', 'improbos', 'maleficos', 'fraudatos', 'pu']

Liber Secundus.

tant: et ad faciendā iniriā instructos: eos haud cōtempnūt qdē: s; de his male existiment. Quāobrē vt ante dixi cōtempnūt bi q nec sibi nec alteri profunt: vt dicif: in qb^o null^o labor: nulla industria: nulla cura est. Admi- ratione quadā afficiunt bi qui anteire ceteros virtute putant: et cū omni

carere dedecore: tum vo his vitijs quib^o alij nō facile pnt obsistere. Nam et voluptates blandissime dñe sepe maiores ptes aie a vtute detorquet: et dolorū cū admouent faces preter modū pleriq; exterrēt. Vita: mors: diuitie: paupertas oēs hoies vebemētissime permouēt. Que q in vtrāq;

partē excelso anio magnōq; despiciūt: cūq; aliqua bis ampla et honesta res obiecta est: totosq; ad se cōuertit et rapit: cum q; nō admiret splendo

rē pulchritudinēq; virtutis. Ergo et h animi despiciētia admirabilitatē magnā facit et marie iustitia (ex qua vna virtute viri boni appellant) mi- rifica quadā res multitudini videt. Nec iniuria. Nemo em̄ iustus esse po-

test q mortē: qui dolorē: qui exiliū: q egestatē timet: aut qui ea q his sunt cōtraria equitati antepōnit. Maxieq; admirant eū q pecunia nō mouet: qd i quo viro p̄spectū sit. hūc dignū spectatu arbitrant. Itaq; illa tria q

pposita sūt ad gloriā: oia iusticia cōficiet et beneuolētiā. q pdesse vult plu- rimis: et ob eandē causam fidē et admirationē h; q eas res spernit et ne- gligit: ad q; pleriq; inflāmata auiditate rapiūt. At mea qdē sentētia ois

rō et institutio vite: adiuneta boim desiderat. Imp:imisq; vt habeas q- bus cū possis familiares pferre sermōes: qd ē difficile nisi specie pre te bo- ni viri feras. Ergo etiā solitario boim atq; i agro vitā agēti opinio iusti-

cie necessaria est: eoq; magis: q si eā nō habebūt iniusti habebunt. nullis p̄sidijs seuti multis afficiunt iniurijs. Atq; his etiā qui vendūt: emunt: cōducūt: locāt. cōtrabēdisq; negotijs implicant: iusticia ad rē gerēdā nece-

ssaria est: cui^o tāta vis est: vt nec illi quidē qui malefitio et scelere pascunt: possint sine vlla particula iusticie viuere. Nam qui eorū cuiplā qui vna la-
f iij

*Chato in thimo
anq; nōq; in mo
tali vō rōre dan
temp: rōndiq; rō
vōs nō quasi
vchōndi p̄sidiū
atq; in eo alia
aie p̄sidiū mōta
tem ferre
que grāmba
m̄saryq; p̄m
barōib; affret
quāū p̄ ma ē
volūtas. csa
māp̄m mah
dolorq; inde fr
ga m̄p̄chūm
hūc bonū: q
atq; s ethi: bo
hūp̄as m̄dūm
in sine cōmō
x ca hōis rōm
hūc vt p̄sidiū ha
mo*

*Comitūm
m̄sidiū ad cō
frē que ad glōr
p̄p̄andū p̄m̄t
q in se q̄m̄t
oīs v̄tutes*

*ca que hō
m̄sidiū admi
t q̄ q̄ qui
m̄sidiū rōndi
dūm aliq̄
de dignōs*

*Infirmos hōm̄
rōndiq; p̄m̄t
vt ad m̄sidiū
ascendat
Ostendū mali
factores posse
vt m̄sidiū v̄l
gerūt p̄m̄la
cū m̄sidiū d̄p̄ubm̄do aq̄ualē m̄sidiū q̄m̄t
m̄sidiū p̄m̄t*

*Tempus
longi p̄sidi
hō rē
q̄ m̄sidiū
f̄m̄t m̄sidiū*

*Comitūm fortitudinē q̄mag
ditatē m̄sidiū q̄ m̄sidiū
dūm ad adm̄sidiū q̄ v̄l
p̄m̄t quēdā magna q̄ f̄m̄t
ad hōm̄sidiū f̄m̄t q̄ p̄m̄t
oīs aliq̄m̄ d̄m̄t in hō
latere*

*Varremis m̄sidiū ad glōr
rōndiq; v̄l oīs d̄m̄t
m̄sidiū rōndiq; nos non
rōndiq; hōm̄sidiū rōndiq;
rē m̄sidiū p̄m̄t*

Declinat quod d̄m̄t

Offitiorum Tullij

latrocinia exerceat = fraude in raris: cad id no ad esse in his ml latrocinia ad alijs recipit

trocinatur furat aliqd aut eripit: nec sibi i latrocinio qdē reliqt locū. Ille autē q archipirata dicit: nisi equabiliter pdā disptiat: aut occidet a sotijs aut relinquet / qm etiā leges latronū esse dicunt / qb° pareat: q̄s obseruat.

Itaq; ppē equabile prede ptitionē et Bargulus illiricus latro (de q est apd Theopompū) magnas opes habuit: et mltō maiores Viriat' lusi-

tanus cui qdē exercit' nri: impator: esq; cesserūt. Quē L. Lel' (is q sapiens vlturpat' pto) fregit et cominuit: ferocitatēq; ei' ita repressit vt facile bellū reliq; traderet. Lū igif tanta vis iusticie sit vt ea etiā latronū opes

firmet atq; augeat: quantā ei' vim int' leges et iudicia et instituta reip. fo-

re putamus? Nibi qdē (nō apud Medos solū: vt ait Herodotus: s; etiā apd maiores nros) fruēde iusticie causa vident' olim bñmōrati reges cō-

stituti. Nā cū pmeret inops multitudo ab bis q maiores opes habebāt: ad vnū aliquē cōfugiebāt vtute pstantē: q cū phiberet iniuria tenuiores

eqtate pstituēda: summos cū infimīs pari iure retinebat. Eadēq; pstituēdarū legū fuit causa q regū Jus em̄ semp' questū est eqbile: neq; em̄ ali-

ter eēt ius. Id si ab vno iusto et bono viro cōsequebāt: eo erāt cōtenti. Lū id min' cōtingeret: leges sunt inuētē: q cū oib' vna atq; eadē voce loquerent.

Ergo h' qdē pspiciū est eos ad imperādū deligi solitos: qz de iusticia magna esset opinio multitudis. Adiūcto vob' : vt idē etiā prudentes haberent: nihil erat qd hoies bis aucto'ibus nō posse cōsequi se arbitra-

rent. Omni igif rōni colēda et retinēda iusticia est: tum ipsa ppter se. nā aliter iusticia nō esset: tū ppter amplificationē honoris et glorie Sed vt

pecunie querēde nō solū rō est: sed etiā collocāde q perpetuos sumpt' sup-

peditet: nec solū necessarios s; etiā liberales: sic gloria querēda et collocāda ratione est. Quāq; preclare Socrates hanc viā ad gloriā proximā et

quasi cōpendiariam dicebat esse si quis id ageret: vt qualis haberi vellet talis esset. Quod si qui simulatione et inani ostentatione: et ficto: nō mō-

Oratio que in ista ob...
statu pmo inuenitur
deinde vltor p' suā abscisa
tem q audiana latio: et postea
mū dno b'ltū ad hūc roma
nos p'p'it q totū impatorū
Claudiu Minianū q Cam
Nigidiu op'p'it v'atē a p'p'it
romano maluit int'ger p'
tere q v'atē denuū m' v'it
ere nō p'p'it dno' fact'
l'itū p'p'it dno' dno' dno'
qui v'atē m'p'itū que
victoria a senatu romano
q' emp'ia erat nō d' p'p'it
h'ec p'p'it: s; apud alios h'p'it
uros d' v'atē op'p'it de en
more

Concludit m'p'itū p'p'it
esse colēda q p'p'it
tam nā sicut v'atē sū
m'p'itū tā p'p'it q' m'p'itū
nā m' sit v'atē p'p'it s; v'atē
d' p'p'itū

Abasat
libitudo

nos m'p'itū lan
des am'p'itū
m'p'itū m'p'itū
sem'at' reges
p'p'itū

zaro quare re
ges bñ m'p'itū
h' creati fuerūt
vt p'p'it a p'
p'p'itū non
p'p'itū

Oratio que in ista ob...
statu pmo inuenitur
deinde vltor p' suā abscisa
tem q audiana latio: et postea
mū dno b'ltū ad hūc roma
nos p'p'it q totū impatorū
Claudiu Minianū q Cam
Nigidiu op'p'it v'atē a p'p'it
romano maluit int'ger p'
tere q v'atē denuū m' v'it
ere nō p'p'it dno' fact'
l'itū p'p'it dno' dno' dno'

Car p'p'itū
romano' p'
m'p'itū q' rōi
gloria fit que
tenda qm p'p'it
mas m' ad hūc
sūq nō cū c'p'm
dendat' s' am'p'
p'p'itū s; d'p'itū
p'p'itū vt ad hūc sūq
p'p'itū: dno'

Liber Secundus.

sermone s; etiā vultu: stabilē et gloriā cōsequi possent vebemēter errāt.

Vera gloria radices agit: atq; etiā ppagat: ficta oīa celeriter tanq; floscu

li decidūt. Nec simulatū pōt quicq; esse diuturnū. Testes sunt p̄multi in

vtrāq; ptē: s; b; euitatis causa familia erimus cōtenti vna. Liberi enī

Braccus: Publij filius: tādiu laudabif: dum memoria rerū romanarū

manebit: at eius filij nec viui p̄bant: et mortui nomē obtinēt iure cesorū.

Qui igif adipisci verā iusticie gloriā volēt iusticie fungant offitij: et ea q̄

essent: dictū est in libro supiore Sed vt facillime quales sim: tales esse vi

deamur: etsi in eo ipso vis maxia est vt simus bi q̄ haberi velimus: tñ que

dā q̄cepta danda sunt. Nā si q̄s ab ineunte etate habet causam celebritat

tis et nois: vt a patre acceptam (q̄d tibi arbitror mi Cicero cōtigisse) aut

aliquo casu atq; fortuna: i bñc oculi oīm cōficiūt: atq; in eo q̄d agat: que

admodū viuat: inquirif: et tanq; in clarissima luce verset: ita nullū obscu

rū pōt nec dictū ei esse nec factū. Quorū aut p̄ima etas p̄pter hūilitatē

et obscuritatē in hoim ignoratiōe versat: bi simul ac iuuenes esse ceperūt:

magna spectare: et ad ea rectis studijs debēt cōtendere: q̄d eo firmiore ani

mo facient: quia nō modo non inuident illi etati: verum etiam fauetur.

De adulescētis offitio ad gloriā cōparandam.

Prima igif est adulescētis cōmēdatio ad gloriā: si q̄ ex bellicis reb

cōpari pōt: i q̄ multi apud maiores nros extiterūt. semp em̄ se

re bella gerebant. Tua aut etas incidit i id bellū: cui altera pars sceleris

nimiū habuit: altera felicitat̄ parū. Quo tñ in bello cū te Pompei ale

alteri p̄fecisset: magnā laudē et a summo viro: et ab exercitu cōsequere:

equitādo: cōlādo: oīa militari labore tolerādo: atq; i q̄dē tua laus pa

riter cū rep. cecidit. Mibi aut h oīo suscepta nō de te est: s; de genere tuo.

Quāobrē ad ea que restāt pergamus. Vrigif in reliq; rebus multo ma

iora sunt opa animi q̄ corpōis: sic res q̄s persequimur ingenio ac ratio

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'in quo voluitas non', 'inducit', 'obtinere', 'exponant', 'in quo deus', 'que no e ratiōe p̄militate', 'ficta oīa', 'quod tibi arbitror', 'mi Cicero cōtigisse', 'aut aliquo casu', 'atq; fortuna', 'i bñc oculi', 'oīm cōficiūt', 'atq; in eo', 'q̄d agat', 'que admodū', 'viuat', 'inquirif', 'et tanq;', 'in clarissima', 'luce verset', 'ita nullū', 'obscurū', 'pōt nec', 'dictū', 'ei esse', 'nec', 'factū', 'Quorū', 'aut p̄ima', 'etas p̄pter', 'hūilitatē', 'et obscuritatē', 'in hoim', 'ignoratiōe', 'versat', 'bi simul', 'ac iuuenes', 'esse', 'ceperūt', 'magna', 'spectare', 'et ad', 'ea rectis', 'studijs', 'debēt', 'cōtendere', 'q̄d', 'eo', 'firmiore', 'animo', 'facient', 'quia', 'nō', 'modo', 'non', 'inuident', 'illi', 'etati', 'verum', 'etiam', 'fauetur', 'De adulescētis offitio ad gloriā cōparandam.', 'P', 'rima', 'igif', 'est', 'adulescētis', 'cōmēdatio', 'ad', 'gloriā', 'si', 'q̄', 'ex', 'bellicis', 'reb', 'cōpari', 'pōt', 'i', 'q̄', 'multi', 'apud', 'maiores', 'nros', 'extiterūt', 'semp', 'em̄', 'se', 're', 'bella', 'gerebant', 'Tua', 'aut', 'etas', 'incidit', 'i', 'id', 'bellū', 'cui', 'altera', 'pars', 'sceleris', 'nimiū', 'habuit', 'altera', 'felicitat̄', 'parū', 'Quo', 'tñ', 'in', 'bello', 'cū', 'te', 'Pompei', 'ale', 'alteri', 'p̄fecisset', 'magnā', 'laudē', 'et', 'a', 'summo', 'viro', 'et', 'ab', 'exercitu', 'cōsequere', 'equitādo', 'cōlādo', 'oīa', 'militari', 'labore', 'tolerādo', 'atq;', 'i', 'q̄dē', 'tua', 'laus', 'pa', 'riter', 'cū', 'rep.', 'cecidit', 'Mibi', 'aut', 'h', 'oīo', 'suscepta', 'nō', 'de', 'te', 'est', 's; de', 'genere', 'tuo', 'Quāobrē', 'ad', 'ea', 'que', 'restāt', 'pergamus', 'Vrigif', 'in', 'reliq;', 'rebus', 'multo', 'ma', 'iora', 'sunt', 'opa', 'animi', 'q̄', 'corpōis', 'sic', 'res', 'q̄s', 'persequimur', 'ingenio', 'ac', 'ratio

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'in quo deus', 'inducit', 'obtinere', 'exponant', 'in quo deus', 'que no e ratiōe p̄militate', 'ficta oīa', 'quod tibi arbitror', 'mi Cicero cōtigisse', 'aut aliquo casu', 'atq; fortuna', 'i bñc oculi', 'oīm cōficiūt', 'atq; in eo', 'q̄d agat', 'que admodū', 'viuat', 'inquirif', 'et tanq;', 'in clarissima', 'luce verset', 'ita nullū', 'obscurū', 'pōt nec', 'dictū', 'ei esse', 'nec', 'factū', 'Quorū', 'aut p̄ima', 'etas p̄pter', 'hūilitatē', 'et obscuritatē', 'in hoim', 'ignoratiōe', 'versat', 'bi simul', 'ac iuuenes', 'esse', 'ceperūt', 'magna', 'spectare', 'et ad', 'ea rectis', 'studijs', 'debēt', 'cōtendere', 'q̄d', 'eo', 'firmiore', 'animo', 'facient', 'quia', 'nō', 'modo', 'non', 'inuident', 'illi', 'etati', 'verum', 'etiam', 'fauetur', 'De adulescētis offitio ad gloriā cōparandam.', 'P', 'rima', 'igif', 'est', 'adulescētis', 'cōmēdatio', 'ad', 'gloriā', 'si', 'q̄', 'ex', 'bellicis', 'reb', 'cōpari', 'pōt', 'i', 'q̄', 'multi', 'apud', 'maiores', 'nros', 'extiterūt', 'semp', 'em̄', 'se', 're', 'bella', 'gerebant', 'Tua', 'aut', 'etas', 'incidit', 'i', 'id', 'bellū', 'cui', 'altera', 'pars', 'sceleris', 'nimiū', 'habuit', 'altera', 'felicitat̄', 'parū', 'Quo', 'tñ', 'in', 'bello', 'cū', 'te', 'Pompei', 'ale', 'alteri', 'p̄fecisset', 'magnā', 'laudē', 'et', 'a', 'summo', 'viro', 'et', 'ab', 'exercitu', 'cōsequere', 'equitādo', 'cōlādo', 'oīa', 'militari', 'labore', 'tolerādo', 'atq;', 'i', 'q̄dē', 'tua', 'laus', 'pa', 'riter', 'cū', 'rep.', 'cecidit', 'Mibi', 'aut', 'h', 'oīo', 'suscepta', 'nō', 'de', 'te', 'est', 's; de', 'genere', 'tuo', 'Quāobrē', 'ad', 'ea', 'que', 'restāt', 'pergamus', 'Vrigif', 'in', 'reliq;', 'rebus', 'multo', 'ma', 'iora', 'sunt', 'opa', 'animi', 'q̄', 'corpōis', 'sic', 'res', 'q̄s', 'persequimur', 'ingenio', 'ac', 'ratio

Liber Secundus.

noobile fert qz p'hibet optumatum d'abat' drem d'p'it
tio illustravit cu' seditiosum et inutiliē civē Caiū Norbanū i iuditiū ro

cavit. s; h' qd e' nō est sepe faciēdū: nec vnqz: nisi aut reip. causa vt duo Lus

culu: aut patrociniō: vt nos p Siculis: pro Sardis. p Marco Albutio

Juli? In accusando etiā Manilio Lucij filij cognita industria ē. Sed

mel igit aut nō sepe certe. Sin erit cui faciēdū sit sepi?: reip. tribuat h' mu

neris: cui? inimicos vlcis. i sepe nō est rep' bēdendū: modus tñ adsit. Duri

em' hois vt pot' vix hois videt piculū capitis i ferre mlt's: id tū pic' osum

ipi ē: tū etiā sordidū ad famā pmittere vt accusator: noief. Qd' p'tigit M.

Bruto summo gñe nato: illi? filio q' iurisciullis iprimis perit? fuit. Atqz

etiā h' pceptū offitij diligēter tenēdū est: ne quē vnqz innocētē i iudicio ca

pitis accersas: id em' sine scelere fieri nullo pacto pōt. Nā qd est tā inbūa

nū qz eloquētiā a natura ad salutē hoim: et ad cōservationē datā: ad ho

no: ū pestē pnitiēqz cōvertere. Nectū vt hoc fugiēdū est: ita habēdū est re

ligiōi cōtrarū: nocentē aliqñ et nefariū impiū defendere. vult h' multitu

do: patif cōsuetudo: fert etiā hūanitas. Iudicis est semper in causis verū

sequi: patroni nōnunqz verisile: etiā si min' sit verū defendere. Qd' scribe

re (p'sertim cū de p'sia scriberē) nō auderē: nisi idē placeret grauissimo stoi

corū Panetio. Marie aut et gloria parit: et gratia defensorib?: eozq; ma

ior: si qñ accidit vt ei subueniat: q' potēt's alicui? opib' circūueniri v: geriqz

videt: vt nos (et sepe alias: et adulescentes) cōtra L. Sylle dominantis

opes: pro Sexto Roscio Amerino fecimus: que vt scis extat oratio.

Quomodo debeamus vti liberalitate ad captā-

dam multitudinis b'nevolentiam.

Ed exposit' adulescētū offitij: q' valeāt ad gloriā adipiscēdā de

inde de bñficiētia ac liberalitate dicēdū est. Qui? est rō duplex/

nā aut opa benigne sit indigētib': aut pecunia. Facilio: est h' posterio: lo

cupleti presertim: s; illa lautior ac splēdidior: et viro forti clareq; dignior.

tenna que ad singulos p'inet. Quādo que ad vniuers' determinat

Si fuit ratione... nobile fert... qz p'hibet optumatum d'abat' drem d'p'it... nobis q' h'berem... qm' p'ot' b'ria... cōsolamēt' de... Concludit rō... ē accusand' rō... adulescentib'...

si p'hibet... drem d'p'it... h' qd e' nō... duo Lus... p' Marco Albutio... Sed... h' mu... Duri... pic' osum... M... fuit... ca... inbūa... ho... re... stoi... gloriā... de... d'p'it... dignior.

Cantoz... ad clarū... a m'ia... vniuers'...

Offitiorum Tullij

Ad quod e dicitur duo cla...
re vlt quanto bonitas...
fior a pecunia tanto...
libera se effa que a vlt...
se manat qd ea que a pe...
rima erunt

Probat a contrario effecto...
Dupli ex causa vlt...
frenat in p...
ad alios qd ad se

Probat quod...
dicitur quod...
liberalitas...
modus...
debet...

Optima dat...
tali largitione...
fz bono no debet...
res nec prodigos...
militibus...
pobis odia qd grana sibi...

Seneca...
prosumma in fundo...
non em...
in uno...
met

Quantiq em i vtroq inest gratificadi liberalis volutas: in altera ex area:
altera ex vtute depromit: largitioq q fit ex re familiari fonte ipm beni-
gnitat exbauit: ita benignitate benignitas tollit: q quo in plures vsus
sis eo min⁹ i multos vti possis. At q opaid e vtute et industria benefici z
liberales erut: primu q plurib⁹ pfuerut eo plures ad benignit faciedu ad
intores habebut: deinde cofuetudie beneficentie paratio: es erut et tanq
exercitatio: res ad bn de mult⁹ pmeredu. Preclare in epla quadam Alexan
dru filiu Philippus accusat: q largitoe beneuolentia Macedonu cofectet
Qd te malu inqt ronis i ista spem induxit: vt eos tibi fideles putares fo-
re qd pecunia corrupiffes: an tu id agis vt Macedones no te regem suu: s;
ministrum et pbitoru putet: qd sordidu regi. melius etiā: qm largitione cor-
ruptela dixit esse. Ifit em deterio: q accipit atq ad id idē semp expectant
du paratio. Hoc ille filio. Sz pceptu putem⁹ oib⁹ Quāob: e id qdē nō ē
dubiū qui illa benignitas: q constat ex opa z industria: et honestio: sit z la-
tius pateat: et possit prodesse plurib⁹. Nonnuqz tñ est largiedu: nec lz be-
nignitat gen⁹ oino repudiadu est: et sepe idoneis hoibus indigetib⁹ de
re familiari imptiendu: s; diligenter atq moderate. Multi em patrimo-
nia effuderut incōsulte largiedo. Quid aut est stulti⁹ qd qd libeter facias:
curare vt id diutius facere nō possis Atq etiā sequunt largitione rapine.
Lū em dādo egere ceperit: alienis bonis man⁹ afferre cogunt. Ita cū be-
neuoletie cōpande causa bnfici esse velit: nō tāta studia assequunt eoz qui
bus dederut quāta odia eoz qb⁹ adimerut. Quāob: e nec ita claudeda ē
res familiar: vt eā benignitas apire nō possit: nec ita reserada vt pateat
oibus: modus adhibeat ilqz referat ad facultates. Omnino meminisse
debemus id qd a nostris hominibus sepissime vsurpatū. Jamqz in pro-
uerbij consuetudinem venit: largitione fundum non habere. Etem quis
potest esse modus: cum et hi qui cōsueuerunt: et illud idem alij desiderēt.

Ita vt pecunia...
liberalitas...
modus...
debet...
probat quod...
dicitur quod...
liberalitas...
modus...
debet...
probat quod...
dicitur quod...
liberalitas...
modus...
debet...

Ita vt pecunia...
liberalitas...
modus...
debet...
probat quod...
dicitur quod...
liberalitas...
modus...
debet...
probat quod...
dicitur quod...
liberalitas...
modus...
debet...

**Liber Secundus.
De liberali et prodigo.**

Declarat duo genera quod sunt quae alyb larguntur se prodigos qui negligunt et liberales qui magna lant digni sunt

Anno duo genera sunt largorū: qz alteri prodigi; alteri liberales. Prodigi q̄ epulis et visceratiōib⁹ et gladiatorū muneribus ludorū: venationūq; apparatu pecunias profundūt i cas res: qz memoria aut breuē aut nullā sunt relicturi oīno. Liberales aut q̄ suis facultatib⁹: aut captos a p̄donib⁹ redimūt: aut es alienū suscipiūt amico: aut in filiarū collocatiōe adiuuāt: aut opitulānt vel i re querēda vel augēda.

Sonitu dicitur sonitū dicitur quod quominū dicitur

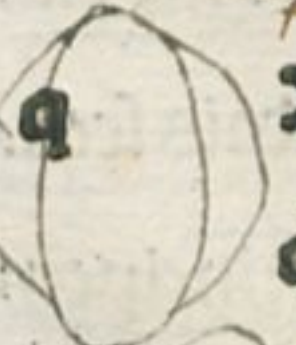
Itagz miroz qd i mentē venerit Theophrasto: i eo libro que de diuitijs scripsit: i q̄ multa p̄clare illis absurdū. Est em multo i laudanda magnificētia et apparatōe pp̄tariū munerū: taliūq; sumptuū facultatē fructū diuitiarū putat. Mibi aut ille fructus liberalitatis: cui⁹ exēpla pauca posui: multo z maior videt⁹ certior. Quāto Aristoteles graui⁹ z veri⁹ nos rebēdit q̄ bas effusiōes pecūiarū nō admīremur q̄ sūt ad multitudine delinēda.

Ac hi q̄ ab hostib⁹ obsident: si emere aque sectariū mna cogent hoc p̄rio incredibile nobis videri: oēsq; mirari: s; cū attēderit veniā necessitati dari bis imanib⁹ iacturis ifinitisq; sumptib⁹ nihil nos magnope mirari: cū p̄sertim nec necessitati subueniat: nec dignitas augeat. ipsaq; illa delinitio multitudis ad breue exiguūq; sit tps: eaq; a leuissimo qz anto in q̄ tñ in ipso vna cū faciatē memoria qz moriat voluptatē. bñ etiā colligit bec pueris z mulierculis: z seruis: et seruo sumillis liberis ēē grata. S: aui vobomini: et ea q̄ fiunt iudicio certo ponderati: probare posse nullo modo.

De edilitijs muneribus.
Quāq; itelligo i nra ciuitate inueterasse iā bonis t̄pib⁹: vt splendor edilitatū ab optis viris postulet. Itaq; et P. Crassus cū cognoue diues: cōplis: functus est edilitio maris munere. Et paulo post Lu. Crassus cū oim boim moderatissimo Q. Mutio magnificētissima edilitate funct⁹ est. Deinde L. Claudius Appij filius. Multi post Lu

Bij

Interpretatio

Interpretatio

Interpretatio

quod nuntio

ca que

ambos

Offitiorum Tullij

Culli Hortensii Syllan. Des aut P. Lentulus: me consul: vicit superiores.

Huc etiam Scavrus imitat. Magnificetissima vo nri Pompei munera

sedo consulatu: in qb oib qd mihi placet vides. Vitanda tñ est suspitio

avaritie. Nam Marco boni ditissimo ptermisso edilitat: cõsulatus

repullam attulit. Quare etsi postulat a populo: bonis viris nõ desiderã

tibus atñ approbatib: faciendũ est mō p facultatib: nosipi vt fecimus

Et si qñ aliq res maior aut vtilior populari largitide acquiri: vt Dresti

nuper prædia i semitis decie noie magno honori fuerit. Nec Marco qdẽ

Seio vitio datũ est q i caritate annone asse modiu pplo dedit. Magna

em se et inueterata inuidia (nec turpi iactura: qñ erat edilis nec maria) li

beravit. Sz bonori summo nuper nro Miloni fuit q gladiatorib: em

ptis reip. causa: q salute nra cõtinebat: oes P. Clodij conatus furo: esq

cõpressit. Causa igit largitionis est: si aut necesse est aut vtile. In his aut

ipsis mediocritatis regula optia est: Lu. qdẽ P. Philippus Quinti Fabij fi

lius: vir magno ingenio: imp: unisq: clar: gloriari solebat se sine vilo mu

nere adeptum esse oia q habent amplissima. Dicebat idẽ Cotta Curio:

Nobis qz licet in h quodã mō gloriari. Nã p amplitudie bonorũ qz aut

ctis suffragijs adepti sumus nro qdẽ anno: qd ptingit eoz nemini qz mō

noiani: sane erigunt sumpt: edilitat: fuit. Atqz etiã ille impese meliores

sunt muri: naualia: portus: aquarũ duct: oiaqz que ad vsum reip. ptinet

Quaqz qd pñs tanqz i manu dat iucundius est: tñ h in posterũ gratiora

sunt: theatra: portic: noua tẽpla: verecũdus rephedo ppter Pompeiũ.

Sz doctissimi nõ probat. vt z h ipse Paneti: quẽ multũ i his lib: is secũ

tus sum: nõ interptat: et P. Valerius Demetrius q Pericle principem

Betie vituperabat qd tantã pecuniã in pclara illa ppylea proiecit. Sz

de hoc genere toto in his libris quos de rep. scripsi diligẽter est disputa

tum. Tota igit ratio taliũ largitionũ genere vitiosa est tpib: necessaria z

Handwritten marginal notes on the left side of the page, providing commentary on the main text.

Handwritten note at the bottom left corner: "Dionysius la..."

Handwritten marginal notes on the right side of the page, providing commentary on the main text.

Liber Secundus.

Etiam ipsa ad facultates accommodanda: et mediocritate moderanda est. Alterum genus largiendi quod a liberalitate proficiscit

In illo autem altero genere largiendi quod a liberalitate proficiscit non uno modo in disparibus causis affecti esse debent. Alia causa est eius quod calamitate premittit: et eius quod res meliores quam nullis suis rebus adversis

propensior benignitas esse debet in calamitosos: nisi forte erunt digni calamitate. In his tamen quod se adiuvari volunt: non ut ne affligantur: sed ut altiore gradu

ascendant: restricti nullo modo esse debent. Sed in diligendis idoneis iudicium et diligentiam adhibere. Nam perclare Ennius bene facta male locata male facta

arbitror. Quod autem tributum bono viro et grato in eo tamen in ipso fructus est cum etiam ex ceteris. Temeritate enim remota gratissima est liberalitas: eoque etiam

studiosius plerique laudant quam summi cuiusque bonitas commode profugium est omnium. Danda igitur opera est: ut his beneficiis quam plurimos afficiam: quam liberis posterisque

prodat memoria: ut his ingratis esse non liceat. De his enim inmemores beneficii oderunt: eaque iniuria in deterrenda liberalitate sibi etiam fieri eumque qui facit

commemorem hostem tenuiore putat. Atque si benignitas etiam reip. utilis est redimere e seruitute captos: locupletari tenuiores: quod quidem vulgo solitum fieri ab ordine

senso in ordine Crassi scriptum copiose videmus. Namque consuetudinem benignitatis largitioni munerum antepono. Nec est grauius homini atque magnorum: illa quasi assentatorum populi multitudinis leuitate et voluptate quasi

titillantium. Conueniet autem tamen in dando munificum esse: tamen in erigendo non acerbum: in obsequio reprobando: vendendo: emendo: producendo: locando: in vicinitatibus

et consiniis equum et facile multa multis de iure suo concedere: a libris vero quantum liceat et nescio an paulo plus etiam quam liceat obhorrentem. Est enim non modo liberale paulum nonnunquam de suo iure decedere sed interdum etiam fructuosum.

Namque habenda autem est ratio rei familiaris: quam quidem delabi sinere flagitiosum sum est: sed ita ut illiberalitatis auarique absit suspicio. Posse enim liberam

delabi: et ut auarum suspensio tollatur. B III

Dispositio de largitione... que a prodigiositate oritur... videntur ad aliud genus se attingit quod a liberalitate vera et recta manat... quod tali utendi sit doret... quod pro hoc huiusmodi... de debentur exponitur... quod magis in ea sit ad hoc tendendum

Præcipue diligenti in iudicio... tamquam an tales qui honores... videntur sint idonei et digni... ut eisdem optineant illa alibi... est quod videntur quod pro... dat sententia Ennii...

Præcipue diligenti in iudicio... tamquam an tales qui honores... videntur sint idonei et digni... ut eisdem optineant illa alibi... est quod videntur quod pro... dat sententia Ennii...

Præcipue diligenti in iudicio... tamquam an tales qui honores... videntur sint idonei et digni... ut eisdem optineant illa alibi... est quod videntur quod pro... dat sententia Ennii...

Præcipue diligenti in iudicio... tamquam an tales qui honores... videntur sint idonei et digni... ut eisdem optineant illa alibi... est quod videntur quod pro... dat sententia Ennii...

Præcipue diligenti in iudicio... tamquam an tales qui honores... videntur sint idonei et digni... ut eisdem optineant illa alibi... est quod videntur quod pro... dat sententia Ennii...

Vertical marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'Circiter erat ex ordine...', 'Circiter erat ex ordine...', 'Circiter erat ex ordine...'

Vertical marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'Dispositio de largitione...', 'Præcipue diligenti in iudicio...', 'Præcipue diligenti in iudicio...'

Offitiorum Tullij

titate uti nō spoliante se patrimonio: nimirū est pecunie fructus maximus
 Recte etiā a Theophrasto est laudata hospitalitas. Est em̄ ut mihi vide
 tur valde decorū patere domo boim̄ illustriū: illustribus hospitibus. Idq̄
 etiā reip. est ornamēto: boies externos h̄ liberalitatis genere in urbe nr̄a
 nō egere. Est etiā vebemēter vtile bis q̄ boneste posse multa volūt p̄ hos-
 pites apud externos populos valere opib⁹ ⁊ gr̄a. Theophrastus scribit
 quidē Limonē Athenis etiā in suos curiales Laciades hospitalem fui-
 sse. Ita enim dicit instituisse et villicis imperavisse: ut omnia preberētur
 quicumq̄ Laciades in villam suam diuertisset.

Alterum genus liberalitatis qd̄ opera prestat

Q De aut̄ opa: nō largitiōe: bñficia dant: h̄ tum i vniuersam rēp.
 tū in singulos ciues p̄ferunt. Nam in iure cauere: cōsilio iuuare:
 atq̄ h̄ sciētie genere p̄desse q̄ pluris: vebemēter et ad opes augendas p̄ti-
 net et ad gr̄as. Itaq̄ cū multa p̄clara maiorū: tū q̄ optie cōstituti iuriscui-
 lis summo semp̄ i bonore fuit cognitio: atq̄ interpretatio: quā qd̄e añ h̄ac
 p̄sulationē tpm̄ i possessiōe sua p̄cipēs retinuerūt. nūc vt bonotes: vt ois
 dignitat⁹ gradus: sic bui⁹ sciētie splēdor: delet⁹ est. Idq̄ eo indignius q̄ eo
 tpe h̄ p̄tigit: cū is eet q̄ oēs superiores: q̄ bonore par esset: sciētia facile vi-
 cisset. Nec igit̄ opa grata multis: ⁊ ad beneficijs astringēdos boies accom-
 modata. Atq̄ bui⁹ arti finitā est dicēdi grauior: facultas et gratior: ⁊ or-
 natior. Quid em̄ eloquētia laudabili⁹ et prestabili⁹: vel admiratiōe audi-
 entiū: vel spe indigentū: vel eorū q̄ defensi sunt gr̄a. Quicq̄z ḡ a maiorib⁹
 bus nr̄is est i tota dignitate p̄cipat⁹ datus. Diserti igit̄ boies et facile
 laborātis: qd̄q̄ in patrijs est moribus multorū causas ⁊ non grauate s̄z
 gratuito defendētis: bñficia ⁊ patrocinia late patēt. Admonebat me res
 vt h̄ q̄z loco intermissionē eloquētie: nō dicā interitū: deplorarē: ni vererer
 ne de me ipso aliqd̄ viderer queri. S̄z tñ videmus quibus extinctis ora

Laudat Theophrastum laudat hospitalitatem

Curiales enim ex tribu Caradatum in quos summa hospitalitas exercitur de q̄ vult maxime h̄ de pietate q̄ pietatis

Operis dignitas de maximam libertate transiit ad aliam que consistit in opa atq̄ industria que dicitur exerceri p̄mo in vniuersam rēp. secundo in singulos hoies ⁊ idē dicitur p̄desse aliam maxime artem modatissimā cū ad hoies bñficia astringendos p̄fecta eloquētia amittit que d̄ gr̄a ⁊ ornatior ⁊ q̄ h̄ in opa exhibenda cū debet amitti

Concludit de opa inestimabilis

Ut in oratione que fit in aliquo retere nos digna in maxima promulganda

pro decore p̄matem/ vni suo fuedubio forma vltimas

in libro que scribit de p̄cipua ⁊ benigna hospitalitate p̄cipuo p̄cipua ⁊ benigna hospitalitate p̄cipuo p̄cipua ⁊ benigna hospitalitate p̄cipuo

in bono suo quo a vniuersa via se distinxit

labore industria

De aut̄ opa: nō largitiōe: bñficia dant: h̄ tum i vniuersam rēp.

tū in singulos ciues p̄ferunt. Nam in iure cauere: cōsilio iuuare:

atq̄ h̄ sciētie genere p̄desse q̄ pluris: vebemēter et ad opes augendas p̄ti-

net et ad gr̄as. Itaq̄ cū multa p̄clara maiorū: tū q̄ optie cōstituti iuriscui-

lis summo semp̄ i bonore fuit cognitio: atq̄ interpretatio: quā qd̄e añ h̄ac

p̄sulationē tpm̄ i possessiōe sua p̄cipēs retinuerūt. nūc vt bonotes: vt ois

dignitat⁹ gradus: sic bui⁹ sciētie splēdor: delet⁹ est. Idq̄ eo indignius q̄ eo

tpe h̄ p̄tigit: cū is eet q̄ oēs superiores: q̄ bonore par esset: sciētia facile vi-

cisset. Nec igit̄ opa grata multis: ⁊ ad beneficijs astringēdos boies accom-

modata. Atq̄ bui⁹ arti finitā est dicēdi grauior: facultas et gratior: ⁊ or-

natior. Quid em̄ eloquētia laudabili⁹ et prestabili⁹: vel admiratiōe audi-

entiū: vel spe indigentū: vel eorū q̄ defensi sunt gr̄a. Quicq̄z ḡ a maiorib⁹

bus nr̄is est i tota dignitate p̄cipat⁹ datus. Diserti igit̄ boies et facile

laborātis: qd̄q̄ in patrijs est moribus multorū causas ⁊ non grauate s̄z

gratuito defendētis: bñficia ⁊ patrocinia late patēt. Admonebat me res

vt h̄ q̄z loco intermissionē eloquētie: nō dicā interitū: deplorarē: ni vererer

ne de me ipso aliqd̄ viderer queri. S̄z tñ videmus quibus extinctis ora

Gannat Cisa ens tyrannus ⁊ bella multa quib⁹ summi h̄c erat ⁊ ora la erat ⁊ ora

affa fenti mri rito

Libet Secundus.

toribus: q̄ i paucis spes: q̄ in pauciorib⁹ facultas: q̄ in multis sit audacia.

Cum autē oēs nō possint: ne mlti q̄dē aut iuris periti esse aut disertī / licet

tn̄ opa pdesse multis: bñficia petentē: cōmēdantē iudicibus: m̄gratibus /

vigilantē pro re alteri: eos ipsos: q̄ aut cōsulūt aut defendūt rogantē. q̄ q̄

faciūt plurimū gratie psequunt: latissimeq; eorū manat industria Ad ill

lud nō sunt admonēdi. est em̄ i promptu: vt aniaduertāt cū alios iuuare

velint: ne q̄s offendant. Sepe em̄ aut eos ledūt: quos nō debēt: aut eos

quos nō expedit: si imprudētes negligētie est: si sciētes temeritat̄. Ut enī

dū etiā est excusatōe aduersus eos quos inuit⁹ offendas: quacūq; possis.

Quare id quod feceris necesse fuerit: nec aliter facere poteris. Certisq;

operis et offitij erit: quod violatum est: compensandum.

In offitio p̄stādo vir bon⁹ locupletī p̄ferēdus est

Ed cū i hoibus iuūadis: aut mores spectari aut fortuna soleat

dictū q̄dē est procliuē: itaq; vulgo loquunt: sese in beneficijs col

locādis mores hoim: nō fortunā sequi. Donestā oratio est S; q̄s est tan

dem q̄ in opis et optimi viri cause: nō anteponat in opa danda gratiam

fortunati et potētis. A quo em̄ expeditio: et celerio: remuneratio fore v̄

det: in eo fere est volūtas nostra p̄p̄sio. Sed aniaduertēdū est diligētī

que natura rerū sit. Nimirū em̄ inops ille si bonus est vir: etiam si referre

gratiā nō potest. habere certe p̄t. Commode aut quicūq; dixit pecuniā

qui habeat nō reddidisse: et q̄ reddiderit nō habere. B: gratiam autē et qui

reddiderit habere: et qui habeat restulisse. At qui se locupletes: bonorū

tos: beatos putant: bi ne obligari quidē beneficio volunt: qui etiam be

neficiū se dedisse arbitrant: cū ipsi (quāuis aliquid magnum acceperit)

eque etiā a se aut postulari: aut expectari aliquid suspiciant. Patrocinio

vero se v̄fos aut clientes appellari mortis instar putant. At v̄ ille ter

nūis cū q̄d factum sit: sese spectatū nō fortunam putat: non modo illi qui

trattandi ho
pauca dicendi
Cognosce supra dicitur hōm
Cognosce prodeffe m̄
cūq; y eloquentia q̄ q̄
nō oēs m̄fomle ralle
pud aut cū d̄ferti d̄ca
m̄ d̄at tales hoies enī
posse prodeffe opa: m̄
bñficia pro alijs petūt
y eos q̄mendat m̄ d̄ib⁹

at Cesa
amib⁹
r̄mha
l̄m̄t
ia op̄t
y oia
erat
ep̄lorat
notū nō
l̄m̄t
e a

affat quādo
seruādo que
m̄f̄rebat m̄
reip̄ auctore

Offitium Tullij

de
no 2 bnfim
quod fortis
nam fortis

in proposito psumat
sz ponit habundā esse
zaz mox qd dicitur
ex eo manet nobis
gratia

qui bnfim ei dicitur
est meritis: sz etiā illis a qb^o expectat: eget em̄ multis: gratū se videri stū
det. Neqz em̄ v̄bis auget suū nūm^o: si q̄ forte fungit: sed extenuat. Viden
dūqz illud idē: qz si opulentū fortunatūqz defenderis: i illo vno aut in libe
ris ei^o manet grā Sin aut in opē pbū tū et modestū: oēs nō improbi bu
miles: qz magna i ppl^o multitudo est p̄sidiū sibi paratū vidēt. Quāob: ē
meli^o apud bonos qz apd fortū atos bnficiū collocari puto Danda oīno
opa est vt oi generi satisfacere possim^o Sz si res i cōtentionē veniet: nūm

Chimistocles in vita the
mistoris sic ait Chimisto
cles ex his qui filia vpora
p̄cedant fingi ac modesti
antiquis loquuti dicit
sz vni p̄missis indiget
magz qz p̄missis sine
vno querere

Themistocles est auctor: adhibēdus qz cū p̄suleret vtrū bono viro pau
per: aut min^o p̄bato diuiti filiā collocaret: ego inq̄t malo virū qz pecuniā
egeat qz pecuniā qz viro. Sed corrupti mores deprauatūqz sūt admiratio
ne diuitiaz: qz magnitudo qd ad vnuqueqz n̄m p̄tiet: illū fortasse adiu
uat qz habet: ne id qdē semp. Sz faciuare potētio: sane sit: honestior: v̄o

Quinte ena esse adiuu
dum sz sit vno bono
exhortat si nō fiat ob dmi
riat

quōd. Sz si etiā bon^o erit vir: ne impediāt diuitie qz minus iuuet: nō ne ad
iuuet: sit qz om̄e iudiciū: nō qz locuplet: sed qualis quisqz sit. Extremū aut
preceptū in beneficiis opaqz danda est: ne quid cōtra equitatē cōtendas:
ne quid pro iniuria: fundamentū em̄ perpetue cōmendationis et fame
est iniusticia: sine qua nihil potest esse laudabile.

Beneficia que ad vniuersos pertinent.

Postqz dixerunt de offitiis que
his dēferunt hic illa que ad
vniuersos i in reip p̄tinet
exp̄p̄tūm aggr̄bit

Ad qm̄ de eo genere bnficioz dictū est qz ad singulos spectāt de
inceps de his qz ad vniuersos. queqz ad rep. p̄tinet disputandū

Subditur hac v̄ta de bnf
ficioz cōsiderandū in reip:

est. Eorū aut ipoz p̄tū eiusmōi sunt: vt ad vniuersos ciues p̄tineat parti
singulos: vt attingant qz sunt etiā gratiora. Danda est opa oīno si possit

Quo vniuersis i singulis casu
lenidū sit hoc v̄t id reip
habeat qz vt cōueniēz in
profusa largitio norma est
no reip: quod probat exp̄
plo Can helij i p̄bly stat

vniuersos: nec min^o vt etiā singulis cōsulat Sz ita vt ea res aut p̄sit aut cer
tene obit reip. E. Delij et P. Bracchi frumētaria magna largitio fuit

Aliud dat p̄ceptū reip
gerentibus

et haudiebat igū erarium Modica Marci Octanij et reip. tolerabilis et

plebei necessaria. ergo et ciuib^o et reip. salutaris. Imp̄m̄is aut videndū

erit ei qz reip. administrabit: vt suū quisqz teneat: neqz de bonis p̄uato

de salute attulit vniuersis qui aggr̄bit
i reip: que oībz cōsulē debet

Liber Secundus.

... publice diminutio fiat. Permittiole em Philippo i tribunatu: cu lege agraria ferret: qua tñ antiqri facile passus est: et in eo veheementer se moderatu pbuit: s; cu i agedo multa a poplariter: tu illd male dixit no ee i ciuitate duo milia hoim q re haberet. Capitalis oro est ad equatione bonoru primis: q peste q pot esse maior: hac em ob causam maxie vt sua tuerent/ resp. ciuitatesq; constitute sunt. Na etsi duce natura cōgregabant hoies: tñ spe custodie reru suaru v: biu psidia querebat. Danda etiā opa est: ne (qd apud maiores nros sepe fiebat. ppt erarij tenuitate: assiduitateq; bello) tributu sit pferedu. idq; ne eueniat multo ante erit prouidendu. Sin qua necessitas hui' muneris alicui reip. obuenerit (malo em alteri q nre) ominari: neq; em tm de nra: sed de omi rep. dispuo) danda erit opera vt oes intelligat (si salui esse velit) necessitati esse parendu. Atq; etiā oes qui remp. gubernabūt: cōsulere debebunt: vt earu reru copia sit que sunt necessarie. Quarū qualis apparitio fieri soleat et debeat: nō est necesse disputare. Est enim in promptu: tantum locus attingendus fuit.

Auaritia vacare debent qui muneribus

publicis funguntur.

Aput aut est i omi. pcuratiōe negotij et muneris publici vt auaritie pellat etiā minima suspitio. Utinā inqt L. Pontio Samnis ad illa tpa fortua me fuasset: et tuc eem nat' qñ romani dona acciperent cepissent nō eem passus diutius eos ipare: nec illi qdē m'ra secl'a expectanda fuerūt. Modo em h' malū i hac remp. inuasit: itaq; facile patior tuc potius Pontiu fuisse: siquidē in illo tm fuit robor'. Nondū centū et decē an

ni sunt cū de pecunijs repetūdis a Lucio Pisone lata est lex: n'la antea

cū fuisset. Antea postea tot leges: et prie queq; durior: s; tot rei: tot dā

nati: tm italicū bellū ppt iudiciozū metū excitatū: tanta sublat' legibus

et iudicijs expilatio: direptioq; sociozū: vt in beallitate aliozū non in nra

omniat romane p'licitate: hysq; admittit' p vni legi agrarij q; summatim lat. lege q; t'bit. vt equa pte m'ra p'uenit finati q; equi p'nt ordmē essent: n' deinde p'missa p'nt omnia hanc nō possi nati italicū p'nt a roma mō deficeret q; hie magna bella p'nt oia m' italos q; romanos

lono quare no possit cu v'it maior q' illa erat oro

quomod' agitur/ idend' m'ro non voluerat notat qui p'ole f'ant q' optima t'is q' in p'no tribunatu legem agraria fl'abo h'nt q' defunctat q' agr' m'gria m'q; posside' h'it ut s; q'ingenta Et hoc idco conat' q' ut lo' loqu'nt' n' p'om'p'it' q' m'it'ant' q' si nō p'o t'uss' qu'it' h'ab' q' s'm erat

omniat in tali quid' p'nti p'nti q'nti

examo schattunge

omniat in tali quid' p'nti p'nti q'nti

lono quare no possit cu v'it maior q' illa erat oro

Offitiorum Tullii

virtute valeam. Laudat Apbicanu Panetius q fuerit abstinens: qd ni

laudet: s; i illo alia maiora. Laus em abstinētie nō boīs est solū: sed etiā

ipm illoz. Omī Macedonū gaza: q fuit maria: potit est Paulus tm in

erariū pecunie iuerit: vt vni impatoris preda finē attulerit tributorū. at

nihil i domū suā intulit pter memoriā noīs sempiternā. Imitatus pa

trē Apbicanus: nihil locupletio: Carthage eversa quidē ei collega i cen

sura fuit Lu. Mumius: nunq̄ copiosior: cū copiosissimā urbē funditus

sustulisset: Italiā ornare q̄ domū suā maluit: quanq̄ italia ornata: do

mus ipa videt mibi ornatio. Nullū igit vitiū tetrius (vt eo vnde egressa

est referat se oīo) q̄ avaritia: p̄fert in p̄cipib et temp. gubernatibus.

Dabere em questui temp. nō mō turpe ē s; sceleratū etiā et nefariū: itaq̄

q̄ Apollo Pythius oculo edidit Spartā nulla re alia nisi avaritia esse

periturā. Id videt nō solū Lacedemoniis: s; et oībus opulētis pp̄lis p̄di

kisse. Nulla aut re cōciliare facilius beneuolētia multitudis p̄nt bi q̄ reipu.

p̄sunt: q̄ abstinētia et continētia. Qui vō se populares volūt: ob eāq̄ cau

sam aut agrariā rē tentāt: vt possessores pellant suis sedibus: aut pecuni

as creditas debitoribus cōdonandas putāt: labefactāt fundamenta reip.

cōcordiā primū tollūt: q̄ eē nō pōt cū alijs adimunt alijs cōdonant pecun

nie. Deinde equitatē: que tollit oīs: si habere suū cuiq̄ nō licet. Id em est

pp̄riū: vt supra dixi: ciuitatis atq̄ vrbis vt sit libera et non sollicita sue rei

cuiusq̄ custodia: atq̄ in hac pernitiē reip. ne illam quidē consequunt quā

putāt gloriā. Nam cui res erepta est: inimicus cui data est: etiā si dissimi

lat se accipere voluisse: et maxie in pecunijs creditis occultat suū gaudium:

ne videat nō fuisse soluēdo. At vō ille q̄ accipit iniuriā: et meminit: et p̄e

se fert dolore suū: nec si plures sunt bi qb̄ improbe datū ē. ... illi quibus

iniuste ademptū est: iccirco plus etiā valēt: nō em nūero hec iudicant sed

pondere. Quā aut hāt equitatē: vt agrū multīs annis aut etiā seculis an

Paulus tunc in Macedonia... erariū pecunie iuerit... nihil i domū suā intulit... trē Apbicanus... sursura fuit Lu. Mumius...

mus ipa videt mibi ornatio... est referat se oīo... Dabere em questui temp... q̄ Apollo Pythius...

periturā. Id videt nō solū Lacedemoniis... kisse. Nulla aut re cōciliare facilius...

p̄sunt: q̄ abstinētia et continētia... sam aut agrariā rē tentāt... as creditas debitoribus...

cōcordiā primū tollūt... nie. Deinde equitatē... pp̄riū: vt supra dixi...

cuiusq̄ custodia: atq̄ in hac pernitiē reip... putāt gloriā. Nam cui res erepta est...

Handwritten marginal notes in Latin, providing commentary on the main text. Includes phrases like 'virtute valeam', 'Laudat Apbicanu Panetius', etc.

Probat quod virtutes tollunt se melius equitatem

Liber Secundus.

te possessum: q nullu habuit: habeat: q aut habuit amittat. At ppter h is

Ex hoc tempore erat iurie genus Lacedemonij Lyfandru Epboru expulerunt. Agin regē: qd

nunq̄ antea apud eos acciderat: necauerunt. Ex q̄ eo tpe tante disco: die

secute sunt: vt tyranni existeret: et optiates exterminarent: et pclarissime

constituta resp. delaberet. Nec vo solū ipsa cecidit: s; etiā reliquā Brietiam

eyertit contagiōib⁹ maloz: q̄ a Lacedemonijs pfecte manarūt latius.

Quid nros Bracchos Lyberij Bracchi summi viri filios: Apbricans

nepotes: nōne agrarie cōtentiōes pdiderūt. At vo Arat⁹ Sicyoni⁹ iure

laudat: q̄ cū ei⁹ ciuitas quiquagita annos a tyrannis teneret: pfect⁹ Ar

gis Sicyo nē: clādestino introitu vrbe est potit⁹. Cūq; tyrannū Metho

deū iprouiso oppssisset: sexcetos epules: q̄ fuerāt ei⁹ ciuitat⁹ locupletissimi

restituit: remq; publicā aduetu suo liberauit. S; cū magnā aniaduertes

rit i bonis et possessiōibus difficultatē: q̄ et eos q̄s et ipse restituerat (q̄z

bona alij possiderāt) egere iniquissimū arbitrabat: et quiquagita annoz

possessiōes mouere nō nimis equū putabat. ppterea q̄ tam lōgo spatio

multa hereditatib⁹: multa emptiōib⁹: multa dotibus detinebant: sine in

iuria iudicauit neq; illis adimi: neq; bis nō satisfieri q̄z illa fuerant oport

tere. Cū igit statuisset op⁹ eē ad eam rē pstituedam pecunia: Alexandria

se pficisci velle dixit: rēq; integrā ad reditū suū iussit esse. Isq; celeriter ad

Ptholomeū suū hospite venit: q̄ tū regnabat alter post Alexandria con

ditam: cui cū exposuisset patriam se liberare velle: causamq; docuisset: a

rege apulēto vir summ⁹ facile impetravit: vt grandi pecunia adiunaret.

Quā cū in Sicyonē attulisset: adhibuit sibi in cōsiliū quidecem p̄cipes

cū quib⁹ causas cognouit: et eoz q̄ aliena detinebant: et eoz q̄ sua amise

rant: p̄fecitq; estimandis possessiōibus: et vt persuaderet alijs vt pecu

niam accipere mallēt: possessiōibus cederent: alijs vt cōmodius putarēt

nūerari sibi qd̄ tanti esse q̄ suū recuperare. Ita perfectum est vt omnes.

Ex hoc tempore erat iurie genus Lacedemonij Lyfandru Epboru expulerunt. Agin regē: qd nunq̄ antea apud eos acciderat: necauerunt. Ex q̄ eo tpe tante disco: die secute sunt: vt tyranni existeret: et optiates exterminarent: et pclarissime constituta resp. delaberet. Nec vo solū ipsa cecidit: s; etiā reliquā Brietiam eyertit contagiōib⁹ maloz: q̄ a Lacedemonijs pfecte manarūt latius. Quid nros Bracchos Lyberij Bracchi summi viri filios: Apbricans nepotes: nōne agrarie cōtentiōes pdiderūt. At vo Arat⁹ Sicyoni⁹ iure laudat: q̄ cū ei⁹ ciuitas quiquagita annos a tyrannis teneret: pfect⁹ Ar gis Sicyo nē: clādestino introitu vrbe est potit⁹. Cūq; tyrannū Metho deū iprouiso oppssisset: sexcetos epules: q̄ fuerāt ei⁹ ciuitat⁹ locupletissimi restituit: remq; publicā aduetu suo liberauit. S; cū magnā aniaduertes rit i bonis et possessiōibus difficultatē: q̄ et eos q̄s et ipse restituerat (q̄z bona alij possiderāt) egere iniquissimū arbitrabat: et quiquagita annoz possessiōes mouere nō nimis equū putabat. ppterea q̄ tam lōgo spatio multa hereditatib⁹: multa emptiōib⁹: multa dotibus detinebant: sine in iuria iudicauit neq; illis adimi: neq; bis nō satisfieri q̄z illa fuerant oportere. Cū igit statuisset op⁹ eē ad eam rē pstituedam pecunia: Alexandria se pficisci velle dixit: rēq; integrā ad reditū suū iussit esse. Isq; celeriter ad Ptholomeū suū hospite venit: q̄ tū regnabat alter post Alexandria con ditam: cui cū exposuisset patriam se liberare velle: causamq; docuisset: a rege apulēto vir summ⁹ facile impetravit: vt grandi pecunia adiunaret. Quā cū in Sicyonē attulisset: adhibuit sibi in cōsiliū quidecem p̄cipes cū quib⁹ causas cognouit: et eoz q̄ aliena detinebant: et eoz q̄ sua amise rant: p̄fecitq; estimandis possessiōibus: et vt persuaderet alijs vt pecu niam accipere mallēt: possessiōibus cederent: alijs vt cōmodius putarēt nūerari sibi qd̄ tanti esse q̄ suū recuperare. Ita perfectum est vt omnes.

Donit ex hoc tempore erat iurie genus Lacedemonij Lyfandru Epboru expulerunt. Agin regē: qd nunq̄ antea apud eos acciderat: necauerunt. Ex q̄ eo tpe tante disco: die secute sunt: vt tyranni existeret: et optiates exterminarent: et pclarissime constituta resp. delaberet. Nec vo solū ipsa cecidit: s; etiā reliquā Brietiam eyertit contagiōib⁹ maloz: q̄ a Lacedemonijs pfecte manarūt latius. Quid nros Bracchos Lyberij Bracchi summi viri filios: Apbricans nepotes: nōne agrarie cōtentiōes pdiderūt. At vo Arat⁹ Sicyoni⁹ iure laudat: q̄ cū ei⁹ ciuitas quiquagita annos a tyrannis teneret: pfect⁹ Ar gis Sicyo nē: clādestino introitu vrbe est potit⁹. Cūq; tyrannū Metho deū iprouiso oppssisset: sexcetos epules: q̄ fuerāt ei⁹ ciuitat⁹ locupletissimi restituit: remq; publicā aduetu suo liberauit. S; cū magnā aniaduertes rit i bonis et possessiōibus difficultatē: q̄ et eos q̄s et ipse restituerat (q̄z bona alij possiderāt) egere iniquissimū arbitrabat: et quiquagita annoz possessiōes mouere nō nimis equū putabat. ppterea q̄ tam lōgo spatio multa hereditatib⁹: multa emptiōib⁹: multa dotibus detinebant: sine in iuria iudicauit neq; illis adimi: neq; bis nō satisfieri q̄z illa fuerant oportere. Cū igit statuisset op⁹ eē ad eam rē pstituedam pecunia: Alexandria se pficisci velle dixit: rēq; integrā ad reditū suū iussit esse. Isq; celeriter ad Ptholomeū suū hospite venit: q̄ tū regnabat alter post Alexandria con ditam: cui cū exposuisset patriam se liberare velle: causamq; docuisset: a rege apulēto vir summ⁹ facile impetravit: vt grandi pecunia adiunaret. Quā cū in Sicyonē attulisset: adhibuit sibi in cōsiliū quidecem p̄cipes cū quib⁹ causas cognouit: et eoz q̄ aliena detinebant: et eoz q̄ sua amise rant: p̄fecitq; estimandis possessiōibus: et vt persuaderet alijs vt pecu niam accipere mallēt: possessiōibus cederent: alijs vt cōmodius putarēt nūerari sibi qd̄ tanti esse q̄ suū recuperare. Ita perfectum est vt omnes.

Offitiorum Tullij

Condat pendenda... constituta concordia sine querela discederet. Q viru magnu dignuq: qui in... nra rep nat esset. Sic par est agere cu civibus: no vt bis la vidim? basta... in foro ponere et bona civiu voci subiacere p conis. At ille grecus id qd fu... it sapietis et prestatis viri oibus consulendu putavit. Ea q est summa ro et... sapietia summi civis comoda civiu defendere: no diuellere: atq oes equi... tate eade continere. Habitat gratis in alieno Quid ita: vt cu ego emerim:... edificauerim: tuear: impeda: tu me inuito fruare meo: qd e aliud alijs sua... eripere: alijs dare aliena. Tabule vo nove qd hnt argumenti: nisi vt emas... mea pecunia fundu eu tu habeas: ego no habeas pecunia. Quob re ne sit... es alienu qd reip noceat providendu est: qd multis ronib? caneri potest... si no fuerit: vt locupletes suu perdit: debitores lucent alienu. Nec em vl... la res vehementius reip continet q fides: q esse nulla pot nisi erit necessa... ria solutio reru creditaru. Nunq em vehementius actu est q me consule: ne... solueret armis et castris tentata res est ab omni genere hoim et ordine:... quibus sic restiti: vt hoc tantu malu de repu. tolleret. Nunq nec maius... es alienu fuit: nec melius nec facili? dissolutu est. Ifraudendi em sublata... spe: soluedi necessitas consecuta est. At vero hic noster victor: nunc quide... victus: q cogitaret ea perfecit: cu eius iam nihil interesset: tanta in eo pec... candi libido fuit: vt hoc ipi eum delectaret peccare: etia si causa no esset.

Handat pendenda... Romana q summa erat... nra rep nat esset... in foro ponere et bona... it sapietis et prestatis... sapietia summi civis... tate eade continere... edificauerim: tuear: impeda: tu me inuito fruare meo: qd e aliud alijs sua... eripere: alijs dare aliena... mea pecunia fundu eu tu habeas: ego no habeas pecunia... es alienu qd reip noceat providendu est: qd multis ronib? caneri potest... si no fuerit: vt locupletes suu perdit: debitores lucent alienu... la res vehementius reip continet q fides: q esse nulla pot nisi erit necessa... ria solutio reru creditaru... solueret armis et castris tentata res est ab omni genere hoim et ordine:... quibus sic restiti: vt hoc tantu malu de repu. tolleret... es alienu fuit: nec melius nec facili? dissolutu est... spe: soluedi necessitas consecuta est... victus: q cogitaret ea perfecit: cu eius iam nihil interesset: tanta in eo pec... candi libido fuit: vt hoc ipi eum delectaret peccare: etia si causa no esset.

Handat pendenda... Romana q summa erat... nra rep nat esset... in foro ponere et bona... it sapietis et prestatis... sapietia summi civis... tate eade continere... edificauerim: tuear: impeda: tu me inuito fruare meo: qd e aliud alijs sua... eripere: alijs dare aliena... mea pecunia fundu eu tu habeas: ego no habeas pecunia... es alienu qd reip noceat providendu est: qd multis ronib? caneri potest... si no fuerit: vt locupletes suu perdit: debitores lucent alienu... la res vehementius reip continet q fides: q esse nulla pot nisi erit necessa... ria solutio reru creditaru... solueret armis et castris tentata res est ab omni genere hoim et ordine:... quibus sic restiti: vt hoc tantu malu de repu. tolleret... es alienu fuit: nec melius nec facili? dissolutu est... spe: soluedi necessitas consecuta est... victus: q cogitaret ea perfecit: cu eius iam nihil interesset: tanta in eo pec... candi libido fuit: vt hoc ipi eum delectaret peccare: etia si causa no esset.

Handat pendenda... Romana q summa erat... nra rep nat esset... in foro ponere et bona... it sapietis et prestatis... sapietia summi civis... tate eade continere... edificauerim: tuear: impeda: tu me inuito fruare meo: qd e aliud alijs sua... eripere: alijs dare aliena... mea pecunia fundu eu tu habeas: ego no habeas pecunia... es alienu qd reip noceat providendu est: qd multis ronib? caneri potest... si no fuerit: vt locupletes suu perdit: debitores lucent alienu... la res vehementius reip continet q fides: q esse nulla pot nisi erit necessa... ria solutio reru creditaru... solueret armis et castris tentata res est ab omni genere hoim et ordine:... quibus sic restiti: vt hoc tantu malu de repu. tolleret... es alienu fuit: nec melius nec facili? dissolutu est... spe: soluedi necessitas consecuta est... victus: q cogitaret ea perfecit: cu eius iam nihil interesset: tanta in eo pec... candi libido fuit: vt hoc ipi eum delectaret peccare: etia si causa no esset.

Liber Secundus.

tipater tyrius stoicus: qui Athenis nuper mortuus est: duo precepta censet esse a Panetio premissa: valitudinis curatio et pecunie. Quas res a summo philosopho preteritas arbitror: quod essent faciles: sunt certe utiles. Sed valitudo sustentat notitia sui corporis: et observatio earum rerum que res aut prodesse soleat aut obesse: et continentia in victu omni: atque cultu corporis tuendi causa: et pretermittendis voluptatibus: postremo arte eorum: quorum ad scientiam hec pertinent. Res autem familiaris queri debet his rebus quibus abest turpitudine: conservari autem diligentia et parsimonia: iisdem etiam rebus auferri. Has res commodissime Xenophon socraticus persecutus est in e libro qui economicus inscribitur: que nos ista fere etate cum essemus qua es tu nunc in greco in latinum convertimus.

Comparatio duorum utilium inter se.

Ed utilitatum comparatio (quam hic locus erat quartum a Panetio premissus) sepe est necessaria. Nam et corporis comoda cum externis et externa cum corporis: et ipsa inter se corporis: et externa cum externis comparari solent. Cum externis corporis hic modo comparantur valere ut malis quam diues esse. Cum corporis externa hoc modo: diues esse potius quam maximus corporis viribus. Ipsa inter se corporis comparantur sic: ut bona valitudo voluptati anteposatur: vires celeritati. Externorum autem: ut gloria diuitiis: rectigalia viribus rusticis. Ex quo genere comparationis illud est Cathonis senis: a quo cum quereretur quid maxime in re familiari expediret: respondit bene pascere. Quid secundum: satis bene pascere. Quid tertium: bene vestire. Quid quartum: arare. Et cum ille qui quesierat dixisset: quid se ferari. tum Cato quid boiem inquit occidere. Et et multis alijs intelligi debet utilitatum comparationes solere fieri: recteque hoc adiunctum esse: quartum exquirendorum officiorum genus. Sed totum hoc de genere: de querenda: de collocanda pecunia: etiam de vteda comodius a quibusdam optis viris ad medium ianue sedentibus: quam ab vllis plebis vlla in

De Arte Stoici
qui 709 Panetium de philosopho
de Tyro velle pascere
messana pascere
quod a Panetio premissa dicitur de la
rat vnde duobus preceptis vtilibus vtrius
est vtilis que aut vtilia sunt aut
bona sunt. et bona sunt corpori
et vtilitudo vras pascendo et clara vras
bonis formis a se supra de honesto an
corporis et animi honesto sit an
honesto sit an honesto sit an honesto
et hoc an vtilis sit an vtilis: id
quod boni vtilitudo de duobus
vtilibus
quod a Panetio premissa dicitur de la
rat vnde duobus preceptis vtilibus vtrius
est vtilis que aut vtilia sunt aut
bona sunt. et bona sunt corpori
et vtilitudo vras pascendo et clara vras
bonis formis a se supra de honesto an
corporis et animi honesto sit an
honesto sit an honesto sit an honesto
et hoc an vtilis sit an vtilis: id
quod boni vtilitudo de duobus
vtilibus
quod a Panetio premissa dicitur de la
rat vnde duobus preceptis vtilibus vtrius
est vtilis que aut vtilia sunt aut
bona sunt. et bona sunt corpori
et vtilitudo vras pascendo et clara vras
bonis formis a se supra de honesto an
corporis et animi honesto sit an
honesto sit an honesto sit an honesto
et hoc an vtilis sit an vtilis: id
quod boni vtilitudo de duobus
vtilibus

quod a Panetio premissa dicitur de la
rat vnde duobus preceptis vtilibus vtrius
est vtilis que aut vtilia sunt aut
bona sunt. et bona sunt corpori
et vtilitudo vras pascendo et clara vras
bonis formis a se supra de honesto an
corporis et animi honesto sit an
honesto sit an honesto sit an honesto
et hoc an vtilis sit an vtilis: id
quod boni vtilitudo de duobus
vtilibus

hoi
Noto anno
ta doloze
volumolab

quod a Panetio premissa dicitur de la
rat vnde duobus preceptis vtilibus vtrius
est vtilis que aut vtilia sunt aut
bona sunt. et bona sunt corpori
et vtilitudo vras pascendo et clara vras
bonis formis a se supra de honesto an
corporis et animi honesto sit an
honesto sit an honesto sit an honesto
et hoc an vtilis sit an vtilis: id
quod boni vtilitudo de duobus
vtilibus

Offitiorum Tullij

Schola disputat. Sunt tamē ea cognoscenda. Pertinent enim ad utilitatē

de qua hoc libro disputatū est. Reliqua deinceps persequemur.

Marci Tullij Ciceronis de Offitijs Liber Tertius

Prefatio.

Vblum Scipionē Narce filieū qui primum Africa

nus appellatus est: dicere solitū scripsit Lato: qui fuit

fere eius equalis: nunq̄ se minus otiosum esse q̄ cū otio

sus: nec se minus solum q̄ cū solus esset. Magnifica vo

vox et magno viro et sapiēte digna: que declarat illū et i otio de negotijs

cogitare: et in solitudine secū loqui solitū: vt neq̄ cessaret vnq̄ et interdū

colloquio alterius nō egeret. Itaq̄ due res que languorem afferūt ceteris

illis: illū acuebāt: otium et solitudo. Velle et nobis hoc idē vere dicere lice

ret. S; si min⁹ imitatiōe tantā ingenij prestantiā cōsequi possumus: vos

luntate certe proxie accedimus. Nam et rep. forē sibusq̄ negotijs: armis

impijs: viq̄ phibiti: otiiū prosequemur. Et ob eā causam v: be relicta ru

ra peragrātes sepe soli sum⁹: sed nec otium hoc cū Africani otio nec soli

tudo cū illa cōparāda est. Ille em̄ requiescēs a rep. pulcherrimis muneri

bus otium sibi fumebat aliq̄: et a cetu hoim frequētiaq̄ interdū tanq̄

in portū se in solitudine se recipiebat. Nostrū autē otium negotij inopia

nec requiescēdi studio p̄stitutū est. Extincto em̄ senatu: deletisq̄ iudicijs:

qd est qd dignū nob̄ aut in curia aut in foro agere possum⁹. Ita q̄ in ma

xima celebritate atq̄ i oculis ciuiū quondā viximus: nūc fugiētes cōspe

ctum sceleratorū: quib⁹ oia redudāt: abdm⁹ nos quantum licet: 7 sepe so

li sum⁹. Sed q̄ sic ab hoibus doctis accepimus: nō solū ex malis minia

oportere eligere: s; etiā excerpere ex bis ipis si quid inesset boni: p̄pterea 7

otio fruo: (nō illo qdē quo debebat is q̄ quondā peperisset otiiū civitati)

nec eam solitudinem languere patior: quā mihi affert necessitas non vo

Interdū in hac...
Cicero in hac...
Laudans: deinde a rebus...
finitissimis ea dicit et nulla...
ea que in offitijs tradendis...
debet ut hōrē ea dicit: sicut...
a persona filij Bernicelenad...
caritat: cū in eo octava p̄m...
atq̄ exortatōe: idē ad adho...
pat et nihil t̄p̄ m̄rassid...
clari finat et facile fore...
ostendit vt profinat: idē ex...
exemplo vobiscum affir...
mat dicit solutus: idē se...
nūq̄ otiosū ēē q̄ in offi...
otiosū 7 nūq̄ nūq̄ solū...
q̄ in offi solū et si in forma...
p̄tē dicit vult t̄p̄ se ad sui...
būndā talia dicitur: 7 co p̄tē...
se id fuisse aut p̄tē otiiū in...
finata est vobiscum 7 iudicia...
debet 7 in nihil est agēdū...
in sua laude aut dicitur aut...
in foro 7 se vobiscum: s;...
in vni vni ingenij p̄stantia...
mutari dicitur.
Probat quare vobiscum pro...
me accedat 7 bella multa...
dicitur 7 corā auctorib⁹.

Interdū in hac...
Cicero in hac...
Laudans: deinde a rebus...
finitissimis ea dicit et nulla...
ea que in offitijs tradendis...
debet ut hōrē ea dicit: sicut...
a persona filij Bernicelenad...
caritat: cū in eo octava p̄m...
atq̄ exortatōe: idē ad adho...
pat et nihil t̄p̄ m̄rassid...
clari finat et facile fore...
ostendit vt profinat: idē ex...
exemplo vobiscum affir...
mat dicit solutus: idē se...
nūq̄ otiosū ēē q̄ in offi...
otiosū 7 nūq̄ nūq̄ solū...
q̄ in offi solū et si in forma...
p̄tē dicit vult t̄p̄ se ad sui...
būndā talia dicitur: 7 co p̄tē...
se id fuisse aut p̄tē otiiū in...
finata est vobiscum 7 iudicia...
debet 7 in nihil est agēdū...
in sua laude aut dicitur aut...
in foro 7 se vobiscum: s;...
in vni vni ingenij p̄stantia...
mutari dicitur.
Probat quare vobiscum pro...
me accedat 7 bella multa...
dicitur 7 corā auctorib⁹.

Ratio

Ratio

Ratio

Liber Tertius.

*Defecti sunt omni oratio voluntatem prope effectum et communitatem
utilitate et bono nihil in suo uno hinc mandantur
quod ad hoc beateq[ue]ri
ut fecit ipse ei*

luntas. Quamvis Ap[osto]lican[us] maior[is] laud[em] vel meo iudicio assequeretur

nullaten[us] ei[us] ingenij monumenta scribis: nullu[m] op[er]u[m] otij: nullu[m] solitudinis mun[us]

erat. Ex quo intelligi debet illu[m] metis agitatio[n]e investigatio[n]eque earu[m] reru[m] quae

cogitatio[n]e p[er]sequeretur: nec otiosum nec solu[m] vni[us] fuisse. Nos aut[em] qui non t[ame]n ro-

boris habem[us] ut cogitatio[n]e tacita a solitudine abstrahamur: ad hanc scri-

bendi opera[m] om[n]e studiu[m] cura[m]q[ue] convertim[us]. Itaque plura brevi t[em]pore eversa/

quae multis annis stante rep[er]ta scripsimus. Sed cum tota p[ar]te mihi Licero fru-

giferam et fructuosa: nec vlla pars eius inculta ac deserta sit: t[ame]n nullus fera-

tio: in ea locus est nec vberior: quae de officiis: a quibus p[ro]stanter honesteq[ue]

viuendi p[re]cepta ducunt. Quare quamvis a Cratippo n[ost]ro p[re]cipe huius me-

morie p[ro]p[ter] hoc: h[ab]ere assidue audire atq[ue] accipere cofido: t[ame]n p[ro]ducere arbitro:/

talibus aures tuas vocibus vni[us]q[ue] circumsolare: nec eas si fieri possit quicquid

aliud audire. Quod cum omnibus est faciendum qui vitam honestam ingredi cogitant:

t[ame]n haud scio an memini potius quam tibi. Sustines enim non parua[m] expectatio[n]em

in imitatio[n]e industrie nostre: magna[m] hono[rum]: nonnullam fortasse no[m]is.

Suscepisti onus p[ro]pterea graue: et Athenarum et Cratippi: ad quos cum tanquam

ad mercaturam bonarum artium sis profectus: in anem redire turpissimum est/

dedecorante et v[er]bis auctoritate et magistri. Quare quantum conuicti ani-

mo potes: quantum labore contendere (si discendi labor est potius quam voluptas)

t[ame]n facit efficias: ne committas: ut ne cum o[mn]ia suppeditata sint a nobis: tute

tibi defuisse videare. Sed hactenus. Multa enim sepe ad te copio: t[ame]n ad gra-

tia scripsimus. Nunc ad reliqua[m] parte[m] propositae diuisionis reuertamur.

Panetius igitur (qui sine controversia de officiis accuratissime disputa-

tauit: quaeque nos correctio[n]e quadam adhibita potissimum secuti su-

mus) tribus generibus propositis: in quibus deliberare homines et consulta-

re de officio solerent. Vno cum dubitaret honestum ne esset de quo ageretur an tur-

pe altero utile ne an inutile. Tertio si id quod specie haberet honesti pugna

et

*Defecti sunt omni oratio voluntatem prope effectum et communitatem
utilitate et bono nihil in suo uno hinc mandantur
quod ad hoc beateq[ue]ri
ut fecit ipse ei*

*Defecti sunt omni oratio voluntatem prope effectum et communitatem
utilitate et bono nihil in suo uno hinc mandantur
quod ad hoc beateq[ue]ri
ut fecit ipse ei*

*Defecti sunt omni oratio voluntatem prope effectum et communitatem
utilitate et bono nihil in suo uno hinc mandantur
quod ad hoc beateq[ue]ri
ut fecit ipse ei*

*Defecti sunt omni oratio voluntatem prope effectum et communitatem
utilitate et bono nihil in suo uno hinc mandantur
quod ad hoc beateq[ue]ri
ut fecit ipse ei*

*Defecti sunt omni oratio voluntatem prope effectum et communitatem
utilitate et bono nihil in suo uno hinc mandantur
quod ad hoc beateq[ue]ri
ut fecit ipse ei*

*Concludit
ex dicitur*

*Concludit
ex dicitur*

*Concludit
ex dicitur*

*ad
Concludit
ex dicitur
Concludit
ex dicitur
Concludit
ex dicitur*

Offitiorum Tullij

de honesto et utili

Ret cū eo qd̄ utile videret: quō ea discerni oporteret De duobus generib⁹

primis tribus libris explicavit. De tertio aut̄ genere deinceps se scripsit

dicturū: nec exoluit qd̄ promiserat. quod eo magis miror: q̄ scriptū a di-

scipulo eius Possidonio est: triginta annis vixisse: Panetiū postq̄ eos

libros edidisset. Quē locum miro: a Possidonio breuiter esse tractatū in

quibusdā cōmentarijs: presertim cū scribat nullū esse locū i tota p̄bia tam

necessariū. Minime vo assentio: his q̄ negāt eum locū a Panetio preter

missum: s; cōsulto relictū: nec oīno scribēdū fuisse: q̄ nunq̄ posset utilitas

cū honestate pugnare. De q̄ alterū pōt habere dubitationē: adhibēdū ne

fuerit h̄ genus: qd̄ in diuisione Panetij tertij est: an plane omittendū: al-

terū dubitari nō potest quin a Panetio susceptū sit: s; derelictū. Nam q̄

e diuisione tripartita duas partes absoluerit: huic necesse est restare tertiā

Preterea in extremo libro tertio de hac pte pollicet se deinceps esse dictū

rū. Accedit eidē test̄: locuples Possidonium qui etiā scribit i quadā epl̄a

P. Rutiliū Rufum dicere solere: q̄ Panetiū audiuerat: vt nemo pictor

eēt inuētus q̄ Veneris eā pte: quā Apelles inchoatā reliquisset: absolue-

ret. oris em̄ pulebritudo reliq̄ corporis imitandi spem auferbat. sic ea q̄

Panetiū p̄termississet et nō p̄fecisset: p̄p̄t̄ eoz̄ q̄ fecisset p̄stantiā neminē

esse p̄secutū. Quāob̄re de iudicio Panetij dubitari nō pōt. Recte ne aut̄

hāc tertiā pte ad ex̄quēdū offitiū adūxerit: an sec̄ de eo fortasse dubitari

pōt. Nā siue honestū solū bonū est: vt Stoicis placet: siue qd̄ honestū est

id̄ ita summū bonū est quēadmodū Peripatetic̄ n̄ris videt vt oīa ex̄ al-

tera pte collocata vix minimi momēti instar habeāt: dubitādū nō ē: qui

nunq̄ possit utilitas cū honestate cōtēdere. Itaq; accepim⁹ Socrate soli

tū execrari eos q̄ primū b̄ natura coherētia opinioe distraxerunt: cui qui

dē ita sunt stoici assensu: vt q̄cqd̄ honestū eēt id̄ vtile censerēt: nec vtile q̄cqd̄

qd̄ nō honestū. Quis esset Panetiū q̄ virtutē p̄pterea colēdā diceret:

qd̄ nō honestū. Quis esset Panetiū q̄ virtutē p̄pterea colēdā diceret:

Probat hanc partem a Panetio fuisse suspensam afferens duas res prima Nam qui e diuisione...

De apelle videtur p̄ h̄: q̄ n̄al̄. Hypocritis qui p̄mittit similitudinem vniuersis et inferioribus p̄t̄ nō vniuersis qui vniuersis nō p̄mittit similitudinem...

Concludit ex illis duabus rebus q̄ n̄al̄. Hypocritis qui p̄mittit similitudinem vniuersis et inferioribus p̄t̄ nō vniuersis qui vniuersis nō p̄mittit similitudinem...

Socrate dicitur h̄c solū bonū n̄al̄. Hypocritis qui p̄mittit similitudinem vniuersis et inferioribus p̄t̄ nō vniuersis qui vniuersis nō p̄mittit similitudinem...

[Marginal notes in various hands, including 'De honesto et utili', 'Panetius', 'Possidonium', 'Socrates', etc.]

Liber Tertius.

qđ ea efficiēs vtilitatē esset: vthi q̄ res expetēdas vel voluptate vel indigētia metiunt: Ilceret ei dicere honestatē aliquā cū vtilitate pugnare.

Sed cū sit is q̄ id solū bonū iudicet qđ honestū sit: q̄ aut̄ huic repugnet specie qđā vtilitatis: eorū neq; accessioe meliōrē vitā fieri: nec discessioe peiōrē nō vide

tur h̄mōi debuisse deliberationē introducere: i q̄ qđ vtile videref cū eo qđ honestū est cōparet. Et eī qđ summū bonū a stoicis dicit: cōueniēter nature viuere: id h̄z h̄c vt opior sentētiā cū vtute p̄gruere semp̄.

Et cetera aut̄ q̄ s̄m naturā essent ita legere si ea vtuti nō repugnaret. Qđ cū ita sit: p̄tat qđā hanc cōpationē recte nō eē itroductā: nec oīno de eo gñe quicq; p̄cipiēdū fuisse.

Atq; illd̄ qđē honestū qđ p̄pe vereq; dicit: id i sapiētib; ē solis: neq; a vtute diuelli vnq; pōt. In his aut̄ i quib; sapiētia p̄fecta nō est: ip̄m illud quidē p̄fectū honestū nullo mō esse pōt: sed similitudines honesti esse possunt.

Nec igit̄ oīa offitia (quibus de his libris disputam) media stoici appellant: et ea cōia sunt et late patent: q̄ et ingenij bonitate multi assequunt: et p̄gressione discēdi. Illud aut̄ offitiū qđ rectū ijdē appellant p̄fectū atq; absolutū est. Et vt ijdē dicūt oēs nūeros habet: nec p̄ter sapientē cadere in queq; pōt. Cum aut̄ aliquid actū est in q̄ media offitia cōparant: id cumulate videt esse p̄fectū: p̄pterea qđ vulgus qđ absit a p̄fecto fere nō ex toto intelligit: quaten; aut̄ intelligit nihil putat p̄termisissum.

Qđ aut̄ in poematibus et in picturis vsu venit: i alijsq; cōplurib; vt delectē imperiti: laudētq; ea q̄ laudanda nō sunt: ob eā credo causam qđ insit in his aliqd̄ p̄obi qđ capiat ignaros: qui quidē qđi vnaquaq; re vitij nequeant iudicare. Itaq; cum sint docti et peritis: desistūt facile a sentētia. Nec igit̄ officia: de quibus his libris disserim;: quasi sc̄cūda quedam honesta dicūt eē: nō sapientū mō p̄pria: sed cū omni boīm genere cōia. itaq; hi oēs in quib; est virtutis indoles conueniēt. Nec vō (cū duo Decij aut duo Scipioes fortes viri cōmemorant: aut cū Ifabritius aut Aristides

no fuisse aut p̄fecte fortes aut solane p̄uenerit si fuisse verisimilē d̄ medijs offitio) D iij

... declarat imperiti nihil... dicitur de rebus offitiorum... non recte iudicare quod peritiam media officia esse... profeta ut hi qui aliquid laudant et minimum et ratio dimisit nequend.

... quatenus autem intelligit nihil putat pretermisissimum... Quid autem in poematibus et in picturis vsu venit: in alijsque compluribus: ut delectant imperiti: laudentque ea que laudanda non sunt: ob eam credo causam quod insit in his aliquid prohi quod capiat ignaros: qui quidem quodam vnaquaque re vitij nequeant iudicare. Itaque cum sint docti et periti: desistunt facile a sententia. Nec igitur officia: de quibus his libris disserimus: quasi secunda quedam honesta dicunt esse: non sapientium modo propria: sed cum omni hominum genere communi. itaque hi omnes in quibus est virtutis indoles conueniunt. Nec vero (cum duo Decii aut duo Scipiones fortes viri commemorantur: aut cum Ifabritius aut Aristides

no fuisse aut p̄fecte fortes aut solane p̄uenerit si fuisse verisimilē d̄ medijs offitio) D iij

... declarat imperiti nihil... dicitur de rebus offitiorum... non recte iudicare quod peritiam media officia esse... profeta ut hi qui aliquid laudant et minimum et ratio dimisit nequend.

... quatenus autem intelligit nihil putat pretermisissimum... Quid autem in poematibus et in picturis vsu venit: in alijsque compluribus: ut delectant imperiti: laudentque ea que laudanda non sunt: ob eam credo causam quod insit in his aliquid prohi quod capiat ignaros: qui quidem quodam vnaquaque re vitij nequeant iudicare. Itaque cum sint docti et periti: desistunt facile a sententia. Nec igitur officia: de quibus his libris disserimus: quasi secunda quedam honesta dicunt esse: non sapientium modo propria: sed cum omni hominum genere communi. itaque hi omnes in quibus est virtutis indoles conueniunt. Nec vero (cum duo Decii aut duo Scipiones fortes viri cōmemorant: aut cū Ifabritius aut Aristides

no fuisse aut p̄fecte fortes aut solane p̄uenerit si fuisse verisimilē d̄ medijs offitio) D iij

... declarat imperiti nihil... dicitur de rebus offitiorum... non recte iudicare quod peritiam media officia esse... profeta ut hi qui aliquid laudant et minimum et ratio dimisit nequend.

Marginal notes on the left side of the page, including words like 'concludit', 'probat', 'et', 'sed', etc.

Marginal notes on the right side of the page, including words like 'declarat', 'inducit', 'non recte', etc.

Offitiorum Tullij

Cicero & Imperatoribus

fabiano & a. p. fide

offitiorum

iustus noiat) aut ab illis fortitudis: aut ab his iusticie tanq̄ a sapiēte pe- titur exemplū. Nemo em̄ horū sic sapiēs est: vt sapiēte intelligi hic volu-

m̄: nec hi q̄ sapiētes habiti sunt et noiati. N. Lato. et L. Leli⁹ sapiētes fuerūt: nec illi q̄ de septē: s; ex mediōrū offitiorū frequentia silitudine quan-

dam gerebāt speciēq; sapiētiū. Quocirca nec id qd̄ vere honestū est: fas ē cū utilis repugnātia cōpari: nec id qd̄ cōiter appellam⁹ honestū: quodq;

colit ab his q̄ bonos viros haberi se volūt: cū emolūmētis vnq; est con- parandū. Tanq; id honestū: qd̄ in nostrā intelligentiā cadit: tuendū cō-

seruandūq; est nob: q; id qd̄ ppe dicit vereq; est honestū sapiētibus. Alit- ter em̄ teneri nō potest: si q̄ ad virtutē est facta pgressio. S; h̄ qd̄ de his

qui cōseruatiōe offitiorū estimant boni: Qui aut̄ oīa metiunt emolūmē- tis et cōmodis: neq; ea volūt preponderari: hi honestate solēt i deliberan-

do honestū cū eo qd̄ vtile putāt cōpare boni viri nō solēt. Itaq; existimo Panetiū cū dixerit hoies solere in hac cōpatiōe dubitare: h̄ ipm̄ sensisse

qd̄ dixerit solere mō: nō etiā oportere. Est em̄ nō mō pluris putare qd̄ vti- le videat q; qd̄ honestū: s; h̄ etiā inter se cōpare: et in his dubitare turpissi-

mū est. Quid est q̄ qd̄ nōnunq; ad dubitationē afferre soleat: cōsideran- dumq; videat? Eredo si qn̄ dubitatio accidit quale sit id de q̄ cōsideretur

Sepe em̄ tpe fit vt qd̄ plerūq; turpe haberi soleat: inueniat nō esse turpe Exēpli causa. ponat̄ aliquid qd̄ pateat latius. Qd̄ potest esse maius sce-

lus q; nō mō hoīem: s; etiā familiarē occidere? Num igit̄ se obstrinxit sce- lere si quis tyrannū occidit q̄uis familiarē? Populo quidē romano non

videf: q̄ ex oib⁹ pclaris factis illud pulcherrimū existimat. Dicit igit̄ vti- litas honestate: y... honestas vtilitatē secuta est. Itaq; vt siue yllō

errore diiudicare possimus si qn̄ cū illo qd̄ honestum intelligim⁹ pugna- re id videbif qd̄ appellamus vtile formula quedam cōstitutēda est: quā si

sequemur in cōpatione rerum: ab offitio nunq; recedemus. Erit aut̄ hec

offendit illos no fuit si plane sapiētes qui habitū sapiētiū q̄ apud romanos q̄ apud grecos viderant sapiētiū h̄ nō erat

offitiorum quare q̄ homi- ni nō debeat repari in emolūmētis ita qui medijs offitij versant tandem ad virtutē pve- niunt vt q̄ q̄ offitij ad v- tute p̄tāz repunt

Verba & mente Panem exponunt entas exponat

Invent a se ipso quid sit illud quod talē dubitatioē affert & soluit dicens me oriri talē dubitatioē in explorandū nō habem⁹ quale sit id ad cōsiderat: vlt̄ si est certū nūquid est nō faceret dubiū an est honestū an inhonestū

Quintus nō solū Cēsari am- mus h̄ & filij & repositioē h̄ nō fuit turpe: quod familiarē occidit amicum tyrannū & reno: exponit qd̄ vlt̄ talis certū est qd̄ vlt̄ nō Cēsari erat dūm q̄ bonorū vlt̄ a vlt̄ nō fuit

[Main body of the text with various marginalia and corrections]

[Right margin notes and corrections]

Libert Tertius

Formula stoicorum: rationi disciplineque maxie consentanea: quam quidem...
bis libris, propterea sequuntur: quod quoniam a veteribus academicis et peripateticis nostris...

Formula qua officium cognoscitur.

Detrahere igitur aliquid alteri: et hominem homini incommode suum augere...
re commodum magis est contra naturam quam mors: quam paupertas quam dolor...
quod cetera que pertinent aut corpori accidere aut rebus externis. Nam principio tollit...

Vertical marginal notes on the left side of the page, providing commentary on the main text.

Vertical marginal notes on the right side of the page, providing commentary on the main text.

Offitiorum Tullij

aut parebunt q sibi natura volent vivere nunquam mittet ut alienum appetat:

et id quod alteri detraxerit sibi assumat. Etenim multo magis est sibi natura

cellitas animi et magnitudo: itaque cetera: iusticia: liberalitas que voluptas que

vita: que divitie. Que quidem tenere et pro nihilo ducere copantem cum utilitate

commodi: magni animi et excelsi est. detrabere autem alteri sui commodi causa magis est

contra naturam quam mors: quam dolor: quam cetera generis eiusdem. Itaque magis est

sibi natura pro omnibus generibus (si fieri possit) conservandis aut iuvandis: maris

mos labores molestiasque suscipere (imitates Hercule illum quem hominum fama

beneficiorum memorum in concilio celestium collocavit) quam vivere in solitudine: non modo si

ne ullis molestiis: sed etiam in maris voluptatibus abundante omnibus copiis: ut

excellas etiam pulchritudine et viribus. Quocirca optio queque splendidissimoque

ingenio longe illam vitam huic anteponebat. Ex qua efficitur: hominem nature obediens

tem: homini nocere non posse. Deinde quod alteri violat: et ipse aliquid commodi conse-

quat: aut nihil se existimat contra naturam facere: aut magis fugiendum cen-

set mortem: paupertatem: dolorem: amissionem et liberorum: propinquorum: amicorum/

quam facere cuiquam iniuriam. Sin nihil existimat contra naturam fieri in hominibus

violandis: quod cum eo differas: quod omnino hominem ex homine tollat. Sin fugiendum

id quod dicitur censet: et multo illa peiora: mortem: paupertatem: dolorem: errat in eo que

ullum aut corporis aut fortune vitium anime vitium gravi existimat. Ergo unum

debet esse omnibus propositum: ut eadem sit utilitas uniuscuiusque et universorum:

quam si ad se quisque rapiat: dissolvit omnia humana consortia. Atque si etiam natura

prescribit ut homo homini: quicumque sit (ob eam ipsam causam tamen quod is homo

mo sit) consultum velit: necesse est sibi eandem naturam omnium utilitatem esse commu-

nem. Quod si ita est: vna continemur omnes et eadem lege nature. Idque

ipsum si est: certe violare alteri lege nature prohibemur. Verum autem primum:

verum igitur et extremum. Nam illud quidem absurdum est: quod quidam dicunt

parenti se aut fratri nihil detracturos commodi sui causa: alia rationem

Handwritten marginal notes on the left side of the page, providing commentary on the main text.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, providing commentary on the main text.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, providing commentary on the main text.

Liber Tertius.

esse civium: alia reliqua: hi sibi nihil iuris et nullam societatem civis utilitatis causa

sa statuunt esse civium: quae sententia omnem societatem destrabit civitatem. Qui autem

civium ratione dicunt esse habenda: externorum negant: hi dirimunt eam humani

generis societatem: quae sublata: beneficentia: liberalitas: bonitas: iusticia fun-

ditus tollit. Quae qui tollunt etiam adversus deos immortales impij iudi-

candi sunt. Ab his enim constituta inter homines societatem evertit: cuius societa-

tis arctissimum vinculum est magis arbitrari esse contra naturam hominem homini

detrahere sui commodi causa: quam omnia incommoda subire: vel externa: vel cor-

poris: vel etiam ipsius animi quae vacet iusticia. huius enim virtus omnis est divina et regi-

na virtutu. Porro si quispiam dixerit: nonne igitur sapiens si fame ipse conficiatur

abstulerit cibum alteri homini ad nullam rem utili. Numine vero. Non enim mihi est

vita mea utilior quam animi talis affectio: neminem ut violenter commodi mei gratia

si Phalarium crudeliter tyrannum et immanem virum bonum: ne ipse frigore con-

ficiatur: vestitu spoliare possit: nonne faciat: hec ad iudicandum sunt facillima.

Nam si quid ab homine ad ullam partem utile: tue utilitatis causa detraxeris: inhumanum

feceris contraque naturam legem. Sin autem is tu sis qui multam utilitatem reipublicae atque

hominum societati: si in vita remaneas: afferre possis: si quid ob eam causam alteri

detraxeris: non sit reprehendendum. Sin autem id non sit eiusmodi suum cuiusque incommodum

du ferendum est potius: quam de alterius commodis subtrahendum. Non igitur magis est contra

naturam in orbem aut egestas aut quod homini: quam detractio atque appetitio

alieni. Sed civis utilitatis derelictio contra naturam est. Est enim iniusta: Ita lex

ipsa naturae (quae utilitatem hominum servat et continet) decernit profecto ut ab homine

inerti atque inutili: ad sapientem bonum: forteque virum transferantur res ad vivendum

necessarie. Qui si occiderit multum de civis utilitate detraxerit: non habita facti-

at ut ne ipse de se bene existimans seque diligens hanc causam habeat ad ini-

uriam. Itaque semper officio fungatur utilitati consulens hominem et ei quam ipse

commemoro humane societati. Nam quod ad Phalarium attinet profacile iudicium est

frano... non... ab... de...

Sax... nam...

Quinnat... tyrannus...

Alte... non... quod... contra... hoc... te... d... b...

quae... non... in... non...

Alind... no... sub... mag... no... in...

Concludit... quae... una...

Offitiorum Tullij

Dissonatio

Nulla est enim societas nobis cum tyrannis: sed potius summa distractio est. Neque
 est contra naturam spoliare eum si possis: quod honestum est necare. Atque hoc omne
 genus pestiferum atque impium ex hominum communitate exterminandum est. Etenim ut
 membra quaedam amputantur si et ipsa sanguine et tanquam spiritu carere ceperunt: et
 nocent reliquis partibus corporis: sic ista in figura hominis feritas et immanitas beluae
 communi tanquam humanitate corporis segreganda est. Quibus generis sunt questiones
 he in quibus ex tempore officium exquiritur. Eiusmodi igitur credo res Panetium persecu-
 turum fuisse: nisi alius casus et occupatio consilium eius permisisset: ad quas ipsas con-
 sultationes ex superioribus libris satis multa precepta sunt: quibus prospici possit
 quod sit propter turpitudinem fugiendum: quod sit id quod iccirco fugiendum non sit: quod
 omnino turpe non est. Sed quum opus inchoato: propter absolute: tanquam fastidium
 imponimus: ut geometre solet non omnia docere: sed postulare ut quedam sibi
 concedantur quae facilius quam velint explicentur: sic ego a te postulo mihi Licero ut mihi
 concedas: si potes: nihil propter id quod honestum sit esse propter se expectandum. Sin-
 hoc non licet propter Cratippum: at illud certe dabis quod honestum sit id esse
 maxime propter se expectandum. Mihi utrumvis satis est: et tu hoc tu illud probabi-
 lius vides: nec propterea quicquam probabile. Ac primum Panetius in hoc libro de
 defendendus est quod non utilia cum honestis pugnare dixerit aliquando posse. neque enim
 ei fas erat: sed ea quae videntur utilia. nihil vero utile quod non idem honestum: nec honestum
 istum quod non idem utile sit sepe testatur: negatque ullam pestem maiorem in vita hominum
 inuasisse: quam eorum opinionem quae ista distraxerit. Itaque (non ut aliquando antepone-
 remus utilia honestis: sed ut ea sine errore diiudicaremus si quando incidissent)
 induxit eam quae videretur esse: non quae esset repugnantia. Hanc igitur partem reli-
 ctam explebimus nullius adminiculis: sed ut dicitur marte nostro. Neque enim
 quicquam de hac parte post Panetium explicatum est quod mihi probare
 tur de his quae in manus nostras venerunt.
Nihil est utile quod ab iniusticia et malitia proficiscitur

Cicero hinc exiit
 non manu inoffensa
 exemplo geometre
 a filio ut sibi hoc
 dar sine aliqua
 quo factus id quod
 dar sibi nihil
 hoc se expectandum
 voluit quod in his
 licet sequi aut honestum
 maxime expectandum
 ut sibi videretur
 hoc aut concessio
 hoc et honestum non
 namque quod honestum
 et sibi aut maxime
 omnia alia expectandum

Præbar a sibi
 tyrannos et
 no expectanda
 la carayna
 humani sociata
 tem infirmitas
 ad sicut in
 hoc contumacia
 hoc ad hunc
 sibi ad hunc
 tem pro sua
 contumacia
 finat ita
 medio hanc
 tollendum

Panetium laudat
 et eius sententiam
 defendit quod si
 hoc pro quibus
 tam ratio ut
 gebar

Si volens utilitatem non posse quippiam nisi in honesto nec posse in re in iniquitate adeo dicitur et quattuor virtutes
Sic dicitur nihil esse utile quod non sit in re honesta
Sic dicitur de his que videntur vana in honesto

Liber Tertius.

Omni igitur aliquid spes utilitatis obiecta est: nos commoveri necesse est
Sed si cum animo attenderis: turpitudinem videas adiunctam ei rei que spe
utilitatis attulerit: tunc utilitas non requirenda est: sed intelligendum ubi
turpitudinis sit ibi utilitatem esse non posse.

Quod si nihil est tam contra naturam quam
turpitudinis (recta enim convenientia et constantia natura desiderat aspernaturam
contra naturam) nihilque tam in naturam quam utilitas: certe in eadem re utili turpitu
do esse non potest. Itaque si ad honestatem nati sumus: neque aut sola expectanda est
(ut Zenoni est visum) aut certe in pondere gravio: est habenda quam reliqua
omnia quod Aristoteli placet: necesse est quod honestum sit id esse aut solum: aut sum
mum bonum: quod autem bonum id certe utile: ita quicquid honestum id utile. Quare
erro: bonum non probo: cum aliquid quod utile visum est arripuit: id continue lecer
nit ab honesto. Sic siccus: hic venena: hic falsa testimonia nascuntur: hic furta:

hic peculatus: expilationes: direptionesque sociorum et civium: hic opum numerum
potestatem non ferende. Postremo etiam in liberis civitatibus existit regnandi cu
piditates: quibus nihil nec tetrum nec fedum excogitari potest. Emolumenta enim re
rum fallacibus iudiciis videtur: pena non dico legum que sepe primum: sed ipsius
turpitudinis que acerbissima est: non videtur. Quamobrem hoc quod deliberantium gen
pellat e medio: est enim totum sceleratum et impium: quod deliberant utrum id assequantur
quod honestum esse videant: an se scientes scelere committent. In ipsa enim dubita
tione facinus inest: etiam si ad id non pervenerit. Ergo ea deliberanda omnino non
sunt: in quibus est turpis ipsa deliberatio. Atque etiam in omni deliberatione celandi et
occultandi spes opinioque remouenda est. Satis enim nobis (si modo in proba alio
quod proficimus) persuasum esse debet si oes deos hominesque celare possimus: nihil
tamen quare: nihil iniuste: nihil libidinosum: nihil incontinenter esse faciendum. Hinc
ille Byges inducit a Platone: quod cum a terra discessisset magnis quibusdam im
bibus: in illum biatum discedit: eneumque equum (ut ferunt fabule) aniadvertit cutus
in lateribus fores essent: quibus apertis bois mortui vidit corpus magnitudo
regis vidit: qui dicitur equum in opprimendo rege et in stragulo inferendo regem. Nam si favoribus hanc oportunitatem
habuisset quid non Byges necesse perisset

Raro

Concludit

Aliud dat

Plato h. 2. de rep. cap. 10

Byges filius pastor

habuisset quid non Byges necesse perisset

Concludit ea non esse delibe
randa manibus non modo
arrio si non maxime to
sultano videtur asserere
infamia

Plato h. 2. de rep. cap. 10
ubi hoc de gige introducit
ut dicitur que est divina
nisi et dicitur non nisi ea
si possit occulte percare non
percat si dicitur. namque opo
tunitatem percat si non arri
no Byges filius pastor
habuisset quid non Byges necesse perisset

Offitiorum Tullij

erat enim radamir illud marq & vidit h'os mortui anulu in digito posuit
Anne inusitata: anulu aureu i digito: que vt detraxit ipse iduit: erat aut
vmb: eo capozibz Candant: h'ogonoc erat cu q' fucundis postioribz fignit ad stenoze
regi pastoz. **Lum i cociliu** pastoz se recepit: ibi cu palā ei' anuli ad palmā
coerterat a nullo videbat. Ipse autē oia videbat. **Ide rursus** videbat cu
i locū anulu ierterat. **Itraq;** hac oportūitate anuli vsus regie stuprū intu
lit: eaq; adiutrice regem dñm iteremit: sustulitq; qs obstare arbitrabaf.
nec i bis qsq; eū faciozib' potuit videre: sic repēte anuli bñfitio rex ortus ē
Libie. **Dūc** igit ipm anulu si habeat sapiēs: nil plus sibi licere putet pec
care q; si nō haberet. **Honestā** em bonis viris nō occulta q̄runt. **Atq; h' lo**
co phi qdā: minie mali illi qdē s; nō satis acuti: fictā et cōmenticiā fabulā
dicunt: prolata a Platone. q̄si vo ille aut factū id esse: aut fieri potuisse de
fendat. **Dec** est vis huius anuli et huius exempli. **Si nemo** sciturus: ne
moue suspicaturus quidē sit cū aliqd diuitiarū potētie: **dominationis: libi**
dinis causa feceris: si id dijs hominibzq; futurū sit semper ignotū: **sis** ne fa
cturus: **Negāt** id fieri posse: **quanq;** pot id qdē. **Sz** quero: qd negāt posse
id si possit quidnā facerēt: **vr** get em rustice sane: **negāt** em posse: et i eo per
stant. **hoc verbū** qd valeat nō vidēt. **Lum** enim querim' si possint celare
qd facturi sint: **nō** querim' possint ne celare: sed tanq; **tormenta** qdā adbi
bemus: vt si responderit se impunitate pposita facturos qd expedit: **fa**
cinoros oq; se esse fateant: si negant oia turpia per se ipsa fugieda esse cōce
dāt. Sz iam ad ppositū reuertamur. **Incidūt** sepe multe cause q turbāt
anios vtilitatis specie: **nō** cū hoc reliberet: **relinquēda** ne sit bonestas ppe
vtilitatis magnitudinē. **nā** id qdē improbū est. Sz illud: **possit** ne id qd
vtilē videat fieri nō turpiter. **Lum** **Collatino Tarquinio** collega **Bruti**
ius iperū abrogabat: poterat videri facere id iniuste. fuerat em in regib'
expellēdis sotius **Bruti: cōsiliozū** etiā adiutor. **Lum** aut cōsilū hoc prin
cipes cepisset: **cognationē** supbi: **nomēq;** **Tarquiniozū** z memoriā regni
esse tollendā: quod erat vtilē patrie cōsulere: **id** ita erat bonestū vt etiā ipi

Concludit faciente non poterat enim si id clam facere possit

Verba quosdam sicut dicitur h'os de Syge a fiam a Platone si ei m' stat pla toun' b'nti qud velt e hnd anulu intelligere

Inuicem quibusque h'os tamet cogunt aliqd ap' mare aut negare p' tanq; tormenta quib' p' nū' aliquid in corpore vt aliqd q'cedat ita m'zo ganox q' res h'one' cogit aliquid remouere

vt ostendat nihil ea vnde q' qualis aut dicitur que in sit adbit exp'ola Bruti z Collatini nam vt exp'atos reges duo consules creati p' scz h'us z Collatini z nome Collatini qm ex familia totiq moru erat) romanus fuit d' m'pū: brebat em exp'olis Tarquinio p'p'lo venes Col latini imp'endi esse ud debē. Itaq; h'us sue college Colla tus vlebem p'li p'sp'nciū sollicitū ad rōnes vocant' z ad m'surandū v'ch' r'p'raff' qui d' tene r'erat vt nemo ex Tarquiniozū zome regnaret: d'ign' se d'itū d'icere sue college Collatini qm v'et d'itū fuisse nisi charitas r'ero: cu v' m'eret nā d'ign' se credi p'p'ia zā: nō m'p'didā libē tate cū r'emp'etata: exp' regni q'ena nō p'ld' est m' m'it'atē si etiā d'm'p'io z id maxime ost'are lib'etati. **En** at **Bruti** sue college: h'nd mem' m Collatini p'ia voluntate remone: m'c'm'm'm'q; f'atēn': e'p'et'li r'eg'et ab'soluē b'nf'ic'ū t'm' m'p'f'at' h'it regni nome: r'ed' m'as nō p'ld' r'ed'd'at ā' om'eb' s; y m'ur'f'it' ant'p'eb' s'p'i qu' d'ust: xli. y p'onera r'untate v'ano m'em' Itaq; Collatini ab'dicant' se cōsulatū r'eb'usq; s'nt' d'ib'is l'at'm'ud' r'astan' v'ibe r'essit

Liber Tertius.

Collatino placere deberet. Itaque utilitas valuit propter honestatem sine qua nec utilitas quidem esse potuisset. At in eo rege quod verbe condidit non ita. Spes enim utilitatis animi pepulit ei. cum cum visum esset utili solum se quod cum altero regnare: fratrem interemit. Omisit hanc pietatem et humanitatem ut id quod utile videbatur: neque erat: assequi posset: et tamen muri causa opposuit speciem honestatis nec probabilis nec satis idonea. Peccavit igitur: pace vel quiriti vel Romuli dixerim. Nec tamen nostre nobis utilitates omittende sunt aliisque tradende cum bis ipsi egeamus: sed siue cuiusque utilitati: quod sine alterius iniuria fiat servandum est. Scite L. Brissippus ut mitta: quod stadium inquit cucurrerit eniti et contendere debet quod maxime possit ut vincat: supplantare eum quod cum certet aut manu depellere nullo modo debet. Sic in vita sibi quicquid petere quod pertineat ad usum non iniquum est: alteri deripere ius non est. Maxime autem perturbant officia in amicitijs quibus et non tribuere quod recte possis: et tribuere quod non sit equum contra officium est. Huius generis totius brevis: et non difficile preceptum est. Que enim videntur utilia: honores: divitie: voluptates: cetera generis eiusdem: hanc amicitie nunquam anteponenda sunt. At neque contra rempublicam: neque contra iniurandum ac fidem: amici sui causa vir bonus faciet: nec si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici cum induit iudicis. tamen dabit amicitie: ut veram amici causam esse malit: ut proinde lites tempus quod ad per leges liceat accomodet. Cum vero iurato dicenda sententia sit: meminere deum se adhibere teste: id est ut arbitro: mentem suam: quod nihil boni dedit ipse deus divinius. Itaque perclarum a maioribus accepimus morem rogandi iudicis: si eum teneremus: quod salva fide facere possit. Decrogatio ad ea pertinet: quod paulo ante dixi: honeste amico a iudice posse concedi. Nam si omnia facienda sint quod amici velit: non amicitie tales sed coniuurationes putande sunt. Loquor autem de comibus amicitijs. nam in sapientibus viris atque perfectis nihil potest esse tale. Damonem et Pythiam pythagoreos ferunt hanc aio inter se fuisse: ut cum eorum alteri Dionysius tyrannus die necis destinasset:

Contrarium affectu...
Romulo a fratre...
re: fratre interemit...
ba: neque erat: assequi posset...
nec pbabile nec satis idonea...
dixerim. Nec tamen nostre nobis utilitates omittende sunt...

hanc historiam...
hanc hanc...

qui consule...
honestate...
Romulo...
solu se: quod cum altero regna...

indem...
d'pawm...
m'f' h'ov'f...
m'v'v'v'...
m'v'v'v'...

hinc dicitur...
rom' d'v'v'v'...
m'v'v'v'...
m'v'v'v'...

Dicitur ad hoc...
m'v'v'v'...
m'v'v'v'...
m'v'v'v'...

3

Offitiorum Tullij

Et ut dicitur in libro de officiis... et ut dicitur in libro de officiis...

et is qui morti addicitur esset paucos sibi dies commendationum suorum causa postulat... et si ille non reuertisset moriendum esset sibi ipsi...

Concludit quod a morte agenda sit in alio...

amicitiam tertium ascriberet. Cum igitur id quod utile videtur in amicitia cum eo quod honestum est compatitur...

Concludit quod in re publica debemus...

et sic habebit is quem exquirimus delectationem officii... et sic habebit is quem exquirimus delectationem officii...

ut in egypto... ut in egypto... ut in egypto...

Condemnatio proficitur...

ut est non licere... ut est non licere... ut est non licere...

ut in bello punico... ut in bello punico... ut in bello punico...

Condemnatio proficitur...

ut in bello punico... ut in bello punico... ut in bello punico...

ut in bello punico... ut in bello punico... ut in bello punico...

Condemnatio proficitur...

ut in bello punico... ut in bello punico... ut in bello punico...

ut in bello punico... ut in bello punico... ut in bello punico...

Liber Tertius.

eta esset ad Hytbeu clam incēdi posse: q̄ facto frāgi Lacedemōioꝝ opes

necessē eēt. Qd Aristides cū audiūisset: i p̄tionē magna expectatiōe venit:

dixitq; putile eē p̄siliū qd Themistocles afferret: s; minie honestū. Itaq;

Atheniēses qd honestū nō esset id ne vtile quidē putarūt: totaq; eā rem/

quā ne audiuerāt qdē: auctore Aristide repudiauerūt. Meli⁹ bi q̄ nos: q

piratas immunes socios vectigales habem⁹. Maneat ḡ qd turpe sit id

nunq; eē vtile: ne tū qdē: cū id qd vtile esse putes adipiscare. Hoc em̄ ipm

vtile putare qd turpe sit calamitosum est. Sed incidūt vt supra dixi sepe

canse cū repugnare vtilitas honestati videat: vt aniaduertendū sit repu-

gnet ne plane: an posset cū honestate cōiūgi. Eius gener⁹ sunt questiōes.

Si exēpli grā: vir bon⁹ ab Alexādia p̄fect⁹ Rhodū: magnū frumēti nu-

merū aduexerit i Rhodioꝝ inopia: et fame: summāq; annonē caritate.

si idē sciat cōplures mercatores ab Alexādia soluisse: nauesq; i cursu fru-

mēto onustas petētes Rhodū viderit: dicitur⁹ ne sit id Rhodijs: an suū

q̄ plurimū venditur⁹: sapientē ⁊ bonū virū fingim⁹: de ei⁹ deliberatione

et cōsultatiōe querim⁹: qui celatur⁹ Rhodios nō sit si id turpe iudicet: s;

dubitet an turpe nō sit. In h̄mōi causis aliud Diogeni Babilonio vide-

ri solet: magno et graui stoico: aliud Antipatro discipulo ei⁹ homī acuti-

ssimo Antipatro oīa patefaciēda: vt ne qd oīno qd venditor noxio emp-

to: ignoret. Diogeni veditore quaten⁹ iureciuii p̄stitutū sit dicere vitia:

oportere cetera sine infidijs agere: et qm̄ vendat: velle q̄ optime vendere/

aduexi/ expolui. vendo meū nō pluris q̄ ceteri: fortasse etiā minoris cum

maior: est copia/ cui fit iniuria. Exiit Antipatri rō ex altera pte Quid

agis: tute cū hoib⁹ cōsulere debeas et seruire hūano iurati/ eaq; lege na-

tus sis vt ea habeas p̄: incipia nature q̄b⁹ parere ⁊ q̄ semp seq̄ debeas/ vt

vtilitas tua cōis vtilitatis sit / vicissimq; ea cōis vtilitas tua sit/ celabis

hoies: qd his adsit et cōmoditatis et copie. Respondebit Diogeni forta

q d dicitur d vno...

Dez ba vendi...

Atheniensium in ista lan... Pontus quatuor...

De m... De m...

Liber Tertius.

^{pendere} explicarem ^{is qui exeret mercedem} Non igit videtur nec frumētari ^{qui similitudo vicia alexandria} ille ^{domos} & bodius: nec ^{tarcas} sed iū ^{relaxat} vēr-
^o ditor: celare emptores debuisse. ^{occultare} Neq; em̄ id celare quicquid reticeas: ^{vana domo} sed cū ^{rogatus}
^{quid tu scias: id ignorare emolumētū tui causa} velis eos qz̄ ^{hic vultat} intersit id sci-
^{re. hoc autē celadi gen^o quale sit et cui^o hois: quis nō videt? certe nō aperti:}
<sup>nō simplicis est nō ingenui: nō iusti: nō viri boni: versuti potius: obscuri/
 astuti: fallac: malitiosi: callidi: veterato: is: yafri. h̄ tot et alia plura: non
 ne inutile est vitiorū subire noia. Qd̄ si vituperādi sunt qui reticuerūt: qd̄
 de bis existimandū ē qui orōdis vanitatē adbibuerūt. L. Lanni^o eques
 roman^o homo nec in facetus et sat̄ litterat^o: cū se Syracusas ocīādi cau-
 sa nō negociādi (vt ipse dicere solebat) cōtulisset: dictabat se bo: tulos ali-
 q̄s velle emere q̄ inuitare amicos: et vbi se oblectare sine interpellatorib^o
 posset. Qd̄ cū p̄rebuisset: Pythius ei quidā: qui argētariā faceret Syra-
 cusis: dixit venales quidē se bo: tulos nō b̄re: s; vt̄i licere L annio si vellet vt
 suis: et sil̄ ad cenā inuitauit in posterū diē. Tū ille p̄miserat: tū Pythius
 vt argētari^o qui eēt apud oēs orōdis grātiosus: piscato: res ad se puocauit
 et ab bis petiuit vt añ suos bo: tulos postera die piscarent: dixitq; quid
 eos facere vellet Ad cenā tpe venit L anni^o: opipare paratū erat quiuuū.
 cymbarū añ oculos mlt̄itudo: pro se quisq; qd̄ ceperat afferebat: ante pe-
 des Pythij pisces abijciebant Tū L annius: q̄so inq̄t quid est o Pythi-
 tū ne pisciū tū ne cymbar. Et ille Quid miq; inq̄t: hoc loco Siracusis
 quicquid ē pisciū h̄ aq̄tio: hac villa isti carere nō p̄nt. In cēsus L anni^o cupis-
 ditate: p̄tēdit a Pythio vt videret grauatē ille p̄io. quid mlt̄a impetrat
 emit hō cupid^o et locuples tāti quāti Pythius voluit. et emit istructos:
 noia facit: negotiū cōficiat. Inuitat L anni^o postera die familiares suos:
 venit ip̄e mature: scalmū nullū videt: querit ex p̄rio vicio: nū ferie qd̄ pi-
 scatorū essent: q̄ eos nullus videret. Nul̄e: qd̄ sciā inquit ille / s; h̄ piscari
 nulli solēt: itaq; beri mirabar qd̄ accidisset. Stomachari L annius: s; qd̄
 sup̄ quod in maritima p̄dit̄ instruta emitt̄ ead̄ illi piscato: res q̄
 bus in ip̄a vendit̄: q̄t̄ cū L annius emitti hortos instruit̄ vbi ut viderat similes piscato: res viderat se oia emitti
 dolo malo iramēntis fuit q̄ dō nūmo in submeris p̄tērat nā leges de dolo malo rēuocando nēdū erat q̄nt̄e: d̄
 quib; p̄at̄ h̄. ff.</sup>

caro quatuor ab
 ip̄o d̄p̄ndet
 da sil̄ qm̄ in
 p̄uocare d̄p̄son
 hanc nō idē
 at̄t̄it vt̄ q̄nt̄e
 ut qm̄ in p̄at̄
 re agendū est
 si vt̄ rem d̄p̄nd
 q̄ d̄p̄ndet d̄p̄son
 nūm̄ q̄ sua p̄t̄e
 nā affectus q̄
 hac p̄t̄e q̄ agē
 optum̄ d̄p̄son
 q̄ d̄p̄ndet quod
 ant̄quū d̄p̄son
 d̄p̄son q̄ illud
 d̄p̄son h̄ p̄t̄e
 q̄ h̄o nāt̄re a
 quāsi in p̄u
 h̄ p̄ndet

Gregorius loq; q̄nt̄e
 declarat quid sit celare nō
 vt̄ p̄t̄e h̄ p̄t̄e h̄ p̄t̄e
 in bonū vñ nō p̄t̄e
 Argumentū a minore ad
 maius si qm̄ videret b̄r
 a nō vendat rem in p̄t̄e
 zandi sil̄: mlt̄a maḡ q̄
 mlt̄a ment̄e vt̄ p̄t̄e
 vendat q̄ addit̄ epe m
 p̄t̄e p̄t̄e q̄nt̄e
 Cānū d̄p̄son d̄p̄son
 d̄p̄son
 mlt̄a
 h̄ d̄p̄son
 alid̄ mō
 cupat

Offitiorum Tullij

Paceret: nō dū cū Aquili^o collega et familiaris me^o eas ptulerat de dolo

malo formulas. In quibus ipsis cū ex eo quererē qd esset dolus malus:

respōdebat: cū eēt aliud simulatū aliud actū. Hoc qdē sane luculēte: vt ab

boie perito definiēdi. Ergo et Pythius et oēs aliud agētes aliud simus

lātes pfidi: iprobi malitiosi sunt. Nullū igit factū eorū pōt vtū esse cū sit

rot vitij inqratū. Q: si Aquiliana definitio vera ē: ex oī vita simulatio

dissimulatioq; tollēda est. Ita nec vt emat meli^o nec vt vēdat qd q̄ sumus

labit aut dissiml'abit vir bon^o. Atq; iste dol^o mal^o etiā legib^o erat vindiz

cat^o: vt tutela duodeci tablis: et circūscriptio adulescētū lege lato: ia: et si

ne lege iuditijs i quib^o ex fide bona agit. Reliquorū aut iuditiōrū h^o vba

maxie excellūt i arbitrio rei vxorie meli^o equi^o i fidutia: vt int bonos bñ

agier. Quid q̄ aut i eo qd meli^o equi^o ē pōt vlla pars iesse fraudis: aut cū

dicat int bonos bñ agier q̄c̄q; agi dolose aut malitiose pōt. Dolus at ma

l' siml'atiōe et dissiml'atiōe vt ait Aquili^o ptinet. Tollēdū ē igit i reb^o ptra

bēdis oē mendatiū: nō licitatorē vēditōrē: nec q̄ cōtra se liceat emptor opz

ponet. Vterq; si ad eloquēdū venerit nō pl^o q̄ semel loquat. Quit^o qdē

Sceuola: P. filius cū postulasset vt sibi fundus: cuius emptor erat semel

indicaret: idq; venditor ita fecisset: dixit se pluris estimare. addidit centū

milia nūmoz. Nemo ē q̄ b viri boni fuisse neget: sapiētis negat vt sic mi

noris q̄ potuisset emisset. h^o igit ē illa pnties q̄ alios bonos alios sapiēs

tes existimāt. Ex q̄ Enni^o ne q̄c̄q; sapere sapiētē q̄ sibi p̄i pdesse neqret:

ve id qdē: si qd eēt pdesse: mibi cū Ennio pueniret. Decatonē qdē Rho

diū discipulū Panetij video i bis lib^o q̄s de offitio scripsit. Q. Tubercōi

differētē: sapiētē eē nihil cōtra mores: leges: instituta faciētē: h^o rōnē rei

familiaris. Neq; em solū nob^o diuites esse volum^o: s; liber^o p̄pinq;: ami

eis: marieq; reip. singulorū em facultates 7 copie diuitie sunt ciuitat^o. Du

ic Sceuole factū: de q̄ paulo an dixi: placere nullo mō pōt. Etem oīno se

de q̄ paulo an dixi: placere nullo mō pōt. Etem oīno se

Dolus malus
est non ali
quid agere
sed aliud
facere
est

De dolo malo non
fata est expressa mencio
a iuribus. In legibus ho
prohibetur lig nomen doli ma
li non exprimitur

Latina lingua hoc lege
qua doli malus dicitur
hoc lig non exprimitur doli
malus
Cum iudicat in bono
rem a suspicio vixit cum
scribi a iure. Ideo iudex
scit quid d mali q; equi
mal si doli malus inqrat
in bone fidei tū vōe q̄c̄q;
tūz d nullū vōz in lege
quib^o ff. de ver: obli: 7 m
de am: 7 C. de re iudic: am
de h: 7

Afferit exemplū Sceuole
de boni viri offitio fimpere
estimant fundū solū
q̄ venditor p̄p̄ d̄m am
vt quod boni viri offitio
qui veta p̄p̄ vna p̄d̄
nō fiserit hōmepatens

Afferit sententiā Enni
quā veta affirmat q̄ nō
co nōd quo impozita mlti
tudo p̄p̄t Alieno em p̄p̄
sibi p̄d̄d̄ nō aliter hō
tinnēto si v̄p̄tēz rohit

Sententiā Sceronis
de sanctati m̄m̄i q̄fenta
nem tapat v̄d̄ p̄m̄at q̄
p̄p̄m̄t sit oīa que leges
nō prohibet ad hō d̄m̄m̄
Augenda fare hō p̄p̄o
quib^o fūl q̄ boni viri offitio
hōz leges nō prohibet hōz
de 7 p̄t d̄m̄t d̄m̄t 7
v̄m̄tati

[Extensive marginal notes in Latin script, including glosses and commentary on the main text.]

[Marginal notes on the right side of the page.]

Liber Tertius.

capo quare id... negat factuz cōpedij sui causa: qd nō liceat. Duic neclaus maria tribue...

da est nec gra: s; siue et simulatio et dissimulatio dol' mal' e: ppauce res... sunt i qb' dolus iste mal' nō verset: siue vir bon' est is q' pdest quib' pōt...

le peccare: q' semp est turpe: et q' semp est honestū virū bonū eē: semp est... vtile. Ac de iure qdē pdiorū sancitū est apud nos iureciuili vt i bis vediti...

dis vitia dicerent q' nota essent veditozi Nā cū ex duodeci tablis sat' eēt... ea p'stari q' essent lingua nūcupata: q' q' inficiat' eēt duplicē penā subiret a...

jurisconsults: etiā reticētie pena est cōstitutā: q' q' d' est oī pdio vitij id statue... rūt: si vedito: sciret: nisi noiati dictū eēt: p'stari oportere. vt cū i arce augu...

rib' illud idē denūciatū est. Itaq; Calpurni' cū demolit' eēt: cognouit... setq; Claudii edes postea p'scripsisse q' eēt ab augurib' demoliri iussus:

arbitriū illū adegit: q' q' d' sibi dare facere oporteret ex fide bona. La... to sentētiā dixit hui' vri L. Atonis p' (vt em ceteri ex patribus: sic h' q' illis...

lumē p'genit ex filio est noiandus) Is igit' iudex ita pnūciavit: cū in ve... nundādo rē eā scisset et nō pronūciasset emptozi: damnū p'stare oportere.

Igit' ad fidē bonā statuit p'tiere: notū eē emptozi vitiū qd nōset veditozi... Qd si recte dijudicauit: nō recte frumētarius ille: nō recte edii pestilētū...

venditoz tacuit. S; hīni reticētie iureciuili oēs cōprehēdi nō pnt: que aut... pnt diligēter tenent. M. Marius Bratidianus ppiquus nri L. Sergio...

Drate vendiderat edes: eas q's ab eodē ipe paucis añ annis emerat De... Sergio seruibat: sed bec in p'ncipio Marius nō dixerat: adducta res in...

iudiciū ē. Dratā Crassus: Bratidianū defendebat Antoni'. Ius Cra... ssus v'gebat: qd vitiū veditozi: nō dixisset sciēs id: oportere p'stare eq'tatē.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including 'capo quare id...', 'vtile. Ac de iure...', 'dis vitia dicerent...', 'jurisconsults: etiā...', 'rib' illud idē...', 'setq; Claudii...', 'arbitriū illū...', 'to sentētiā...', 'lumē p'genit...', 'nundādo rē...', 'Igit' ad fidē...', 'Qd si recte...', 'pnt diligēter...', 'Drate vendiderat...', 'iudiciū ē.', 'ssus v'gebat.'

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including 'Dona fe...', 'vtile. Ac de iure...', 'dis vitia dicerent...', 'jurisconsults: etiā...', 'rib' illud idē...', 'setq; Claudii...', 'arbitriū illū...', 'to sentētiā...', 'lumē p'genit...', 'nundādo rē...', 'Igit' ad fidē...', 'Qd si recte...', 'pnt diligēter...', 'Drate vendiderat...', 'iudiciū ē.', 'ssus v'gebat.'

Offitiorum Tullij

Antonius: quoniam id vitium ignotum Sergio non fuisse quod illas edes vendidisset

nihil fuisse necesse dici: nec enim deceptum qui id quod emerat quod iure esset teneret

Quorsum hoc: ut illud intelligas: non placuisse maioribus nostris astutus Sed aliter

leges: aliter prohi tollunt astutias. Leges quatenus manu teneri possunt: prohi quatenus

ratione et intelligentia. Non igitur hoc postulat ne quod insidiosum: ne quod simlante: ne

quod fallacis. Sunt ne igitur insidie tendere plagas: etiam si exercitatur non his nec

agitur. Ipse enim fere non loquente sepe incidit. Sic tu cum edes prescribas:

tabulam tanquam plagam ponas: domum propter vitia vendas: in eam aliquis incurrat

imprudens. Hoc quantum video propter depravationem consuetudinis neque more tur

pe boni: neque aut lege sanciri aut iure civili: tamen nature lege sancitum est. Socie

tas est enim quod et si sepe dictum est: dicendum tamen est sepius latissime quod quod pateat

omni inter omnes: interior eorum quod eiusdem sunt: prior eorum quod eiusdem civitatis. Itaque

maiores aliud ius gentium: aliud ius civile esse voluerunt. Quod enim civile non idem

continuo gentium: quod autem gentium civile idem esse debet. Sed nos veri iuris ger

maneque iusticieque solidam et expressam effigiem nullam tenemus: umbra et ima

ginibus utimur eas ipsas utinam sequeremur. Ferunt enim ex optis nature et

veritatis exemplis. Nam quatenus verba illa uti ne propter te fidem tuam captus fraud

dati sumus: quod illa aurea ut inter bonos bene agi oportet et sine fraudatione.

Sed quod sunt boni: et quod sit bene agi magna questio est. Quintus quidem

Scuola pontifex maximus summam vim esse dicebat: in omnibus his arbitris:

in quibus ageretur ex fide bona. si fideique bone nomine extimabat manare lati

ssime: idque versari in tutelis: societatibus: fiduciis: mandatis: rebus emptis:

venditis: conductis: locatis: quibus vite societas continetur. In his magis esse iu

dicis statuere (prosertim cum in plerisque essent iudicia contraria) quid queque cu

ique prestare oportet. Quocirca astutiae tollende sunt: eaque malitia quod vult quod

videri se esse prudentiam. Sed abest ab ea distatque plurimum prudentia. est enim

locata in delectu bonorum et malorum. Malitia (si omnia que turpia sunt mala

Legis prohibet... in se fraude... bona... etiam... etiam... etiam...

a dicitur... in se... in se... in se... in se... in se...

Adit dicitur... in se... in se... in se... in se... in se...

Effectus... in se... in se... in se... in se... in se...

Concludit... in se... in se... in se... in se... in se...

in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se...

in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se...

in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se...

in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se... in se...

Liber Tertius.

trastu ma no nali debet originu miamu

sunt) mata bdis anponit. Nec vo i pdijs solu iuscivile ductu a natura ma

nam mo dstruunt natu sequit ex quo mlti aliud e msi moralis xtra q nat sequit q a qua mo originu

litiu fraudes vendicat: sz i mancipioy venditioe venditoz fraus ois ex

nam hie dnt mstruunt ra sermo a jore no pnt an aliqd vni m ur latuar que no tenent vntate

cludit. Qui em scire debuit de sanitate: de fuga: de furtis pstat edicto edi

litiu. Heredu alia est causa. Ex q intelligit (qm iur natura fons sit) h sz m

natura esse nemine id agere: vt ex alteri pcedet inscitia: nec vlla perniciet

vite maio: iueniri pot q i malitia simulatio intelligetie: ex q illa innuera

bilia nascunt: vt vtilia cu honestis pugnare videant. Quot em qsq repe

riet q ipunitate et igno: atide oim pposita abstiere possit iniuria. Peris

clitemur si placet i his q de exēplis i qb peccare vulgus boim fortasse no

putat. Neq em de sicarijs: veneficis: testamētarijs: furib: peculatorib

h loco differendū ē: q no vbis sut et disputatioe phoz: sz vinculis et carce

re fatig idi. Sz h considerem q faciūt hi q habent boni. A. Minutij B

silij locupletis bois falsum testamentū qd i e Bictia Romā attulerūt. qd

q facili obtinerēt: scripserūt heredes secū M. Crassum et Q. Hortēsiū

boies eiusdē ciuitatis potētiss. mos: q illud falsum eē suspicarent: sibi autē

nulli eēt cōscij culpe: alieni facio: s munusculū nō repudiauerūt. Quid

q: fatin h est: vt nō deliqisse videant. Mibi qdē nō videt: quāqz altez ama

ni: altez nō odi mortuū. Sz cū Basili: M. Satyriū sororis filiū nomen

suū ferre voluisset: eumqz fecisset heredē: hūc dico patronū agri Piceni et

Sabini. Q turpē notā tpm illoz: nō erat equū picipes ei? re habere: ad

Satyriū nihil pter nomē puenire. Etem si is q nō defendit iniuriā: neqz

ppullat a suis cū pōt iniuste facit: vt i primo libro differui. qlis habēdus

est is q nō mō repellit sz etiā adiquat iniuriā. Mibi quidē etiā vere heres

ditates nō honeste vident: si sint malitiosis blāditijs offitioz: nō veritas

te sz simularioe acqsite. Atq i talib reb aliud vtile interdū: aliud honest

stū videri solet falso. Nā eadē vtilitatis q honestatis ē regula. q h nō pvide

rit. ab hoc nulla fraus aberit: nullū facin. Sic em cogitās: est istud quis

De quibz...

ostendit si...

Exclamatio...

immo...

ostendit em...

ratio quare...

vt dicitur...

disputandus...

propositus...

propositus...

propositus...

margin notes on the left edge

Offitium Tullij

de honestu vix h expedit: res a natura copulatas audebit errore diuelle

re: q fons ee fraudu: malefitor: sceleru oim Itaq; si vir bono babeat bac

vim vt si digit; cõcrepuerit possit in locupletiu testameto nome eius irre

pere hac vi no vraf: nec si exploratu quide babeat id oino nemine vnq; su

spicaturu: At si dares hac vim M. Crasso: vt digitoru percussione beres

posset pscriptur esse: q reuera no esset beres: in foro (mibi crede) saltaret.

Homo aut iust: et is que sentim viru bonu: nil cuiq; qd in se trasserat

Detrahet. h q admirat: is se qs sit vir bono nescire fatef. At vo si qs volue

rit animi sui coplicata notione euoluere: iam se ipse docebit eu viru bonu

esse q profit quib; possit: noceat nemini nisi lacessitus iniuria. Quid g h

no nocet: q qda qsi veneno pficiat: vt veros beredes moueat: in eoru locu

ipse succedat. non g faciat dixerit qs qd vtile sit quodq; expediat: immo

intelligat nihil: nec expedire nec vtile esse qd sit iniustum. h q no d: dicerit:

bonus vir esse no poterit. Ifimbria cõsularẽ: audiebã de pre nro puer: iu

dicẽ M. Luctatio Pythie fuisse equiti romano sane honesto cu is spons

sione fecisset: ni bono vir eet. itaq; ei dixisse Ifimbria: se illã rem nunq; iudi

caturu: ne aut spoliaret fama pbatu boiem si cõtra iudicasset: aut statui

se videret viru bonu aliquẽ esse: cu ea res innumerabilib; offitijs z laudi

bus cõtineret. Hinc igit viro bono que Ifimbria etiã: non mo Socrates

nouerat: nullo mo videre pot quicq; esse vtile qd no honestu sit Itaq; ta

lis vir no mo facere: s; nec cogitare qdẽ quicq; audebit: qd no audeat pre

dicare. Hoc none est turpe dubitare phos: q ne rustici qdẽ dubitet a qb;

natu est id qd ia tritu est vetustate puerbiu. Cum em fide alicui; bonita

temq; laudet: dignu ee dicu q cu i tenebris mices. Hoc qua h; vim nisi il

lam nihil expedire qd no deceat: etiã si id possis nullo refellere obtiere Vi

des ne igit puerbio: neq; Syge illi posse venia dare: neq; huic que paulo

ante fingeba digitoru pcussioẽ bereditates oim posse conuertere. Ut em

Grata exemplo fimbria
pfirmat qm vt bono
viri videri voluit qd ho
neste e effect

Qstendit nra offitij
parari vt quis hnt
feruaz assequat q vir
bono noiet na vna hnt
do no faceret i ethro
Nec possim; aliqne
partuere bonu ee q
vrm aliqd offitij vdi
vno na Socrates dicebat
hnt bonu vna xosi
mmea p diffinitet

Virare e bonu aut de
vris ab vtroq; ludem
supra dimmte q puzri
ne xaras an impare
se ab vtroq; lenat quod
in tenebris sari e diffinit
nisi plena sit fide ad q
ludas dimicando: vt vire
dicit quot lenatiazat

C. hoc vrbm
intelligi m; dicitur
Cõsularib; mib; e
apud qd v
vna vna f
qstima e
pstantia non
refert

Liber Tertius.

quod turpe est id quod quis occultet tamen honestum fieri nullo modo potest. sic quod honestum non est: id utile ut sit effici non potest: aduersante etiam et repugnante natura. At enim cum praemagna praemia sunt: est causa peccandi. L. Marius cum a spe consulatus longe abesset: septimum annum post praeturam iaceret: neque petiturum unquam consulatum videret: D. Metellum cuius legatus erat summum virum et civem: cum ab eo imperatore suo Romam missus esset: apud po. ro. criminatus est bellum illud ducere si se consule fecissent brevi tempore aut vivum aut mortuum Jugurtham se in potestate po. Ro. redacturum. Itaque factus est ille quod consul: sed a fide iusticiaque discessit quod optime et gravissimum civem cuius legatus: et a quo missus esset. in invidia falso crimine adduxerit: Nec enim quidem Gratidianus officio boni viri functus est tunc cum praetor esset: collegiumque praetorum tribunis plebis adhibuissent: ut res nummaria de consuetudine constitueret. Jactabat enim tribus illis numerum sic. ut nemo posset scire quod haberet: conscripserunt contra edictum cum pena atque iudicio constitueruntque ut omnes sit in rostra post meridiem descenderet: et ceteri quod alius alio Marius a subsellis in rostra recta: idque quod contra compositum fuerat solus edixit: et ea res si quis ei magno honore fuit: omnibus vicis statue facte: ad eas thurs et cerei. Quid multa. Nemo unquam multitudini fuit charior: Neclit quod conturbat homines in deliberatione nonnunquam: cum id in quo violat equitas non ita magnus: illud autem quod ex eo parit praemagnus videat: ut Marius praetore collegis et tribunis plebis populari gratiam non ita turpe: consule ob eam rem fieri quod sibi tunc proposuerat valde utile videbat. Sed omnis una regula est: quam cupio tibi esse notissimam: aut illud quod utile videtur turpe ne sit: aut si turpe est ne videatur esse utile. Quid igitur possumus ne? aut illum Marium virum bonum iudicari aut tunc. Explica atque excute intelligentiam tuam: ut videas quae sit in ea species: forma et notio viri boni. Et adit ergo in virum bonum veri viri emolumentum sui causa: criminari praeter: perire: fallere. nihil profecto minus. Est ergo vlla res tanti aut commodum vllum tam expetendum: ut viri

Handwritten marginal notes in the left margin, including the word 'respondit' at the bottom.

Handwritten marginal notes in the right margin, including the phrase 'Admodum prout exemplum'.

Handwritten marginal note: 'rostrum erat forum ad Curiam'.

Handwritten marginal notes in the right margin, including the phrase 'Ad officium servandum'.

Bale p[ro]hibere
Melius e[st] nomen bonu[m]
p[ro] d[omi]no multu[m]
significat

Offitiorum Tullij

bonu[m] *desinat* *q[uo]d nihil* *adducit* *ad magno* *q[uo]d in uera uoluntate est*

boni et splendorē et nomē amittas. Quid est q[uo]d afferre tibi utilitas ista (q[uo]d
aut *quod* *et* *fama bona* *aliter* *fideli* *ratione*
d:) possit: quantū auferre si boni viri nomē eripuerit: fidē iusticiāq[ue] detra
q[uo]d nihil aut diffire uidet *mutat* *q[uo]d* *fideli* *dicuntur* *a aliquo*
xerit. Quid em̄ interest ut ex hoīe se cōuertat q[ui]s i beluā: aut i hoīs figura
translatio *habear* *seruū* *q[uo]d* *affera* *seruū*
inmanitatē gerat belue? Quid q[ui] oīa recta et honesta negligūt: dum mō

Dompe[n]t fap[er]at q[ui] p[ro]hibet
Cesaris f[er]ia d[omi]ni u[er]o
ut Cesaris audacia subimp
nis m[er]ita adhibere facit
possit q[uo]d id e[st] Cesaris affm
tand[em] m[er]it ut apud Cesarē
o[ra]t[ur] est d[omi]nia apud r[om]an
uero p[ro]f[er]at

potetiā p[ro]sequant[ur]: nōne id faciūt: q[uo]d is q[ui] etiā socerū h[ab]ere uoluit eū: cui ipse
Finalis in p[ro]p[ri]etate *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
audacia potēs eēt: Utile em̄ uidebat plurimū posse alteri iuidia: Id q[ui] i
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
iustū: i patriā q[ui] iutile: q[ui] turpe eēt nō uidebat. Ipse autē socer i ore semper
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
grecos vsus Euripidis de Pheniis habebat: q[ui]s dicā ut potero: incōdi

Cesaris d[omi]nia r[om]an
detestat q[ui] m[er]ita fidem
q[uo]d id e[st] Cesaris

te fortasse: s[ed] t[ame]n ut res possit itelligi. Nā si violādū est ius: regnādi grā uio
infringunt *fidem* *x honoris* *x ena raxan dignu[m]* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
landū est: alijs i reb[us] pietatē colas. Capitalis Etheodes: vel poti[us] Euri
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

Ex Oromorho loquit[ur] nō e[st]
op[er]is m[er]ita colligit ut
falsas uenditōes uel resta
menta h[ab]ere uideamus quid
fecit Cesar qui o[ra]t[ur] h[ab]ere
h[ab]ere uideamus q[uo]d id e[st] Cesaris
Cesarē ut alios tyrānda de
terreas

pides: q[ui] id unū solū q[uo]d oīm sceleratissimū fuerat exceperit Quid igit m[er]i
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
nuta colligim[us]: hereditates: mercaturas: uenditiones fraudulētas Ecce
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

tibi q[ui] rex poplī romani dñsq[ue] oīm gentiū eē cōcupierit: idq[ue] p[ro]fecerit. h[ab]ere
regnandi *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
cupiditatē si q[ui]s honestā eē dicit amēs ē. Probat em̄ legū et libertat[is] inte
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
ritū: earūq[ue] opp[ro]ssionē tet[er]ā z detestabilē: gloriosam putat. Qui autē fatef
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

honestū nō eē in ea ciuitate (q[ui] libera fuit queq[ue] esse debeat) regnare: s[ed] ei q[ui]
regnare *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
id facere possit esse utile. q[ui] hūc obiurgatōe aut q[ui] poti[us] cōuitio a tāto erro
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
re coner auertere Pōt em̄ dij imortales cuiq[ue] esse utile fedissimū z teterrī
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
mū p[ro]ficiū patrie: q[ui]s is q[ui] se eo obstruxerit ab opp[ro]ssis ciuibus parēs
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

Concludit h[ab]ere d[omi]nia r[om]an
nihil e[st] u[er]u[m] q[uo]d id e[st] Cesaris
honestu[m]
Constitut[ur] u[er]u[m] q[uo]d id e[st] Cesaris
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

noiet. Donestate igit dirigēda utilitas est: z q[uo]d e[st] sic ut h[ab] duo v[er]ba inter se
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
discrepare: sed t[ame]n unū sonare videant. Nūc ab eo ad vulgi opinionē: q[ui] ma
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
io: utilitas q[ui] regnādi esse possit. Nihil p[ro]tra iutili[us] ei q[ui] id iniuste cōsecut[us]
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

sit inuenio: cū ad ueritatē cepi reuocare rōnē. P[ro]nt em̄ cuiq[ue] esse utiles an
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
gores: sollicitudines: diurni et nocturni met[us]: vita isidiar[um] periculorūq[ue] ple
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
nissima. Multi iniqui atq[ue] infideles regno: pauci boni sunt inq[ui] Actius
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
At cui regno: q[uo]d a Tantalō et Delope p[ro]ditū iure obtinebat. Nā quāto
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*
plures ei regi putas: q[ui] exercitū poplī romani populūq[ue] ipm romanū op
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

Afferit Cesarē
q[uo]d id e[st] Cesaris *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris* *q[uo]d id e[st] Cesaris*

Liber Tertius.

pressisset: ciuitateq; nō mō liberā: s; etiā gētib; impantē fūre sibi coegisset: buctu q̄s cōsciētie labes in aīo cēses habuisse: q̄ vulnera? Qui? autē vita ip̄a pōt vtilitati esse cū eius vite ea cōditio sit vt q̄ illā eripuerit i maxia gra futur; sit et gloria. Qu; si h; vtilia nō sunt q̄ maxie vident: q̄ plena sunt dedecor; ac turpitudis: sat; psuasum eē d; nihil eē vtile qd nō honestū sit. Quāq; id qdē tū sepe alias: tū Pyrrhi bello a L. Fabritio cōsule: iterū et a senatu nro iudicatū est. Lū em̄ rex Pyrrhus po. Ro. bellū vltro tulisset: cūq; de impio certamē esset cū rege generoso ac potēte: pfuga ab eo venit i castra Fabritij: eiq; est pollicat;: si p̄mū ei pposuisset se vt clam venisset: sic et clā in Pyrrhi castra rediturū et eū veneno necaturū. Hūc Fabritius reducēdū curauit ad Pyrrhū: idq; ei factū a senatu laudatū est. Atq; si speciē vtilitatis opinionēq; q̄rim;: magnū illud bellū pfuga vn; et graue aduersariū imperij sustulisset. Sed magnū dedecus et flagitiū q̄ cū laudis certamē fuisset: eū nō vtute s; scelere supatū. Vtrū igit vtili; (vt Fabritio: q̄ talis in hac v; beqlis Aristides Athenis fuit: vel senatui nro: qui nūq; vtilitatē a dignitate se iur; armis cū hoste certare: an venenis Sin glorie causa impiū expetēdū est scelus absit: i q̄ nō pōt esse gloria Sin ip̄e opes expetunt: quoq; mō nō potuerūt eē vtilis cū infamia. Nō igit vtilis illa L. Philippi: Qui. filij sentētia: q̄s ciuitates L. Sylla pecunia accepta ex senatuscōsulto liberauisset: vt be rursus vectigales eēt. Neq; his pecuniā quā p libertate dederāt redderem;: ei senatus est assensus. Turpe imperio. Pyrratarum em̄ melior fides q̄ senatus: at aucta vectigalia vtile igit quousq; audebūt dicere q̄c; vtile qd nō honestū. Potest autē vlli impio (qd q̄ta d; fultū esse: et beneuolētia sotiō: ū) vtile eē odiū et infamia. Ego etiā cū Latone meo sepe diffensi. nimis em̄ mihi videbat; p̄fra cte erarium vectigaliaq; defendere: oia publicanis negare: multa sociis: cū i bos bñfici esse deberem;: cū illis sic agere vt cū colonis nris solerem;.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including 'in lora q̄ q̄s cōsciētie labes' and 'in lora q̄ q̄s cōsciētie labes'.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including 'Offendit hō nobis debet' and 'Offendit hō nobis debet'.

Small handwritten notes in the bottom left corner.

Offitiorum Tullij

Eoq; magis q; illa ordinu; iuncto ad salute reip. ptiebat Dale etiã Curio:

*Quo magis transpadani
se diuina Ballia / abo
na pte ut libere
quodmodu; fata pta
omnia in mag; bella
impudant; gerunt; aliquot
in afa omittit; libetari; do
mate fuerat aut
sibi panna qna de
quid; rediret; in
uo dicebat equu;
u; q; postulare; si addebat
vinitat; vltim; quod
reprehendit*

cũ causam trãspadanoz equã esse dicebat. semp aut addebat: vincat vtili

tas: poti; diceret nõ esse equãq; nõ eẽt vtilis reip. q; cũ vtilẽ eẽ diceret nõ

esse equã fateret. Plen; est sext; liber de offitijs Decatõis taliu; qstionũ.

Sit ne boni viri i maria caritate amone familiã nõ alere: in vtraq; pte dis

putat. sed tñ ad extremũ vtilitate putat offitiũ dirigi mag; q; bũanitate

Querit si i maria iactura faciẽda sit: equi ne ptiõs poti; iacturã faciãt: an

seruili vtilis. Dic alio res familiaris: alio ducit bũanitas. Si tabulam de

naufragio stultus arripuerit: extorquet ne eã sapiẽs si potuerit. negat

q; sit iniuriũ. Quid dñs nauis: eripiet ne suũ: minie nõ pl; q; si nauigan

tẽ i alto eiscere de naui velit: q; sua nõ sit: qad em; puẽtũ sit eo q; sumpta na

uis est: nõ dñi est nauis s; nauigatiũ. Quid si i vna tabula sint duo nau:

fragi eque sapiẽtes: sibi vterq; rapiat an alt; cedat alteri. cedat vob; s; ei cui

ius mag; interest: vel sua vel reip. causa viuere. Quid si b; paria in vtroq;:

nllũ erit certame: s; qsi i sorte aut i dimicãdo vict;: alteri cedat alt;. Quid

si p; sana exp; icet: cuniculos agat ad erariũ: indicet ne id m; gratib; filius

nephas ne id qdẽ est: quinetiã defendat patrẽ si arguat. Non igif patria

pstabit oibus offitijs: ymmo vob;: s; ipsi patrie cõducit pios habere ciues

in parẽtes. Quid si tyrannidẽ occupare: si patriã proderẽ conabit pater:

filebit ne filius: ymmo vob; obsecrabit patrẽ ne id faciat: si nibil; pficiet: ac

eusabit: minabat etiã ad extremũ: si ad pernitiẽ patrie res spectabit: pa

trie salute antepõnit salute patris. Querit etiã: si sapiẽs adulterinos nu;

mos accipiet imprudens pro bonis: cum id rescierit soluturus ne sit eos:

cui debeat pro bonis. Diogenes ait: Antipater negat cui potius assen

tio: Qui vinum fugiens vendat sciẽs: debeat ne dicere: non necesse putet

Diogenes / Antipater viri boni existimat. De sunt quasi controyersie

in iure stoicozum: In mancipio vendendo: dicenda ne vitia: Non / nisi

*Alia questio; an dñs
nauis iure possit
tabula; vterq; nauis
hinc q; nõ qm; nauis
2 vterq;*

*Alia questio de nauis
pro*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*Alia questio
de nauis*

*tantu; magis q; illa ordinu; iuncto ad salute reip. ptiebat Dale etiã Curio:
cũ causam trãspadanoz equã esse dicebat. semp aut addebat: vincat vtili
tas: poti; diceret nõ esse equãq; nõ eẽt vtilis reip. q; cũ vtilẽ eẽ diceret nõ
esse equã fateret. Plen; est sext; liber de offitijs Decatõis taliu; qstionũ.
Sit ne boni viri i maria caritate amone familiã nõ alere: in vtraq; pte dis
putat. sed tñ ad extremũ vtilitate putat offitiũ dirigi mag; q; bũanitate
Querit si i maria iactura faciẽda sit: equi ne ptiõs poti; iacturã faciãt: an
seruili vtilis. Dic alio res familiaris: alio ducit bũanitas. Si tabulam de
naufragio stultus arripuerit: extorquet ne eã sapiẽs si potuerit. negat
q; sit iniuriũ. Quid dñs nauis: eripiet ne suũ: minie nõ pl; q; si nauigan
tẽ i alto eiscere de naui velit: q; sua nõ sit: qad em; puẽtũ sit eo q; sumpta na
uis est: nõ dñi est nauis s; nauigatiũ. Quid si i vna tabula sint duo nau:
fragi eque sapiẽtes: sibi vterq; rapiat an alt; cedat alteri. cedat vob; s; ei cui
ius mag; interest: vel sua vel reip. causa viuere. Quid si b; paria in vtroq;:
nllũ erit certame: s; qsi i sorte aut i dimicãdo vict;: alteri cedat alt;. Quid
si p; sana exp; icet: cuniculos agat ad erariũ: indicet ne id m; gratib; filius
nephas ne id qdẽ est: quinetiã defendat patrẽ si arguat. Non igif patria
pstabit oibus offitijs: ymmo vob;: s; ipsi patrie cõducit pios habere ciues
in parẽtes. Quid si tyrannidẽ occupare: si patriã proderẽ conabit pater:
filebit ne filius: ymmo vob; obsecrabit patrẽ ne id faciat: si nibil; pficiet: ac
eusabit: minabat etiã ad extremũ: si ad pernitiẽ patrie res spectabit: pa
trie salute antepõnit salute patris. Querit etiã: si sapiẽs adulterinos nu;
mos accipiet imprudens pro bonis: cum id rescierit soluturus ne sit eos:
cui debeat pro bonis. Diogenes ait: Antipater negat cui potius assen
tio: Qui vinum fugiens vendat sciẽs: debeat ne dicere: non necesse putet
Diogenes / Antipater viri boni existimat. De sunt quasi controyersie
in iure stoicozum: In mancipio vendendo: dicenda ne vitia: Non / nisi*

Liber Tertius.

In hac quæstione Grogem videtur vna no ee dicenda na Grogem...

ea q nisi dixeris redibat mæcipiū iurecivili. Sz b: mædace cæ: aleator: sira cæ: ebriofum: alteri dicæda vident: alteri nō dicæda vident. Si qz auz ven dës: auricalcū se putat vëdere: indicet ei ne vir bono aurū illud cæ: cū emat

denario qd sit millenariū. pspiciū est iam et qd mihi videat: et q sit inter eos pbs qz noiāni ptroneria. Pacta et pmiffa semp ne seruāda sint q nec vi nec dolo malo (vt ptozes solēt) facta sit. Si qz medicamētū cui piā dederit ad aquā inter cutē: pepigerit qz ne illo medicamento vnqz postea vteret. si eo medicamēto sanus factus fuerit: et annis aliqt post incidet i eundē morbū: nec ab eo q cū pepigerat impetret vt itē eo liceat vti. qd faci endū sit cū sit is inbūan q nō cedat vti: nec ei quicqz fiat iurie. Dite et sa

luti cōsulendū est. Quid si qz sapiēs rogat sit ab eo q heredē faciat: cū ei testamēto sesteritiū millies relinquat: vt anteqz hereditatē adeat luce pa lam i foro saltet: id qd se facturū pmiserit: qd aliter eū heredē scripturus ille nō esset. faciat qd pmiserat ille nec ne: pmisisse nollē: et id arbitro: sui sse grauitatis: qm pmiserit se saltare i foro: turpe ducet: honesti mentiet si ex hereditate nihil exceperit qz si ceperit: nisi forte eā pecuniā in rep. ma gnū aliqd tpus cōtulerit: vt vel saltare eū (cū pte consultur etiā sit) turpe

nō sit. At ne illa qdē pmiffa seruāda sunt bis inutilia quib illa pmiseris

Sol Pbetonti filio (vt redeamus ad fabulas) facturū se cē dixit quicqd optasset: optauit vt in currū pris tolleret sublatu est: atqz insan ante qz cōstitit ictu fulmis deflagrauit. quāto meli fuerat i s pmiffum pris nō esse seruātū. Quid qz Theseus exegit promissum a Neptuno: cui cū tres optiōes Neptunus dedisset: optauit interitū Hippoliti filij sui: cū is pri

suspectus esset de nouerca: q optato impetrato Theseus i maris fuit lus etibus Quid Agamemnon: cū deuouisset Wyane: qd in suo regno pulcherrimū natū eēt illi anno: imolauit Ipbigeniā: q nihil erat eo quidē at

no natū pulchrius: promissum potius nō faciendū qz tam tetrū facinus

Alia quæstio... Dicitur quod...

Alia quæstio... Dicitur quod...

Alia quæstio... Dicitur quod...

Alia quæstio... Dicitur quod...

Handwritten marginal notes in the top right corner.

Handwritten marginal notes on the right side, continuing the commentary.

Handwritten marginal notes at the bottom right corner.

Handwritten marginal notes on the left edge.

Handwritten marginal notes on the left edge.

Handwritten marginal note on the left edge.

Handwritten marginal note on the left edge.

Handwritten marginal note on the left edge.

Offitiorum Tullij

admittendum fuit. Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt. si gladium quod apud te sane mentis deposuerit repetat in sanis reddere peccatum: sic non reddere officium. Quid si is qui apud te pecuniam deposuerit: bellum iherat patrie: reddes ne depositum. Non credo. facies enim rempublicam quam dicitur esse charissimam. Sic multa que natura honesta videntur esse temporibus fiunt non honesta. facere promissa: stare conventis: reddere deposita: commutata utilitate fiunt non honesta. At de his quod dicitur videntur esse utilitatis in iusticia simulatione prudentie satis arbitro: dictum. Sed quoniam a quatuor fontibus honestatis primo libro officia duximus: in eisdem versabimur cum docebimus ea que videntur esse utilia neque sunt: que sunt virtus inimica. Ac de prudentia quod dicitur: quam vult imitari malitia: itemque de iusticia: que semper est utilis: disputatum est.

De Fortitudine.

Relique sunt due partes honestatis: quoniam altera in animi excellentis magnitudine et persistentia cernitur: altera in confirmatioe et moderatioe continentie et temperantie. Utile videbatur Ulyssi (ut quidam poete tragici perdidit. Nam apud Homerum optimus auctor talis de Ulyse nulla suspitio est: sed insimulat eum tragedie) simulatione insanie militiam subterfugere voluisse non honestum consilium: ac utile: ut aliis fortasse dixerit regnare et Trace vivere re otiose cum parentibus cum uxore cum filio. an vultu tu decus in quotidianis periculis et laboribus cum tranquillitate hac preferendum putas. Ego vero istam contemnendam et abiiciendam: quam que honesta non sit ne utile quod dicitur esse arbitror. Quid enim auditurum putas fuisse Ulysem: si in ipsa simulatione pseuerasset: quod cum maximas res gesserit in bello: tamen non audiuit ab Ayace: cui ipse princeps iniuriam dedit: quod omnes scitis solus neglexit fidei: furere assimulavit ne eo iret qui iniussit. ni Palamedis peripicax prudentia ipsi precepisset malitiosam autem datiam: fidei sacrata ius perpetuo falleret. Illi vero non modo cum hostibus verum etiam cum fluctibus id quod fecit dimittere melius fuit: quam deserere consentiente Brietia. ut furere videretur. Sed Palamedes obicit aratro Telamarcham filium Ulyssis et sic Ulysses timens filio se aperiret et hinc cognita de Phila stulticia Sed Palamedis veritas dedit nam fraude Ulyssis et laudat.

Comprehendit... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt...

admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt...

admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt...

admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt...

admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt... Admittendum fuit... Ergo ut promissa non facienda non nunquam neque semper deposita reddenda sunt...

Liber Tertius.

ad bellū barbaris inferēdū. S; dimittam⁹ et fabulas et externa: ad rē fa
ctā nostrāq; veniem⁹. M. Attilius Regul⁹ cū cōsul iterū i Africa ex insi
dijs capt⁹ eēt duce Xantippo Lacedemonio: impatore aut p̄re Hanni
balis Damilcare iurat⁹: missus ē ad senatū: vt nisi essent redditi Peni
captiui nobiles qdā: redire ip̄e Carthaginē Is cū romā venisset vtilita
tē sp̄z videbat. s; eā: vt res declarat: falsā iudicauit q̄ talis erat: manere i
patria: esse domi sue cū vxore cū liberis quā calamitatē accepisset in bello
eōdem fortunē bellice iudicantē: tenere cōsularis dignitatē gradū. q̄s h̄ ne

get esse vtilia q̄ cēs magnitudo animi et fortitudo negat. nū locupletio
res q̄ris auctores. Harū em̄ est virtutū p̄p̄riū nil extimescere: oīa būana
despicere: nihil qd̄ homī accidere possit intolerandū putare. Itaq; qd̄ fe
cit: i senatū venit: mādata exposuit: sentētia ne diceret recusauit: qd̄ diu iu
reiuādo hostiū teneret nō eē senatorē. Atq; illd̄ etiā (o stultū boiem dix
rit quispiā et repugnātē vtilitati sue) reddi captiuos negauit esse vtile. It
los em̄ adulescētēs et bonos duces esse: se iā cōfectū senectute. Qui cū va
luisse autoritas captiui retēti sūt: ip̄e Carthaginē rediit: neq; eū charis
tas patrie retinuit neq; suorū: neq; vō tñ ignorabat se ad crudelissimū bo
stē z ad exq̄sita supplitia p̄ficisci. s; insurādū p̄seruādū putabat. Itaq; tū
cū vigilādo necabat erat i meliori causa q̄ si domi sener: captiu⁹ piur⁹ et
cōsularis remāsisset. At stulte: q̄ nō mō nō cēsuerit captiuos remittēdos:

peruētia dissuaserit. Quō stulte: etiā ne si reip. cōducebat? Pōt aut qd̄ in
vtilē reip. sit: id cuiq; ciui vtilē eē: puertūt boies ea q̄ sūt fundamēta natu
re: cū vtilit atē ab honestate seingūt. Q̄s em̄ expectimus vtilit atē ad eāq;
rapimur. nec facere aliē vllō mō possum⁹. N. i q̄s ē q̄ vtilia fugiat: aut q̄s
poti⁹ q̄ ea nō studiosissime p̄sequat. S; q; nūq; possum⁹ nisi i laude: de
core: honestate vtilia repire: p̄pterea illa vna z summa habem⁹: vtilitatē
nomē nō tā splēdidū q̄ necessariū ducim⁹. Quid ē igit dixerit q̄s i iureu
r

Indei si nō est
vtilia qui sit
contra magni
mūtae q̄ f
tūmne z ha
bē historia ex
L. Valerius
maximus

Quis quod quis
regulū potuiss
afferre: fundame
ta nature volu
se nā honestū
fūm nōq; z nihil
ē vtilē qd̄ nō sit
honestū quod q̄
tenet z vtilē ab
honesto p̄p̄riū
p̄p̄riū funda
mēta nature

Aliud quod quis
regulū obierit
z eā h̄g zōd
et cōsulari: cōsulari regulū officio boni magis vtili v̄p̄ fuisse

frande Cartha
lo qui ad p̄p̄riū redire
mahut q̄ aliqd̄ de rōtāna
z fide remitteret

Afferre id quod aliquis
potuiss dicit q̄ regulū
qui vigilando necaba
t: nā tenebat nyene
bris z recente ardore
bus solis obnoxat rō
gebat q̄ responē ad solē
sū valpēbris z solis
dū prohibitus est dēssit

Offitiorum Tullij

gādo. Nū iratū timem? Jone. At h qdē cōe ē oim phoz (nō eoz mō q de
um nihil b're ipm negotij dicūt: z nihil exhiberi alteri: Sz eoz etiā q deū

sp agere aliqd z moliri volūt) nūqz nec irasci deū nec nocere Quid aut ira

Domt quod pro regulo
dicitur et in regulo
indignum et asperum
maximam malum quod
in postea refertur

t^o Jupiter pl^o nocere potuisset: qz nocuit sibi ipi Regul^o Nulla igit vis fu

it religiois q tāta vtilitate puerteret. an ne turpit faceret. Primū minia

de malis. Nū igit tm mali turpitudine ista habebit. qz tū ille cruciat^o. Dei

de illud etiā apud Actiū. Ifregisti ne fidē: neqz dedi neqz do infideli cuiqz.

Alia qui qua regulo
afferebant

Qui i qz ab ipō rege d: luculēter tm d: Addūt etiā quēadmodū nos dica

m^o videri q dā vtilia q nō sunt: sic se dicere videri q dā honesta q nō sint vt

h ipm videt honestū cōservādi iusurādi causa ad cruciatū reuertisse. Sz

fit nō honestū: q: qd p vim hostiū eēt actū: ratū eē nō debuit. Addūt etiā

Refertur qui contra regulo
hō dicitur et refertur
nō de iusurando
nō dicitur nullo mō
volandū

qz q d valde vtile sit id fieri honestū: etiā si antea nō videret Dec fere q Re

gulū. Sz priā videam^o. Nō fuit Jupit metuēd^o ne irat^o noceret: qz neqz

irasci solet neqz nocere. Nec qdē rō nō magz q Regulū qz q omie iusuran

dū valet. Sz i iureiurādo nō q mer^o: sz q vis sit d: itelligi. Est em iusurā

dū affirmatio religiosa: qd aut affirmatie (qsi deo teste) pmiseris: id tenē

dū ē. iā em nō ad irā deorū: q nulla est: sz ad iusticiā et ad fidē ptiet. Nam

preclare Ennius O fides alma apta pennis: et iusurandū Jouis. Qui

igit iusurādū violat: is fidē violat quā in capitolio vicinā Jouis optimi

marximi (vt i Latonis orōne est) maiores nri esse voluerūt. At em ne iras

tus qdē Jupiter plus Regulo nocuisset qz sibi nocuit ipē Regul^o. Lerte

si nihil malū eēt nisi dolere: id aut nō mō nō summū malū: sz nec malū q

dē esse: maria auctoritate plbi affir nāt. Quo:ū qdē teste nō mediocrē: sz

hec fuit opinio
Statuendū nihil
zomū in malis
de quo fuit dicitur
Stori dicitur
anqz nō ē malū
beata vitam
mōa tormenta
regulo in illo dolore

baud scio an grauissimū Regulū. Nolite queso vituperare. Quē em loca

pletio: e querim^o qz pncipe publice rei: q retinēdi officij causa: cruciatū su

bierit voluntariū. Nū q aut minia de malis: bi vt turpiter poti^o qz cala

mitose. An est vllū mai^o malū turpitudie: q si i deformitate corporis ba

Refertur aliud
ne quid illi
rebat minimum
de malis et si reddebat
in tormentum et in
sostenere naturam
indem adisat nō malū
turpitudine et vno

Liber Tertius.

beat aliqd offensiois: quanta illa dep: auatio et feditas turpificati ani d3

videri Itaq; neruosi q illa differunt solu audet malu dicere id qd turpe sit

q aut remissi: bi tñ no dubitat summū malu dicere. Nā illd qdē Neq; de

di neq; do fidē ifideli cuiq; iccirco a poeta d3 q; cū tractaret Atbreus: pso

ne pūedū fuit. s3 si hic sibi sumūt Nullā eē fidē q ifideli data sit: videāt ne

qrat latebra periurio. Est aut etiā ius belli cū fidelēq; iusuradi sepe hosti

seruadi. Qd em iuratu est: vt mēs cōciperet fieri oportere: id obseruandū

est. Qd aliē id si nō fecerit nullū piuriū est. vt si p̄donib; pactū p capite p

tium nō attuler; n̄ la frays ē. nec si iurat qdē id nō fecer; Nā pyrata nō

est ex pduellū nūero diffinit; s3 cōis hosti oim: cū h nō fides eē d3 nec ius

iurandum cōe. Nō em falsum iurare peierare ē s3 qd ex ani tui sentētia

iuraueris: sicut vbi cōcipit more n̄ o: id nō facere piuriū est. Scite em

Euripides: iuravi lingua: mentē iniuriatam gero. Regulus vero nō de

buit cōditioes pactioesq; bellicas et hostiles pturbare piurio: cum iusto

em et legitio hoste res gerebat aduersus quē et totum ius fetiale et mul

ta sunt iura cōia. Qd ni ita esset nunq; claros viros senatus vinctos hos

tibus dedisset. At vō Titus Deturi et Spuri Posthumii cum itez

cōsules eēt: q: cū male pugnatū apd Landiū eēt: legiōibus nr̄is sub iur

gum missis: pacē cū Samnitibus fecerant: dediti sunt bis. In iussu em

ppli senatusq; fecerant. Eodēq; tpe Titus Numitius: Quitus Aemii

lius q tum tribuniplebis erant: q eoz auctoritate par erat facta: dediti

sunt: vt par Samnitum repudiaret. atq; huius deditiois ipse Posthu

mius q dedebat suator et auctor fuit. Qd idē multis annis post Caius

Mancinus: q vt Numantinis (quibus cum sine senatus auctoritate fe

dus fecerat) dedere rogationē suavit eam qua Luci Iurius et Sextus

Attilius ex senatuscōsulto ferebant: q accepta ē hostib; deditus. Donec

stius h q Quintus Pompeius: quo cum in eadē causa esset deprecante

Disputat qd si iuramentum affirmatiuū dicitur de illa re quae in se habet ius iuramentum non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae. Et si iuratur contra ius hominum non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

De iuramento in rebus in se habentibus. Si iuratur in rebus in se habentibus non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

De iuramento in rebus in se non habentibus. Si iuratur in rebus in se non habentibus non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

De iuramento in rebus in se habentibus et in rebus in se non habentibus. Si iuratur in rebus in se habentibus et in rebus in se non habentibus non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

transit ad sententiam. Atq; postea ostendit firmari a poeta deo in personis: nam in ipso na dicitur in fidei iuramento non habere vim nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

De iuramento in rebus in se habentibus. Si iuratur in rebus in se habentibus non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

De iuramento in rebus in se non habentibus. Si iuratur in rebus in se non habentibus non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

De iuramento in rebus in se habentibus et in rebus in se non habentibus. Si iuratur in rebus in se habentibus et in rebus in se non habentibus non est peccatum nisi si iuratur contra ius dei et naturae.

Dompeius aliquot annis in Hispania q̄ Celtiberos & Umbrinos bello gerens si vultus & dignitas
sibi: sedus inuit na infirmos fuis debilitate corporis in senatū illud fedus no laudaret: rogano lata d vt dederet
hospibz qua de hinc & inde deperatibz & requereb ransā d firmitate: monitaz p̄p̄m ad rōm̄feroz ita vt illa rogano ep̄
pladeret? ergo sit lē q̄ laig m̄armg

Offitiorum Tullij

accepta lex nō est. h̄ ea q̄ videb at utilitas plus valuit q̄ honestas. Apud

offert aliud quod potius
obis Regulo & refellit ho
idem

supiores utilitatē spēs falsa ab honestatē auctoritate supata est At nō de

huit ratū esse qd̄ erat actum per vim: q̄si nō forti viro vis possit adhiberi.

Cur igit ad senatū pficisebat cū p̄serti de captiuis dissuasur̄ esset. Qd̄

maximū in eo est id reprehēdit. Non em̄ suo iudicio stetit s̄ suscepit cau

sam vt esset iudiciū senatus: cui nisi ip̄e auctoz fuisset captum profecto Pe

nis redditi essent. Ita incolumnis in patria Regulus restitisset: quod q̄

patrie non vtile putauit: iccirco honestū sibi et sentire illa et pati credidit.

Refutat postremū quod q̄
Regulū obijebat

Nam qd̄ aiunt qd̄ valde vtile sit id fieri honestū: immo vero esse nō fieri.

Est em̄ nihil vtile qd̄ idē nō honestū: nec q̄ vtile: honestū est s̄ q̄ honestū

vtile. Quare ex mults̄ mirabilibz exēplis haud facile quis dixerit h̄ exēni

plo: aut laudabili: aut prestati: S̄ ex tota hac laude Reguli vnū illud

est admiratione dignū: q̄ captiuos retinendos censuerit. Nam q̄ redijt:

nobis nō mirabile videtur: illis quidē temporibz aliter facere nō potuit.

Ita q̄ ista laus nō est boīs sed tpm̄. Nullū etiā vinculū ad astringendā fi

dem iureiurādo maiōres arctius esse voluerūt: id indicāt leges in duode

cim tabulis: indicant sacra: indicant federa: quibz et cū hoste deuincit fi

des: indicat notatiōes: amaduēsiōesq̄ censoz: qui nulla de re diligētī q̄

de iureiurādo iudicabāt. Le. Manlio Auli filio: cū dictatoz fuisset Mar.

offert exēplū Manlii
Romani tubum volens
qui ne iurandū viola
ret inon vltimū in die
dixerat missū fess

Dompei tribunos plebis die dixit: q̄ is paucos sibi dies ad dictaturā ge

rendā addidisset: crimiabāt etiā q̄ Titū filiū (q̄ postea est L. quat̄ ap̄

pellatus) ab hoibz relegasset: & ruri habitari iussisset qd̄ cū audiuisset adu

lescēs filiū negotiū exhiberi patri: accurrisse Romā: & cū prima luce Dom

ponij domū venisse dicif. Cui cū esset nunciatū (qd̄ illū iratū allaturū ad

se aliqd̄ cōtra patrē arbitrārer iurrexit e lectulo: remotisq̄ arbitris ad se

adulescentē iussit venire. At ille vt ingressus est cōfestim gladiū destrixit:

iurauitq̄ illū statī infectoz: nisi iusiurādū sibi dedisset: se patrē missum

Liber Tertius.

esse factuz iuravit h terrore coact. Pomponi re ad populū detulit: do
cuit sibi a causa desistere necesse est. Manliū missum fecit. Tm tpiū illis
iuriurādū valebat Atq h Titus Manli is est: q ad Anienē galli: quē ab
eo puocat occiderat: torque detracto cognomē iuenit. cui tertio cōsula
tu latini ad Deseri fusi et fugati: magn vir i patriā: et q nuper indulgēs i
patrē: idē acerb et seuer in filiū. Sz vt laudādus Regulus in cōseruan
do iureiurādo: sic decē illi (qs post Lannēsem pugnā iuratos ad senatū
misit Hannibal i castra redituros ea qz erāt Peni: nisi de redimēdis ca
ptiuis ipetrauissent (si nō redierūt: vituperādi. de quib nō oēs vno mō.
Nam Polibius bonus auctor in primis scribit ex decē nobilissimis qui
tūc erāt missi nouē reuertisse a senatu re nō impetrata. vnū ex decē q pau
lo postqz egressus erat e castris: redisset qsi aliqd esset oblitus: Rome re
mansisse. reditu em in castra liberatū se esse iureiurādo interpretabat: nō
recte. Ifraus em distringit nō dissoluit piuriū. Ifuit igit stulta calliditas
peruerse imitata pudētā. Itaqz decreuit senatus: vt ille veterator et cal
lidus vincē ad Hannibalē duceret. Sed illud maximū: octo boim mi
lia tenebat Hannibal: non quos in acie cepisset: aut qui periculo mortis
diffugissent: sed qui relictī in castris fuissent a Paulo et Varrone cōsuli
bus: eos senatus nō censuit redimēdos: cū id parua pecunia fieri potuis
set: vt esset insitū militibus nostris aut vincere aut emori. Qua quidem
re audita fractum antmū Hannibalis scripsit qd senatus pupulusqz ro
manus rebus afflictis tam excelso aio fuisset. Sic honestatē cōparatiōe
ea q vident vtilia vincunt. Actilius aut q grece scripsit hystoriā: plures ait
fuisse q in castra reuertissent: eadē fraude vt iureiurādo liberarent eosqz a
censoribus oib ignominis notatos. Sic iam vni loci ruis. perspicuū
est em q timido anio: humili: demisso: fractoqz fiāt (quale fuisset Reguli
factū si aut de captiuis qd ipsi op esse videt nō qd reip. censuisset: aut dos

Pugnā d vlt
bit tūc h mla
tūc nō pūl
a pādūqz vepi
mū mont vū
cōsules vial v
māhū q dūq
qui se p roma
mū legiōib de
nomit y māhū
co pōsūo vūm
m pōho fuit v
facile quē
ret mē pūo
toras vūmūqz
pūo y tūq
māhū dūpū
v y pūgnāne
rat m dūc
Thrsulanoz
vū sine mū
pūo vūo pū
cū fūmū pū
h mūpū)

prograuerat hq vno mēse
y pūcia vūlūerat hād hysto
nā hq tūq hūq h 8 m
y mūpūo

viso gladio/ velle pūqz dūmūte
Manliū missum
Titus Manli is est
torque detracto
fusi et fugati
magn vir i patriā
iureiurādo
iureiurādo
redimēdis
vituperādi
Polibius
tūc erāt
missi nouē
re nō impetrata
vnū ex decē
q pau
lo postqz
egressus
erat e castris
redisset
qsi aliqd
esset oblitus
Rome re
mansisse
reditu em
in castra
liberatū
se esse
iureiurādo
interpretabat
nō
recte
Ifraus em
dstringit
nō dissoluit
piuriū
Ifuit igit
stulta
calliditas
peruerse
imitata
pudētā
Itaqz
decreuit
senatus
vt ille
veterator
et cal
lidus
vincē
ad Hannibalē
duceret
Sed illud
maximū
octo boim
milia
tenebat
Hannibal
non quos
in acie
cepisset
aut qui
periculo
mortis
diffugissent
sed qui
relictī
in castris
fuissent
a Paulo
et Varrone
cōsuli
bus
eos senatus
nō censuit
redimēdos
cū id
parua
pecunia
fieri
potuis
set
vt esset
insitū
militibus
nostris
aut vincere
aut emori
Qua quidem
re audita
fractum
antmū
Hannibalis
scripsit
qd senatus
pupulusqz
romanus
rebus
afflictis
tam excelso
aio
fuisset
Sic honestatē
cōparatiōe
ea q vident
vtilia
vincunt
Actilius
aut q grece
scripsit
hystoriā
plures
ait
fuisse
q in castra
reuertissent
eadē
fraude
vt iureiurādo
liberarent
eosqz
a
censoribus
oib
ignominis
notatos
Sic iam
vni
loci
ruis
perspicuū
est em
q timido
anio
humili
demisso
fractoqz
fiāt
(quale
fuisset
Reguli
factū
si aut
de captiuis
qd ipsi
op esse
videt
nō qd
reip
censuisset
aut dos

Offitiorum Tullii

mi remanere voluisset) non esse utilia: quia sunt flagitiosa: feda: et turpia

De Temperantia.

Restat quarta pars: quae de decore: moderatōe: modestia: continentia temperantia continet. Potest igitur quicquid utile esse: quod sit huic talium virtutum chorostrophi. Atque ab Aristippo cyrenaeici atque annicerij philosophi nominati omnium bonum in voluptate posuerunt: virtutesque censerunt ob eam rem esse laudandas quod efficitur esse voluptatis. quibus obsoletus floret Epicurus eiusdem fere adiutor: auctorque sententiae. Cum bis velis equalis (ut dicitur si honestate tueri: ac retinere sententia est) decerta dicitur est. nam si non modo utilitas sed vita hominis beata: corporis firma constitutio: eiusque constitutionis spe explorata (ut a Metrodoro scriptum est) continet: certe habet utilitas. et quod est summa: sic enim censerunt: cum honestate pugnabit. Nam ubi primum prudentiae locus dabitur: an ut conquirat vniuersas suauitates. Quis miser virtutes famulatur seruituti voluptati. quod autem minus prudentiae. An legere intelliget voluptates: si facit nihil isto esse inuidiosius. quod cogitari potest turpius iam quod dolore summum malum dicat: apud eum quae habet locum fortitudo: quae est dolorum laborumque contemptio. Quis enim multis in locis dicat Epicurus sicut habet satis fortiter de dolore: tamen non id spectandum est quod dicat: sed quid consentaneum sit ei dicere quod bona in voluptate terminauerit: mala in dolore: ut si illum audiam de continentia et temperantia. Dicit ille quod est multa multis locis sed aqua heret ut aiunt. Nam quod modo potest temperantiam laudare is qui ponat summum bonum in voluptate. Est enim temperantia libidinum inimica. libidines autem spectatrices voluptatis. Atque in his tribus generibus quoque modo potest non in callide tergiversant prudentiam: introducunt scientiam suppeditantem voluptates: depellentes dolores. Fortitudinem quoque aliam non expediunt cum tradunt rationem negligenter de mortis: speciemque doloris. Etiam temperantiam inducunt non facillie illi quod est: sed tamen quoque modo potest Dicitur enim voluptatis magnitudinem: doloris detractio fieri. Iusticia vacillat vel iacet potius. Quaeque beatae virtutes quae in comitate cernuntur et in societate gene-

Liber Tertius.

ris hūani. Neq̄ em̄ bonitas: nec liberalitas: nec comitas eē pōt: nō pl̄ q̄
amicitia: si h̄ nō p se expetant: s̄ ad voluptatē vtilitatēue referant. Confe
ram̄ igit̄ i pauca. Nā vt vtilitatē nullā esse docuim̄ q̄ honestati eēt ōria:
sic oēm voluptatē dicim̄ honestati eē cōtrariā. Quo maḡ reprehenden
dos Caliphonē et Dinomachū iudico: q̄ se direpturos p̄trouersā puta
uerūt: si cū honestate voluptatē: tanq̄ cū boie pecudē copulauissent. nō re
cipit istā cōiunctionē honestas: aspernat: repellit. Nec vō finis bonorum
et malorū (q̄ simplex esse debet) ex dissimilibus rebus misceri et tēperari
pōt. S̄ de h̄ hactenus. Magna em̄ res: alio loco pluribus v̄bis disputa
ta: nūc ad ppositū. Quēadmodū igit̄ (si q̄ ea que videret vtilitas bone
stati repugnat) dijudicanda res sit satis est supra disputatū. Sin aut̄ spe
ciē vtilitatis etiā voluptas habere dicat: nulla potest esse ei cū honestate
coniunctio. Nam vt tribuamus aliquid voluptati: condimenti fortasse
nonnihil: vtilitatis certe nihil habebit.

Habes a patre munus Marce fili (mea q̄dē sentētia) magnū sed
perinde erit vt acceperis. Quāq̄ hi tres libri inter Cratippi
cōmētarios tāq̄ hospites erūt recipiēdi. s̄ vt (si ip̄e venisse Athenas: q̄d
q̄dē eēt factū: nisi me e medio cursu clara voce patria reuocasset) aliqui me
q̄ audires. Sic (qm̄ his voluminib̄ ad te p̄fecta vox mea est) tribue his
tpib̄ quātū poteris: poter̄ aut̄ quātū voles. Qū vō intellexero te h̄ scie
tie genere gaudere: tū et presens tecū p̄pediē vt spero et dum aberis abs
sens loquar. Vale igit̄ mi Cicerō: tibi q̄ psuade te mibi q̄dē esse charissi
mū: sed multo fore chariorē si talibus monumētis preceptisq̄ letaberē.

Habes amate Lecto: tres Tullij officiorū libros: satis
labriolē emēdatos: vigili q̄z dili
Liptzen. ciuis: Anno decimotertio supra millesimū
quigētesimū exaratos. Si quid tñ viti inter
legendum offenderis cū beneuo
lencia radito.

Libri Quinti

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly obscured by water damage and discoloration.

vult Johannes Hamu
 matias potzwiler
 Lampertus
 Ego p[ro]hibito
 Vultus gladii
 Dilatoris d[omi]ni
 Oia p[ro]p[ri]a x[rist]i

Frans Johannis • Hildesheim

180079

X 22045 19

Sb.

ipse
 aliquid
 et non
 et

fehlt bei Panzer.

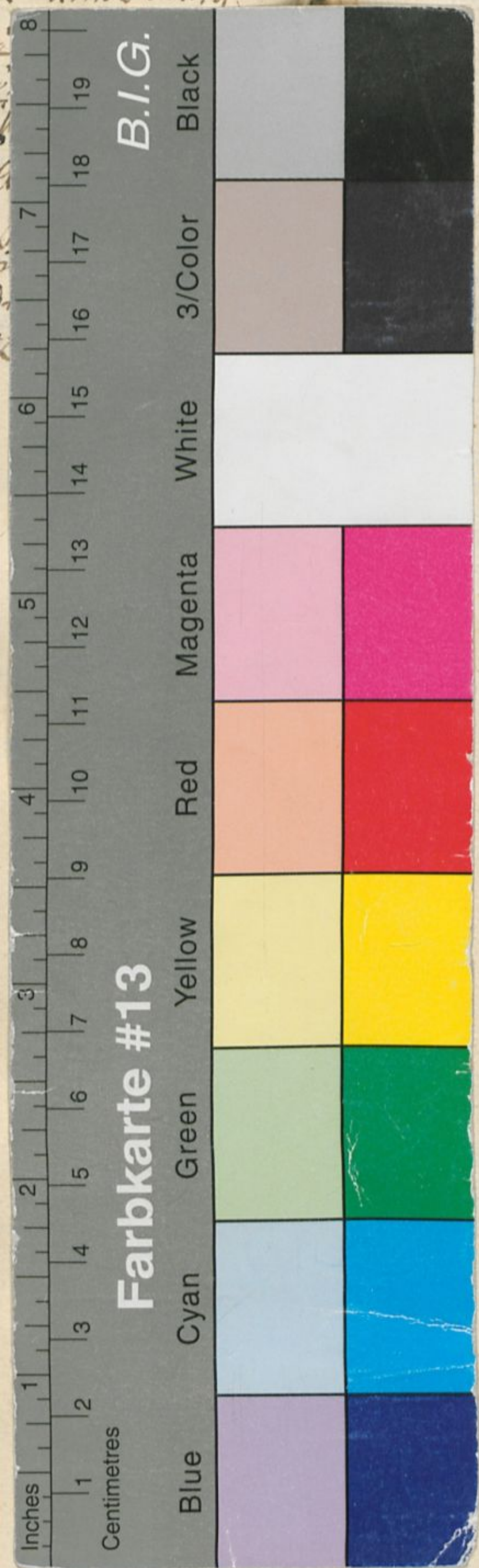
Joannes.

Marci Tullij Ciceronis con- sulis Romani: ac Oratorum principis: ad Marcum Ciceronē filium suū Offi- tiorum Liber incipit.

EPIGRAMMA MAGISTRI GREGORII
Laticephalī de Konitz ad Lectorem.

Quicquid habet mundus sperat contingere finem
Qui superum turmas/altraq; cuncta regit.
Qui gliscit tandem cœlorum sumere sedes
Hoc virtute potest: que sibi monstrat iter.
Offitijs virtus/studio ingentiq; paratur
Que te concinna Tullius arte docet.
Tullius eloquij laciē quoq; gloria lingue/
Orphea dulcisonum vicerat arte catus.
Amphion victus/clarus quoq; cedit Arion/
Cumq; lyris citharas hinc procul ire iubet.
Non tam Roma potens eratis claruit armis
Arguto quantum Tullius ore nitet.

And vner eloquio conuincit intricat
Suadet balbos hoc tunc recte mlti
Hoc eandem sedare voces manoria bella
Hoc vres vedim forna bella vens
Et suadi vlceno dula vsindere laude
Hoc vres: fama vndit amice tibi
Vela tuc vphiro vite dnatq; serando
And memorem vltra dulgare celo
Dellegit ephoyz grebro Ciceronis alim
Hoc vres: i stria dhuer eloquia
Neatay ic vom liquido mnd zercat amne
Hic vcta adex sanpriet arte senes
Vt respallatq; stammne dno seneta
Cehres adex ne vner ingenie

foras spectari
liberis
s tota deprimat
aliquid mlti
tlogia
mly mlti
le. amoz odibit